

**NEZİHE MERİÇ'İN ÇOCUK KİTAPLARINDAN
KÜÇÜK BİR KIZ TANIYORUM SERİSİNİN
SÖZ VARLIĞI AÇISINDAN
İNCELENMESİ**

Selma ÇETİNKAYA
Yüksek Lisans Tezi
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Bayram ÇETİNKAYA
Haziran, 2023
Afyonkarahisar

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

NEZİHE MERİÇ'İN ÇOCUK KİTAPLARINDAN
KÜÇÜK BİR KIZ TANIYORUM SERİSİNİN
SÖZ VARLIĞI AÇISINDAN
İNCELENMESİ

Hazırlayan
Selma ÇETİNKAYA

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Bayram ÇETİNKAYA

AFYONKARAHİSAR 2023

ETİK VE BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**Nezihe Meriç’in Çocuk Kitaplarından “Küçük Bir Kız Tanıyorum” Serisinin Söz Varlığı Açısından İncelenmesi**” isimli çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde bilimsel etik kurallara ve atıf gösterme ilkelerine riayet ettiğimi belirterek aksi bir durumun tespiti hâlinde sorumluluğun tamamen bana ait olduğunu kabul, beyan ve taahhüt ederim.

14/06/2023

İmza

Selma ÇETİNKAYA

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ENSTİTÜ ONAYI

Öğrencinin	Adı- Soyadı	Selma ÇETİNKAYA
	Numarası	190648108
	Anabilim Dalı	Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi
	Programı	Türkçe Eğitimi
	Program Düzeyi	☒ Yüksek Lisans ☐ Doktora ☐ Sanatta Yeterlik
Tezin Başlığı	Nezihe Meriç'in Çocuk Kitaplarından "Küçük Bir Kız Tanıyorum" Serisinin Söz Varlığı Açısından İncelenmesi	
Tez Savunma Sınav Tarihi	13.07.2023	
Tez Savunma Sınav Saati	15.30	

Yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez, Afyon Kocatepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek oy birliği – oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Elbeyi PELİT
MÜDÜR

Bu tez, Enstitü Müdürlüğünce kontrol edilerek, elektronik imza kullanılarak onaylanmıştır

ÖZET

NEZİHE MERİÇ’İN ÇOCUK KİTAPLARINDAN “KÜÇÜK BİR KIZ TANIYORUM” SERİSİNİN SÖZ VARLIĞI AÇISINDAN İNCELENMESİ

Selma ÇETİNKAYA

AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

Haziran, 2023

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Bayram ÇETİNKAYA

Sözcükler dilin genel hatlarını oluşturan ifadelerdir. Bireyin kendisini etkili bir şekilde ifade edebilmesi için yeterli sözcük bilgisine sahip olması gerekmektedir. Söz varlığı, dile ait kelimeleri kapsayan bir ifadedir. İnsan yaşamı süresince edinilen sözcük bilgisinin önemli bir kısmı çocukluk döneminde kazanılır. Küçük yaşlarda okunan kitapların, çocukların sözcük hazinesi üzerindeki etkisi büyüktür. Bu nedenle çocuk için yazılan kitapların Türkçe öğretiminde önemi çok büyüktür. Bu araştırma ile çocuklar için yazılan kitaplar incelenmiş, söz varlığı araştırmalarına katkıda bulunmak amaçlanmıştır. Araştırmada Nezihe Meriç’in çocuk hikâyelerinde (Küçük Bir Kız Tanıyorum Altı Yaşında, Küçük Bir Kız Tanıyorum Yedi Yaşında, Küçük Bir Kız Tanıyorum Sekiz Yaşında, Küçük Bir Kız Tanıyorum Dokuz Yaşında, Küçük Bir Kız Tanıyorum On Yaşında, Küçük Bir Kız Tanıyorum On Bir Yaşında, Küçük Bir Kız Tanıyorum On İki Yaşında) yer alan söz varlığı öğeleri tespit edilmiştir. Araştırma beş bölümden meydana gelmektedir. Birinci bölümde kavramsal çerçeve hakkında ele alınmış ve söz varlığı öğeleri açıklanmıştır. İkinci bölümde söz varlığı ile ilgili araştırmalara yer verilmiş, üçüncü bölümde verilerin toplanması, evren ve örneklem yer almıştır. Dördüncü bölümde Nezihe Meriç’in hayatı, eserleri ve edebi kişiliği ele alınmıştır. İncelenecek hikâye kitaplarının özetlerine yer verilmiştir. Beşinci bölümde bulgular, tablolar ile yorumlanmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi ve doküman incelemesi yöntemleri kullanılmıştır. Söz varlığı unsurları fişlenerek tespit edilmiş, tablo haline getirilmiş ve alana katkısı açısından yorumlanmıştır. Nezihe Meriç’in *Küçük Bir Kız Tanıyorum* adlı kitap serisinin atasözleri, terimler, argo ifadeler dışında gereksinime cevap verecek düzeyde olduğu saptanmıştır. İncelenen hikâye kitaplarının temel söz varlığı ve deyimler yönünden bolca içeriğe sahip olduğu ve çocukların sözcük öğrenimine katkı sağlayacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Söz varlığı, Nezihe Meriç, çocuk edebiyatı, Türkçe Eğitimi

ABSTRACT

AN EXAMINATION OF NEZİHE MERİÇ'S "I KNOW A LITTLE GIRL" SERIES FROM THE PERSPECTIVE OF LEXICON

Selma ÇETİNKAYA

AFYON KOCATEPE UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF TURKISH AND SOCIAL SCIENCES EDUCATION

June, 2023

Advisor: Assist. Prof. Dr. Bayram ÇETİNKAYA

Words are expressions that form the overall structure of language. In order for an individual to effectively express themselves to the other person, they need to have sufficient vocabulary knowledge. Lexicon refers to the set of words belonging to a language. A significant portion of vocabulary is acquired during childhood. The influence of reading books at a young age on children's vocabulary is significant. Therefore, books written for children play a crucial role in Turkish language education. The aim of this study is to contribute to lexicon research by examining books written for children. The vocabulary elements in Nezihe Meriç's children's storybooks (I Know a Little Girl at Six, I Know a Little Girl at Seven, I Know a Little Girl at Eight, I Know a Little Girl at Nine, I Know a Little Girl at Ten, I Know a Little Girl at Eleven, I Know a Little Girl at Twelve) were identified. The research consists of five sections. The first section provides information about the conceptual framework. The elements of vocabulary are explained. The second section includes existing studies in this field. The third section includes data collection and population. The fourth section focuses on Nezihe Meriç's life, works, and literary personality. Summaries of the analyzed storybooks are included. In the fifth section the findings are presented and interpreted using tables. The research employed the qualitative research method of document analysis. Vocabulary elements were identified by indexing, tabulated, and interpreted in terms of their contribution to the field. Nezihe Meriç's book series "I Know a Little Girl" is at a level that meets the needs, excluding proverbs, terms, and slang expressions. It was concluded that the analyzed storybooks have rich content in terms of basic vocabulary and idioms, which would contribute to children's vocabulary acquisition.

Keywords: Lexicon, Nezihe Meriç, children's literature, Turkish language education

ÖN SÖZ

Söz varlığı; dilin içerisinde bulunan kültürel öğeleri, o dili kullanan insanların yaşayış tarzlarını, varlıkları adlandırma biçimlerini içinde barındırması yönüyle önemlidir. Dilin barındırdığı sözcükler sayesinde o dili kullanan insanlar hakkında fikir sahibi olmak mümkündür. Toplumlar dil yoluyla örf, adet ve geleneklerini kendisinden sonraki nesillere aktarabilirler.

Söz varlığının öğrenilmesinde çocuk kitaplarının etkisi büyüktür. Dil öğrenim sürecine, çocukluk döneminde edinilen sözcük bilgisinin önemli bir katkısı vardır. Öğrenilen sözcük sayısının miktarı, düşünce ve ifade gelişimini olumlu yönde etkilemektedir. Bu çalışma ile Türkçe eğitimine ve söz varlığı çalışmalarına katkı sağlamak amaçlanmıştır.

Çalışmada Nezihe Meriç'in *Küçük Bir Kız Tanıyorum* adlı çocuk hikâye kitapları serisi incelenmiştir. Seri içerisinde toplam yedi kitap bulunmaktadır. Kitaplardaki söz varlığı öğeleri (hayvan kavramları, bitki kavramları, sayı kavramları, mekan kavramları, tabiat kavramları, oyun kavramları, zaman kavramları, duygu kavramları, yiyecek-içecek kavramları, eşya kavramları, dini terimler, müzik terimleri, deyimler, atasözleri, ikilemeler, kalıp sözler, argo ifadeler) doküman incelemesi yöntemiyle belirlenmiş, sıklıklarına göre tablolara aktarılmış, kullanım sıklıkları ve bulunan kelimelerin sayısı eklenmiş, sonrasında kitaplardan seçilen örnek cümlelere yer verilmiştir. Hikâyelerden alınan örnek cümleler değiştirilmemiştir.

Çalışmayı hazırlarken bana yol gösteren, desteğini esirgemeyen danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Bayram ÇETİNKAYA'ya; manevi olarak destek aldığım Mert AKHUN, Selda ÇARPAN, Eda ÇETİNKAYA, Seda ÇETİNKAYA, Tuğba TIKIZ'a, aileme ve arkadaşlarıma teşekkürü bir borç bilirim.

Selma ÇETİNKAYA
2023, Afyonkarahisar

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ETİK VE BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI	ii
ENSTİTÜ ONAYI	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖN SÖZ	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLolar LİSTESİ	ix
SİMGELER KISALTMALAR DİZİNİ	x
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM SÖZ VARLIĞI: KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1. SÖZ VARLIĞI.....	7
2. SÖZ VARLIĞI ÖGELERİ.....	11
2.1. TEMEL SÖZ VARLIĞI.....	11
2.2. TERİMLER	12
2.3. DEYİMLER	14
2.4. ATASÖZLERİ	16
2.5. İKİLEMELER	18
2.6. KALIP SÖZLER	20
2.7. ARGO İFADELER	21

İKİNCİ BÖLÜM SÖZ VARLIĞI İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

1.YÜKSEK LİSANS TEZLERİ	23
2.DOKTORA TEZLERİ.....	25

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM NEZİHE MERİÇ'İN ÇOCUK KİTAPLARINDAN “KÜÇÜK BİR KIZ TANIYORUM” SERİSİNİN SÖZ VARLIĞI AÇISINDAN İNCELENMESİ

1.VERİLERİN TOPLANMASI	28
2. EVREN VE ÖRNEKLEM.....	28

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM NEZİHE MERİÇ'İN HAYATI, ESERLERİ, EDEBİ KİŞİLİĞİ VE HİKÂYELERİN ÖZETLERİ

1. NEZİHE MERİÇ'İN HAYATI, ESERLERİ.....	30
2. NEZİHE MERİÇ'İN EDEBİ KİŞİLİĞİ	33
3. NEZİHE MERİÇ'İN HİKÂYELERİNİN ÖZETLERİ.....	34
3.1. KÜÇÜK BİR KIZ TANIYORUM ALTI YAŞINDA	34
3.2. KÜÇÜK BİR KIZ TANIYORUM YEDİ YAŞINDA.....	34
3.3. KÜÇÜK BİR KIZ TANIYORUM SEKİZ YAŞINDA.....	35

3.4. KÜÇÜK BİR KIZ TANIYORUM DOKUZ YAŞINDA	35
3.5. KÜÇÜK BİR KIZ TANIYORUM ON YAŞINDA	36
3.6. KÜÇÜK BİR KIZ TANIYORUM ON BİR YAŞINDA.....	37
3.7. KÜÇÜK BİR KIZ TANIYORUM ON İKİ YAŞINDA.....	38

BEŞİNCİ BÖLÜM BULGULAR

1. TEMEL SÖZ VARLIĞI	39
1.1. HAYVAN KAVRAMLARI.....	39
1.2. BİTKİ KAVRAMLARI	42
1.3. SAYI KAVRAMLARI.....	45
1.4. MEKÂN KAVRAMLARI	49
1.5. RENK KAVRAMLARI	54
1.6. OYUN KAVRAMLARI	57
1.7. TABİAT KAVRAMLARI	59
1.8. ZAMAN KAVRAMLARI	62
1.9. DUYGU BİLDİREN KAVRAMLAR	65
1.10. EŞYA KAVRAMLARI.....	68
1.11. YİYECEK-İÇECEK KAVRAMLARI.....	76
2. TERİMLER	80
2.1. DİNİ TERİMLER.....	81
2.2. MÜZİK TERİMLERİ.....	82
3. DEYİMLER	83
4. ATASÖZLERİ.....	91
5. İKİLEMELER.....	94
6. KALIP SÖZLER	101
7. ARGO İFADELER	104
TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	106
KAYNAKÇA.....	111

TABLULAR LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 1. Çalışmada Kullanılan Dokümanların Bilgileri.....	30
Tablo 2. Küçük Bir Kız Tanıyorum Serisindeki Hayvan Kavramları	42
Tablo 3. Küçük Bir Kız Tanıyorum Serisindeki Bitki Kavramları.....	45
Tablo 4. Küçük Bir Kız Tanıyorum Serisindeki Sayı Kavramları.....	48
Tablo 5. Küçük Bir Kız Tanıyorum Serisindeki Mekân Kavramları.....	51
Tablo 6. Küçük Bir Kız Tanıyorum Serisindeki Renk Kavramları.....	56
Tablo 7. Küçük Bir Kız Tanıyorum Serisindeki Oyun Kavramları.....	59
Tablo 8. Küçük Bir Kız Tanıyorum Serisindeki Tabiat Kavramları	61
Tablo 9. Küçük Bir Kız Tanıyorum Serisindeki Zaman Kavramları.....	64
Tablo 10. Küçük Bir Kız Tanıyorum Serisindeki Duygu Kavramları.....	68
Tablo 11. Küçük Bir Kız Tanıyorum Serisindeki Eşya Kavramları.....	71
Tablo 12. Küçük Bir Kız Tanıyorum Serisindeki Yiyecek-İçecek Kavramları.....	79
Tablo 13. Küçük Bir Kız Tanıyorum Serisindeki Dini Terimler.....	85
Tablo 14. Küçük Bir Kız Tanıyorum Serisindeki Müzik Terimleri	86
Tablo 15. Küçük Bir Kız Tanıyorum Serisindeki Deyimler.....	87
Tablo 16. Küçük Bir Kız Tanıyorum Serisindeki Atasözleri	97
Tablo 17. Küçük Bir Kız Tanıyorum Serisindeki İkillemeler	99
Tablo 18. Küçük Bir Kız Tanıyorum Serisindeki Kalıp Sözler.....	107
Tablo 19. Küçük Bir Kız Tanıyorum serisindeki Argo İfadeler.....	110
Tablo 20. Eserlerde En Çok ve En Az Kullanılan 5 Kavram	112
Tablo 21. Eserlerde Sıklığı En Fazla ve En Az Olan 5 Kavram.....	113
Tablo 22. Eserlerde En Çok Tekrarlanan Dilsel İfadeler.....	114

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

Akt.: Aktaran

KBKTAY: Küçük Bir Kız Tanıyorum Altı Yaşında

KBKTY: Küçük Bir Kız Tanıyorum Yedi Yaşında

KBKTSY: Küçük Bir Kız Tanıyorum Sekiz Yaşında

KBKTDY: Küçük Bir Kız Tanıyorum Dokuz Yaşında

KBKTOY: Küçük Bir Kız Tanıyorum On Yaşında

KBKTOBY: Küçük Bir Kız Tanıyorum On Bir Yaşında

KBKTOİY: Küçük Bir Kız Tanıyorum On İki Yaşında

MEB: Millî Eğitim Bakanlığı

TDK: Türk Dil Kurumu

TDÖP: Türkçe Dersi Öğretim Programı

TÜBAR: Türklük Bilimi Araştırmaları

Vb.: Ve benzeri

GİRİŞ

İnsan doğası gereği kendisini anlatma gereği duyar. Anlatma işini ise dil aracılığı ile yapar. Dil, sosyal bir varlık olan insanın iletişim kurmasına yarayan bir göstergedir. İnsan, sözlü ya da sözsüz şekilde dil yoluyla kendini ifade edebilir. Dil, bir bakıma insan zihnini ayna gibi yansıtmaya yarayan bir araçtır.

Dil vasıtası ile milletler kültür, gelenek, göreneklerini sonraki nesillere aktarabilirler. Aktarılan bilgiler ile toplumun ulusal bilinci korunur. Topluma ait olan kültür ve dil birbiriyle bağlantılı olarak ilerler. “Dil, yalnızca düşünceyi aktaran, ileten bir dizge değil, aynı zamanda onu oluşturan, biçimlendiren bir dizgedir.” (Aksan, 1999: 15).

Dilini kaybeden bir toplum kültürünü de koruyamayacaktır. Söz varlığı dilde kullanılan tüm kelimeleri içerisinde barındırmaktadır. Karadağ’a göre (2013: 8) söz varlığı, dünyayı ifade ederken kullanılan “varlık, olgu, olay, eylem” kavramlarının karşılığı olan tüm dil bölümlerini kapsar.

Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda (MEB, 2019) kazanım alanları; dinleme/izleme okuma, konuşma ve yazma olarak gruplandırılmıştır. “Okuduğu, dinlediği ve izlediğinden hareketle, söz varlığını zenginleştirerek dil zevki ve bilincine ulaşmalarını; duygu, düşünce ve hayal dünyalarını geliştirmelerini sağlamak” (MEB, 2015: 5) çocuğun okumaya karşı sevgi ve alışkanlık kazanması, hislerini, fikirlerini ifade ederken etkili bir anlatım kullanabilmesi TDÖP’ün genel amaçları arasında bulunmaktadır. TDÖP’ün (MEB, 2019: 8) özel amaçları içerisinde:

- Okuduğu, dinlediği/izlediği şeyler ile söz varlığını zenginleştirip dil zevki, dil bilinci kazanmaları ve onların his, düşünce, hayal dünyalarının gelişmesine olanak sağlanması,
- Okuma ve yazmayı sevmeleri ve bu alanlarda alışkanlık kazanmaları,
- Duygularını, fikirlerini, bir konu ile ilgili görüşlerini sözlü ya da yazılı şekilde, etkin ve anlaşılabilir bir ifade ile ortaya koyabilmelerinin sağlanması bulunmaktadır.

Söz varlığı, dilin içerisindeki ifadeleri kapsar. Çocukluk döneminde öğrenilen kelime miktarı, ilerleyen yaşlara göre daha kolay ve hızlıdır. Bu nedenle çocuklar için yazılmış metinlerin; sözcük öğrenimine katkısının önemli bir yeri olduğu, hafızaya etkisi yüksek olan bir sözlük görevi gördüğü söylenebilir. Türkçe Dersi Öğretim Programı’nın içerdiği kazanımlar ile de çocukluk çağındaki bireylerin dil gelişimine, söz varlığına katkıda bulunmakta ve ifade güçlerinin artması sağlanmaktadır.

Araştırmanın Amacı Ve Önemi

Nezihe Meriç, Türkiye'nin önemli kadın yazarlarından. Hikâyeleri, romanları, oyunları, çocuk kitapları bulunmaktadır. Bu çalışma ile yazarın, zengin bir söz varlığına sahip olduğu varsayılan *Küçük Bir Kız Tanıyorum* serisindeki söz varlığı unsurları ve söz varlığı düzeyi tespit edilerek Türkçe eğitimine katkıda bulunmak amaçlanmıştır.

Bireyin kendini doğru aktarabilmesi için yeterli sözcük bilgisine sahip olması gerekmektedir. Hayat boyunca öğrenilen sözcük bilgisinin önemli bir kısmı çocukluk döneminde kazanıldığından küçük yaşlarda okunan kitapların çocukların dil gelişimi, kelime dağarcığı üzerindeki etkisi yadsınamaz. Bu nedenle çocuk için yazılan kitapların Türkçe öğretiminde önemi büyüktür.

Yıldız ve Okur'a (2007: 755) göre, kelime öğrenimi çocuğun küçük yaşlarından başlayarak gençliğine dek sürer. Heybesine doldurduğu her kelime, onun söz varlığının daha zengin duruma gelmesine yardımcı olur. İleriki yaşlarda kelime öğrenim hızı yavaşlar.

Bu sebeple çocuk kitapları çocukların sözcük hazinesinin genişlemesi, Türkçenin söz varlığı unsurlarını hafızalarına daha kolay kayıt etmeleri yönüyle değerli bir bilgi kaynağı görevi taşımaktadır.

İnsan sosyal bir varlıktır. Doğru iletişim kurabilmesi için, içinde yaşadığı ülkenin ana dilini iyi öğrenmesi büyük bir önem arz etmektedir. Çocukluk döneminde edinilen dil bilgisinin, gelişim çağındaki çocuklar için etkisi büyüktür. Çocuk edebiyatına ait eserler, dilin zengin söz varlığını çocuklara aktarmada önemli bir görev üstlenmişlerdir.

Çalışma, Nezihe Meriç'in *Küçük Bir Kız Tanıyorum* serisinin söz varlığı üzerine daha önce tez çalışması yapılmamış olması bakımından ve seri içerisinde bulunan yedi çocuk kitabındaki söz varlığını ortaya koyup hedef kitlenin aktif ve pasif söz varlığına ışık tutacak olması yönünden önemlidir.

Araştırmanın Problemi

Araştırmada Nezihe Meriç'in çocuk kitaplarından bir kısmı incelenerek söz varlığı belirlenmiş ve bu kitapların Türkçe eğitimine katkısının ne düzeyde olduğu sorusuna cevap bulmaya çalışılmıştır. Araştırmanın alt problemleri şunlardır:

1. Nezihe Meriç'in *Küçük Bir Kız Tanıyorum* isimli çocuk hikâye kitabı serisindeki söz varlığı unsurlarının türleri nelerdir?
2. Nezihe Meriç'in *Küçük Bir Kız Tanıyorum* isimli çocuk hikâye kitabı serisinde söz varlığı unsurlarının kullanım sıklıkları ne düzeydedir?
3. Nezihe Meriç'in *Küçük Bir Kız Tanıyorum* isimli çocuk hikâye kitabı serisinin çocukların sözcük öğrenimine katkısı nedir?

Araştırmanın Kapsamı Ve Sınırlılıkları

Eserlerinin bir kısmı çalışmada incelenen Nezihe Meriç'in birçok eseri bulunmaktadır. Bu çalışma, yazarın çocuklar için yazmış olduğu *Küçük Bir Kız Tanıyorum* serisini kapsamaktadır. *Küçük Bir Kız Tanıyorum* serisinde bulunan hikâye kitaplarının söz varlığı unsurlarından; temel söz varlığı (hayvan, bitki, sayı, mekân, tabiat, oyun, zaman, duygu, yiyecek-içecek, eşya kavramları) dini terimler, müzik terimleri, deyimler, atasözleri, ikilemeler, kalıp sözler ve argo ifadelerin incelemesi ile sınırlıdır. *Küçük Bir Kız Tanıyorum* serisinde bulunan hikâye kitapları şunlardır:

Küçük Bir Kız Tanıyorum Altı Yaşında, Küçük Bir Kız Tanıyorum Yedi Yaşında, Küçük Bir Kız Tanıyorum Sekiz Yaşında, Küçük Bir Kız Tanıyorum Dokuz Yaşında, Küçük Bir Kız Tanıyorum On Yaşında, Küçük Bir Kız Tanıyorum On Bir Yaşında, Küçük Bir Kız Tanıyorum On İki Yaşında.

Araştırmanın Yöntemi Ve Modeli

Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. "İçerik analizi veya metin analizi sosyal bilimlerde sıkça kullanılan bir yöntemdir. Özellikle iletişim içeriğini araştıran araştırmacıların başvurdukları bir yöntemdir. Daha önce üretilmiş ve kaydedilmiş kitap, web sitesi, video, ses kaydı, yasal düzenlemeler ve hatta resim ve tabloları içeren tüm kayıtlı envanteri içerir." (Kaya ve Arı 2014: 278).

İçerik analizi ile incelenecek doküman seçildikten sonra, araştırma amacı belirlenir ve inceleme sonucunda analiz yapılır. Kaya ve Arı'ya (2014: 278) göre, içerik analizi önceden var olan bir dokümanın (video, ses kaydı, kitap vb.) incelenmesine

dayanır. Seçilen metinden çıkarımda bulunabilmek için öncelikle bir amaç belirlenir. Metinde bulunan kelimelerin ne sıklıkta tekrar edildiği, ne mesaj verilmek istendiği gibi soruların analizi gerçekleştirilir ve çıkarım yapılır.

Araştırmada Nezihe Meriç tarafından yazılan *Küçük Bir Kız Tanıyorum* serisindeki yedi hikâye kitabında bulunan söz varlığı unsurları incelenmiştir. Seride bulunan hikâye kitapları şunlardır: *Küçük Bir Kız Tanıyorum Altı Yaşında*, *Küçük Bir Kız Tanıyorum Yedi Yaşında*, *Küçük Bir Kız Tanıyorum Sekiz Yaşında*, *Küçük Bir Kız Tanıyorum Dokuz Yaşında*, *Küçük Bir Kız Tanıyorum On Yaşında*, *Küçük Bir Kız Tanıyorum On Bir Yaşında*, *Küçük Bir Kız Tanıyorum On İki Yaşında*.

Araştırmada incelenen söz varlığı unsurları; hayvan kavramları, bitki kavramları, sayı kavramları, mekân kavramları, tabiat kavramları, oyun kavramları, zaman kavramları, duygu kavramları, yiyecek-ıçecek kavramları, eşya kavramları, dini terimler, müzik terimleri, deyimler, atasözleri, ikilemeler, kalıp sözler, argo ifadelerdir. Elde edilen bulgularla incelenen söz varlığı öğelerinin kullanım sıklığı belirlenmiş ve yorumlanmıştır.

İncelenen söz varlığı unsurları belirlenirken alanda yapılmış çalışmalara bakılmıştır. Söz varlığı çalışmalarında uzlaşmaya varılmış bir kıstas olmadığı bilgisine ulaşılmıştır. Bir çalışmada eserlerdeki tematik kavram alanları incelenmiş; bir çalışmada ise atasözleri, deyimler, yansıma sözcükler, argo kelimeler, terim anlamlı kelimeler, yabancı dillerden geçen sözcükler, özel isimler, ikilemeler, kalıp sözler başlık olarak alınmıştır.

Belgin Akdemir'in (Akdemir, 2019) çalışmasında incelenen eserlerdeki söz varlığı öğeleri; temel söz varlığı, atasözleri, terimler (dini terimler ve müzik terimleri) deyimler, kalıp sözler, argo ifadeler olarak başlıklara ayrılmıştır. Bu çalışmada belirlenen başlıklar çalışmaya esas olarak alınmıştır.

Çalışmada Nezihe Meriç'in *Küçük Bir Kız Tanıyorum* isimli çocuk hikâye kitaplarında bulunan söz varlığı unsurları incelenmiştir. Bir ve ikinci bölümlerde kaynakların taranması yoluyla elde edilen söz varlığı, temel söz varlığı, terimler, deyimler, atasözleri, ikilemeler, kalıp sözler, argo ifadeler ile ilgili bilgilere verilmiş, söz varlığı alanında yapılan araştırmalara değinilmiştir. Üçüncü bölümde verilerin toplanması, evren ve örneklem bulunmaktadır. Nezihe Meriç'in hayatı, sanatı, eserleri, *Küçük Bir Kız Tanıyorum* serisindeki kitapların özeti dördüncü bölümdedir. Beşinci

bölümde bulgular bulunmaktadır. Eserlerin söz varlığında bulunan temel söz varlığı unsurları (hayvan, bitki, sayı, mekân, renk, oyun, tabiat, zaman, duygu, eşya, yiyecek-içecek kavramları), terimler (dini terimler ve müzik terimleri), deyimler, atasözleri, ikilemeler, kalıp sözler, argo ifadeler bulunarak sıklıkları tablolara aktarılmış ve yorumlanmıştır.

Elde edilen bulgular sonucunda *Küçük Bir Tanıyorum* serisinde argo ifadelerin, terimlerin ve atasözlerinin ihtiyacı karşılamaya yetecek seviyede olmadığı bilgisine ulaşılmıştır. İncelenen kitaplar; mekân, yiyecek-içecek, eşya kavramları, deyimler ve ikilemeler yönünden ise zengin bir içerik bulundurmaktadır.

Tanımlar

Dil: “Dil, sınırlı miktardaki seslerle, sınırsız sayıda cümle üretmeye imkân veren düzeneğin insanlar tarafından kullanılmasıdır. Dil belirli bir sorumluluk dâhilinde kişinin muhatabıyla iletişime geçeceği anlaşma sistemidir.” (Durmuş ve Okur 2018: 15).

Ana dil:

“Bugün ses yapısı, şekil yapısı ve anlam bakımından birbirinden az çok farklılaşmış bulunan dil veya lehçelerin, kök bakımından bilinmeyen bir tarihte birleştikleri ortak dil: Ana Türkçe, Ana Moğolca, Ana Altayca, Roman dillerine kaynaklık eden Latince gibi. Başlıca dünya dilleri, sayıları sınırlı birtakım eski anadillerin zaman içinde lehçeler ve müstakil diller halinde dallanarak farklılaşmasından oluşmuştur.” (Korkmaz, 1992: 8).

Ana dili: “Bir kimsenin ocağında konuşulan ve kendisince ilk öğrenilen dil.” (TDK, 1949: 13).

Deyim: “Deyim, belli bir kavramı, belli bir duygu ya da durumu dile getirmek için birden çok sözcüğün bir arada, seyrek olarak da tek bir sözcüğün yan anlamda kullanılmasıyla oluşan sözdür. (Aksan, 1982: 37).

Argo: “Külhanbeylerin ve tulumbacıların kullandıkları, özel anlamlı kelime ve deyimlerin yer aldığı kaba dil: Asker argosu, öğrenci argosu, kalaycı argosu, hırsız argosu gibi.” (Korkmaz, 1992: 13).

Sözcük: “Anlamlı ses ya da ses birliğine **sözcük** denir.” (Hengirmen, 2006: 371).

Söz: “Bir konuyu yazılı veya sözlü olarak açıklamaya yarayan kelime dizisi.” (<https://www.tdk.gov.tr>).

Söz Varlığı: “Bir dilin söz varlığı denince, yalnızca o dilin sözcüklerini değil, deyimlerin, kalıp sözlerin, kalıplaşmış sözlerin, atasözlerinin, terimlerin ve çeşitli anlatım kalıplarının oluşturduğu bütünü anlıyoruz.” (Aksan, 2004: 7).

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde söz varlığı hakkında bilgi verilmiş, tanımlar yapılmış ve kavramsal çerçeve açıklanmıştır.

1. SÖZ VARLIĞI

Söz varlığı ifadesi dile getirildiğinde öncelikle anlamlı ses veya ses birliği zihinde belirmektedir. Söz varlığı dili kullanan insanların duygu ve düşüncelerini, varlıkları adlandırma şekillerini toplumsal etkileşimle korumakta ve gelecek nesillere taşımaktadır.

“Bir dilin söz varlığı denilince; o dile ait sözcükler, deyimler, kalıp sözler, atasözleri, terimler ve çeşitli anlatım kalıplarının hepsi kastedilmektedir.” (Sinan ve Demir, 2010: 649).

Sözcükler dilin genel hatlarını oluşturan ifadelerdir. İnsan dilinin temelinde sözcükler bulunmaktadır. Sözcükler birleşerek daha büyük bir yapı olan cümleleri oluştururlar. Doğan Aksan’a (1982: 19) göre, hangi dil üzerine bir araştırma yapılıyor olursa olsun o dilin kelime kadrosu yüzeysel olarak şu şekilde listenebilir:

- O dili kullanan kişilerin doğup büyüdüğü yerde kullanılan dilin kelimeleri,
- O dile özgü olmayan veya farklı bir dilden aktarılan kelimeler.

Dil, bir dantel gibi sözcüklerle dokunmuştur. Dilde bulunan sözcükler sözcük hazinesini oluşturur. Hengirmen ise söz varlığını, “Bir dilde bulunan yerli ve yabancı bütün sözcüklerin oluşturduğu bütünlük” (Hengirmen, 1999: 342) olarak tanımlar.

Söz varlığının barındırdığı kelimeler sayesinde o dili kullanan topluluğun yaşam tarzı, inanış biçimi, günlük hayatta önemli saydığı kavramlar vb. bilgilerin edinilmesi kolaylaşır. “Dillerin söz varlığı denilince akla bir dildeki kelimelerin tamamı gelir. Sözcük hazinesi, kelime hazinesi, söz dağarcığı, vokabüler gibi değişik terimlerle de karşımıza çıkan söz varlığı geniş kapsamlı düşünülünce deyimler, terimler, atasözleri gibi alanları da kapsar.” (Şahin, 2006: 123).

Yukarıda da belirtildiği gibi söz varlığı aynı zamanda atalardan aktarılan sözleri, mecazlı söyleyişleri, kültürel değerleri, dünyayı anlamlandırma biçimini, kalıp ve argo

sözleri, bir meslek, sanat, spor dalına ait kelimeleri de içinde barındırır. Dilin zenginliğini söz varlığının kapsamı ortaya çıkarmaktadır. Türk dilinin söz varlığını oluşturan belli başlı özellikler Doğan Aksan'a (2004: 43) göre şöyledir:

- Sondan eklemeli bir dil olan Türk dilinin, etkili bir şekilde türemiş sözcük elde edebilme ve birleşik sözcük oluşturma kabiliyeti vardır. Beş duyu ile algılanabilen veya algılanamayan bütün kavramları anlamlandırabilecek kelimeleri oluşturma imkânı sunar.

- Türk milleti farklı uluslarla temas kurmuş ve bu sırada da devamlı olarak farklı dillerin etkisine uğramış, temasta buldukları dillerin Türk diline girişine izin vermişlerdir.

- Türk dili, kavram oluştururken daha çok beş duyu ile algılanabilen nesnelere ve tabiata yönünü çevirmekte; bu şekilde de kavramları fazlasıyla dikkat çekici olarak ifade etmektedir.

- İkillemelerden yararlanmak Türkçe cümlelerde anlatımı daha etkili hale getiren bir tutum olması yönüyle çokça görülür.

- Göktürkçe döneminde verilen eserler araştırıldığında daha o zamanlarda Türkçe kelimelerin birden çok anlam bildirdiği görülmektedir. Bu bilgi de Türk dilinin kökünün çok eski zamanlara dayandığını ispat eder.

- Çok eskiye dayanan belgelere bakıldığında dahi anlamdaş kelimelerle karşılaşılır.

- Yazı dili olan Türkçede kullanım dışı bırakılan birçok unsur günümüzde

Anadolu ağızları içerisinde varlığını sürdürmektedir.

- Türkçenin kökeni çok eski zamanlara dayanmakta, Türkçede kelimeler birden çok anlam ifade edebilmektedir. Atasözleri, deyimler bakımından zengin bir dildir. Yazı dilinde yer verilmese de yöresel ağızlarda kullanılan birçok farklı kelime vardır. Türkçenin söz varlığı içerisinde yabancı dillerden alınan sözcükler de bulunmaktadır.

- Türkçe, eklemeli bir dil olması nedeniyle kelimelerin sonuna yapım eki eklenerek yeni sözcük türetmeye imkân sağlar. Bu şekilde kolayca kavram oluşturulabilir. Aynı zamanda sözcüklerin birden fazla anlamı vardır ve sözcükler mecazlı söyleyişlere sahiptir. Zengin ve köklü bir dil olan Türkçede, yazı dilinde yer verilmeyen sözcükler dışında yöresel ağızlarda da birçok farklı kelime bulunmaktadır.

Söz varlığı kavramı açıklanırken kaynaklarda farklı tanımlar göze çarpmaktadır. Esgin, “Batıdaki çalışmalarda da benzeri ayrımlar yapılmakla birlikte, söz varlığı, dilde bulunan bütün sözcükler anlamında *vocabulary* kavramıyla, söz dağarcığı ya da kelime hazinesi ise bir kimsenin sahip olduğu söz varlığının toplamı anlamında daha çok *person vocabulary* ya da *wordrobe* kavramıyla karşılanmaktadır.” (Esgin, 2016: 59) demektedir.

Söz varlığı çalışmalarında kullanılan sıklık ifadesi, incelenen materyaldeki kelimelerin tekrarını göstermektedir. Kelimeler belirlenerek kaç kez tekrar edildiği sıklık başlığı altında değerlendirilir. Ertuğrul Yaman (2016: 87), dilin zengin veya fakir kabul edilmesinin ölçütlerini Türkçeye şu şekilde uyarlamıştır:

- Söz varlığına bakıldığında Türkiye Türkçesi’nde bugün kullanılan 120 binden çok kelime vardır. Fakat yöresel ağızlarda artık kullanılmayan yüz binlerce sözcük bulunmaktadır. Dünyanın farklı bölgelerinde Türkçe konuşan 250 milyon kadar Türk nüfusu yaşamaktadır. Tüm bunlar değerlendirildiğinde sözcük sayısının 1 milyonun üstünde olabileceği sonucuna ulaşılabılır.

- Dildeki soyut ifadeler söz varlığı kıstaslarından biridir. Göktürk Yazıtlarında soyut kavramlar, toplamın %33’ünü oluşturur. Türkiye Türkçesi’nde de birçok soyut kavram bulunmaktadır.

- Dilin zengin olarak kabul görmesinin ölçütlerinden bir diğeri temel kavramların (özellikle organ isimleri ve sayılar) dilin kendisine ait olmasıdır. Türkçede istisnalar dışında organ isimleri ve sayılar alıntı değildir.

- Eylemlerin Türkçe olması Türkçenin kendine özgü ve zengin bir dil olduğunu gösterir. Türkçede neredeyse her eylemi, durumu ve olguyu karşılayabilecek fiil bulunmaktadır.

- Türkçe kolaylıkla kelime edinme imkânı sağlayabilen bir dildir. Sondan eklemeli bir dil olduğu için kök halindeki kelimelere birçok ek getirilerek yeni kelimeler türetilir. Aynı zamanda halk ağızlarından derleme yoluyla ya da eski eserlerin taranması ile de Türkçeye yeni kelimeler kazandırılabilir.

- Anlatımın kolay ve akıcı olması dilin zenginlik ölçütlerinden biridir. Türkçede eş anlamlı, yakın anlamlı sözcükler, deyimler, atasözleri, ikilemeler, kalıp sözler çokça bulunmaktadır. Bu durum anlatılmak istenenin kolaylıkla ifade edilmesine imkân sağlar.

Söz varlığı dilin içerisinde bulunan kelimelerden oluşur. Bu kelimeler; dili kullanan toplumun inanış, yaşam biçimi ve ihtiyaçlarına göre şekillenir. Söz varlığı kavramı açıklanırken sözcük / kelime teriminin ifade edilmesi, kavramı anlamayı kolaylaştırır.

“Kelimeler, günlük hayatta yazılı ve sözlü iletişimin olmazsa olmazlarıdır. Düşünme süreçlerinin, anlama ve anlatma temel dil becerilerinin etkin kullanımı zengin kelime hazinesi, başka bir ifade ile sözcük dağarcığına bağlıdır.” (Karatay, 2007: 143).

Söz dağarcığı insanın yaşamı boyunca kelime öğrenmeyi sürdürmesi nedeniyle gelişmeye devam eder. Kelime öğrenim hızı en fazla çocukluk dönemlerinde olmaktadır. Sözcük hazinesi genişledikçe ifade gücü artmakta, dil becerileri gelişim göstermektedir.

Göçer (2009: 1027), kendi yaş ve sınıf seviyesinin bilmesi gereken söz hazinesini öğrenen öğrencilerin okuma, yazma, dinleme, konuşma gibi alanların gelişmesinde, dil bilgisi kavramları ve kurallarının kavranmasında avantaja sahip olduklarını ifade eder.

Kişinin söz hazinesi içerisinde değerlendirilen aktif ve pasif kelimeler vardır. Kurudayıoğlu ve Sosyal, “...gerek konuşmalarımızda gerekse yazılarımızda anlamını bilerek kullandığımız kelimeler “aktif kelime hazinesi”, herhangi bir metinde okuduğumuz ya da duyduğumuz zaman anlamını kavrayabildiğimiz ancak kendi konuşmalarımızda ya da yazılarımızda normalde kullanmadığımız kelimeler ise “pasif kelime hazinesi” olmaktadır.” (Kurudayıoğlu ve Sosyal, 2016: 119) şeklinde açıklamıştır.

Söz varlığı geliştiği ölçüde kişinin kendisini ve çevresini anlamlandırması, ifade edebilmesi kolaylaşır. Aynı zamanda kişinin edindiği kelime miktarı, toplumla kolaylıkla etkileşime geçebilmesine, akademik hayatında ilerleyebilmesine imkân sağlar.

“Kişisel söz varlığı ise, bilinen kelimelerin yazılı ve sözlü ifadelerde kullanılıp kullanılmamasına göre aktif kelime serveti / pasif kelime serveti veya etkin sözcük dağarcığı, edilgin sözcük dağarcığı biçiminde adlandırılmaktadır.” (Demir, 2016: 145).

İnsan yaşamı boyunca pek çok kelime öğrenir. Çocukluktan yaşlılık evresine kadar öğrenilen her kelime söz dağarcığında bir yer kaplar ve zamanı geldiğinde kullanılır. Demirci ve Baş'a (2016: 217) göre, söz varlığının kapsadığı öğeler kişinin doğumundan itibaren başlar, gelişme süreçleri boyunca yapboz parçaları gibi birleşerek ilerler.

Kişinin öğrendiği sözcük sayısı; yaşadığı yere, kültüre, aldığı eğitime, kitap okuma miktarına göre değişiklik göstermektedir. Çocukluktan itibaren her yaş seviyesine göre kelime öğrenme hızı farklılaşmaktadır.

Demir, “Öncelikle bir dilin söz varlığı (millî söz varlığı) ile o dili konuşan bir kişinin sahip olduğu söz varlığını (kişisel söz varlığı) birbirinden ayırmalıyız. İkinci olarak kişisel söz varlığını beceri alanlarına göre kategorize edip tanımlamalı ve adlandırmalıyız. Üçüncü olarak da her eğitim öğretim kademesine veya her yaş grubuna göre temel söz varlığını belirleyip kelime listelerini oluşturmalıyız.” (Demir, 2016: 146) demektedir.

İnsanın öğrendiği kelimeler sayesinde zihin kabiliyetleri artmakta, bakış açısı değişmektedir. Karatay’ın (2016: 269) ifade ettiği gibi, söz varlığı kişinin tecrübelerini etkilemektedir. Dolayısıyla tecrübeler ile sorunlara çözüm bulma, iletişim gibi beceriler gelişir.

Söz varlığından bahsedilirken sözcük bilgisi, söz hazinesi, bilinen sözcük sayısı gibi kavramlardan da bahsetmek gereklidir. Kurnaz ve Çeçen’e (2016: 288) göre, söz hazinesi yahut söz varlığı kişinin bildiği sözcük sayısını açıklar. Kelime miktarı ise kişinin bildiği sözcüklerin sayısını ve bu sözcüklerin ne anlama geldiklerinin bilinme oranını gösterir.

Kişi ne kadar çok sözcük öğrenirse kendisini o kadar iyi ifade edebilir. Konuşma yoluyla iletişim kuran insanın bildiği sözcük sayısı; toplum içerisinde daha rahat bir şekilde konuşabilmesine, derdini anlatabilmesine, fikirlerini beyan edebilmesine olanak sağlar. Göçer (2016: 375), “Bireyin sahip olduğu söz varlığı, dilin en temel iki ayağı olan anlama ve anlatma becerilerini etkili ve verimli bir şekilde kullanmasını sağlayan zenginliktir.” şeklinde ifade etmiştir.

Söz varlığı her dilde birbirine benzeyen kavramlarla ifade edilmektedir. Baş (2016: 392), söz varlığı kavramının Fransız dilinde “*vocabulaire*”, İngiliz dilinde “*vocabulary*”, Alman dilinde ise “*wortschatz* ve *wortbestand*” kavramları ile ifade edildiğini belirtir. Sözcük hazinesi, kelime serveti, söz dağarcığı gibi isimlendirmeler olsa da söz varlığı, bu kavramların hepsini kapsamaktadır.

Söz varlığı ait olduğu toplum hakkında bilgilere ulaşılmasını sağlayan bir kavramdır. Gülsevin’in (2013: 753) belirttiği gibi söz varlığı; dilin tarihsel zamanı, sahip olduğu güç ve zenginliği, dünya üzerinde nasıl bir yeri olduğu gibi bilgiler vermektedir.

Dil ve kültür arasında yakın bir ilişki vardır. Dilin bir ögesi olan söz varlığı da dilin ait olduğu topluluğun kültürünü yansıtmaktadır. Yazıya geçirilmeden önce sözlü anlatılar yoluyla sonraki kuşaklara aktarılmış ve toplumdaki her insan kültürün etkileri ile büyümüştür.

Baş (2016: 393), “Bir milletin kavramlar dünyası onun dünyaya bakış açısının da bir ölçütüdür. Söz varlığının millette oluşturduğu mevcudiyet, binlerce yıllık kültür birikimini de peşinde getirir. Millete mensup her fert bu birikimle yoğrulur ve bununla yetinmez. Birikime birikim katar, varlığını zaman zaman bu değerler yönünde farklılaştırır.” demektedir.

2. SÖZ VARLIĞI ÖGELERİ

2.1. TEMEL SÖZ VARLIĞI

Temel söz varlığı, dili konuşan insanların önemli olarak gördükleri kelimeleri kapsar. Doğan Aksan, “Yerli sözcüklerin bir bölümü, çekirdek sözcükler, kalıt sözcükler ya da temel söz varlığı olarak adlandırılır.” (Aksan, 1982: 19) şeklinde ifade etmiştir.

Temel söz varlığı; dili konuşan toplumun inançları, gelenekleri, örf, adetleri, ekonomik durumu hakkında bilgi verir. Örnek olarak Uygur Türkçesi’nde Mani dini, mimari; Orhun Türkçesi’nde Gök Tanrı dini, göçebe hayat, hayvancılık ile ilgili kelimeler bulunmaktadır. Türkiye Türkçesi’nde ise İslam dini ile ilgili Allah, namaz, oruç kelimeleri vardır.

“Temel söz varlığı unsurları insan yaşamında birinci derece öneme sahiptir. İnsanın günlük hayatta kullandığı, kendini ifade ettiği, nesnelere seslendiği sözcükler temel söz varlığının parçalarıdır.” (Arslan, 2014: 34).

Temel söz varlığı, insanın yaşamak için ihtiyaç duyduğu tüm unsurları kapsar. İnsanın ve toplumun bakış açısını, ifade şeklini, varlıkları adlandırma biçimini, kullandığı nesnelere, hayatını devam ettirmek için sürdürdüğü ekonomik faaliyetlerini içermektedir.

Doğan Aksan’a (1982: 19) göre temel söz varlığı olarak nitelenen sözcükler, her lisanda önceki yaşayan topluluktan sonraki yaşayan topluluklara geçerek işlevini sürdürmeye devam eder. İnsan ve yaşadığı ortamı ifade ederken mühim olarak nitelenebilecek kelimeleri kapsar. Bu kelimeler içerisinde çok kullanılan fiiller, hayati öneme sahip yiyecek adları, insan uzuvları, taşıtlar sayılabilir.

Temel söz varlığı aynı zamanda bireyin bildiği sözcük miktarını da göstermektedir. Demir, “Kişinin sahip olduğu konuma, içinde bulunduğu yaş grubuna veya devam ettiği eğitim-öğretim kademesine göre bilmesi gereken (asgari) sözlerin toplamına **temel söz varlığı** denebilir.” (Demir, 2016: 145) şeklinde ifade etmiştir.

Temel söz varlığı en önemli sayılan kelimeleri içerir. Bu kelimeler dili konuşabilmek için en çok ihtiyaç duyulan kelimelerdir. Dilin ait olduğu toplum içinde yaşayan her bireyin bu kelimeleri bilmesi gereklidir.

Aksan’a (1982: 20) göre, kelimelerin temel söz varlığı içerisinde adlandırılabilmesi için gerekli bazı kıstaslar bulunmaktadır. Bunları; önemli sayılan kavramlar (göz, içmek gibi) ve yeni kelime oluşturma kabiliyeti (dışışleri, dış ülke gibi) olarak sıralanmıştır.

Dilin temel söz varlığı belirlenirken günlük konuşmada en çok yer verilen kelimeleri ölçüt almak gerekir. Barın’a (2003: 311) göre, temel söz varlığının belirlenme sürecinde insan organlarının, akrabalık isimlerinin, günlük konuşma dilinde çok yer verilen ad, eylem, deyim, atasözü, kalıplaşmış söz ve sayıların incelenmesi gereklidir.

Toplumlar, tarihsel süreçte birbirleriyle etkileşim kurmuş ve birbirlerinden sözcük almışlardır. Örnek olarak, Türkler İslam dinini kabul ettiklerinde Arapça ve Farsça kelimeleri dillerinin söz varlığına katmışlardır. İlişki kurdukları bir topluluk olan Fransızlardan da birçok kelime almışlardır. Günümüz Türkiye Türkçesi’nde birçok Fransızca kelime bulunmaktadır.

“Bir dilin söz varlığı, o dilin tarihine geniş ölçüde ışık tutmakta, yüzyıllar boyunca ortaya çıkan ses, biçim, söz dizimi ve anlam değişikliklerini yansıtmakta, hangi dillerin etkisiyle, ne türden değişimlerin gerçekleştiğini göstermektedir.” (Aksan, 2004: 11).

2.2. TERİMLER

Terimler farklı meslek grupları ya da bilim dallarındaki kavramları ifade eden kısa ama etkisi güçlü kelimelerdir. O meslek grubu yahut bilim dalı ile uğraşan insanların konu ile ilgili kavramı, kolayca anlatabilmelerini sağlar.

“Terim (terme, term Fachausdruck), genel olarak özel alanların kavramlarına verilen addır. Bu alanlar bilim, teknik, sanat, zanaat, spor, tecim gibi, birbirinden çok ayrı olabilir.” (Aksan, 1982: 42)

Terim olarak kullanılan sözcükler, hangi alanla ilgiliyse o alanda çalışan insanlar arasında zahmetsiz bir iletişim oluşturmaya yardım eder. “Değişik bilim dallarının, sanat ve meslek kollarının özel kelimeleri olarak tanımlanabilecek terimler, ilgili meslek mensuplarının aralarında kısa yoldan ve kolayca anlaşmalarına yarayan, anlamları dar ve sınırları olan kelimeler olarak da tarif edilebilir.” (Pilav, 2008: 268).

Terimler, bir bilim, sanat, spor dalı ile ilgili, o alanla ilgilenen kişilerin anlaması için oluşturulmuş öğelerdir. Her bilim dalının kendine özel kelimeleri vardır. Örnek olarak “*akor*”, “*diyaz*” müzik ile ilgili kavramlar; “*kip*”, “*ilgeç*” dil bilgisi ile ilgili kavramlardır. Bu kavramlar terim olarak adlandırılırlar. Püsküllüoğlu (2002: 433) terim kavramını, “bilim ve sanat kavramlarından birini anlatan sözcük.” şeklinde açıklar.

Terimler dile kazandırılırken farklı yollarla oluşturulabilir. Doğan Aksan’a (1982: 43) göre terimler:

- Bir kelimeye eski anlamından farklı bir mana katılarak,
- İki ayrı kelime bir araya getirilerek,
- Eskiden kullanılan fakat artık kullanımdan çıkmış kelimelerin tekrar dile

kazandırılmasıyla

- Başka bir dilden tercüme yoluyla
- Başka bir millete ait olan sözcüklerin kök ve gövdelerine yapım eki getirilmesiyle kelime kurarak oluşturulur.

Terimler farklı yollarla oluşturularak bir bilim, sanat, spor dalı ile ilgili kavramları bildiren kelimeler haline gelirler. Bu kelimeler, halkın günlük hayatında kullandığı sözcükler değildir. Hangi bilim dalı ile ilgili kavramı bildiriyorsa o bilim dalı ile uğraşan insanlar tarafından kullanılmaktadır. Deniz ve Alkol’e (2016: 209) göre terimlerin özellikleri:

- Terimler günlük konuşma diline ait değildir.
- Kavramları ifade eden tek anlamları vardır, farklı anlamlara gelmezler.
- Bir meslek ya da iş sahası ile ilgilidir.

Deniz ve Alkol’ün (2016: 209) de belirttiği gibi terimler, eş anlamlılık göstermezler. Ait olduğu bilim, sanat, spor vb. dalıyla ilgili kavramları bildirirler. Zülfikar’a (1991: 20-21) göre terimlerin özellikleri:

- Terimler sadece tek bir bilim dalına ait kavramı bildirir.
- Terimler tek bir anlama gelmektedir. Bağlama bağlı olarak farklı anlamlar ifade etmezler.
- Terimlerin ifade ettiği mana açık bir şekilde anlaşılır. Farklı anlama gelecek şekilde yorumlamaya müsaade etmez.
- Terimler halkın kullandığı dilde bulunmazlar fakat daha önceden halkın kullandığı kelimeler sonradan terim olmuş olabilir.

2.3. DEYİMLER

Deyimler çoğunlukla kendi anlamı dışına çıkan, artık mecaz anlamında kullanılan sözcüklerin birleşmesiyle oluşur. Bir araya gelen bu kelimeler yeni bir anlam yaratırlar. Günlük konuşma dilinde bir olayı, bir durumu daha çarpıcı ve herkesin kolayca anlayabileceği şekilde ifade etmek için kullanırlar. Türk dili, deyimler bakımından zengin bir dildir.

“Deyim, belli bir kavramı, belli bir duygu yâda durumu dile getirmek için birden çok sözcüğün bir arada, seyrek olarak da tek bir sözcüğün yan anlamında kullanılmasıyla oluşan sözdür.” (Aksan, 1982: 37).

Deyimler en az iki kelimenin birleşmesiyle oluşan yapılardır. Nesilden nesile aktararak varlığını sürdürür. Türkçenin zenginliğini yansıtan deyimlere eski Türkçe metinlerde dahi rastlanmaktadır. Deyim kelimesi zaman içerisinde oluşmuştur. Kavram adlandırılırken önceleri farklı isimlerin kullanıldığı görülür. “Türkçede, deyimler için çok sayıda terim kullanılmıştır. Deyim karşılığında; önceleri darbimesel, ta’bir, ıstılah sözcükleri kullanılmıştır. Ancak darbimesel daha çok atasözlerini karşılayan bir terimdir. Tanzimat’tan sonra avama ait hikmetli sözlerin toplanması sürecinde ta’bir sözcüğü kullanılmıştır.” (Sinan ve Turan, 2008: 92).

Sinan ve Turan’ın (2008: 92) ifade ettiği gibi, daha sonraları ta’bir kelimesinin yerine deyim kelimesi önerilmiştir. Zamanla deyim kelimesi sıklıkla kullanılmaya başlamıştır. Deyim kavramıyla ilgili farklı tanımlar mevcuttur. Zeynep Korkmaz (1992: 43) deyimi, “Gerçek anlamından farklı bir anlam taşıyan ve çekici bir anlatım özelliğine sahip olan kelime öbeği” olarak tanımlanmıştır.

Deyimler çoğunlukla temel anlamından uzaklaşıp yeni bir anlam kazanan kelimelerden oluşur. Araştırmacıların her birinin görüşüne göre yapısındaki sözcük sayısı farklıdır.

“Deyimler, atasözleri ve özdeyişler anlatıma güç katma, unutmamayı sağlama, toplumsal hafızayı canlı tutma, ait olduğu kültürün yaşam felsefesini gösterme, kültürel ve edebi öğeleri barındırma gibi özellikleri bünyesinde barındırmaktadır” (Demir, 2013: 39).

Deyimlerin anlatımın etkisini güçlendirmek, akılda kalmasını kolaylaştırmak, bir konuya dikkat çekmek gibi özellikleri vardır. Nesiller arasında köprü kurarak ait olduğu topluluğun kültürüne ait nitelikleri içerisinde taşıma görevi üstlenmiştir. Dinar’a (2016: 145) göre deyimler, Türkçe dışındaki dillerde de anlam açısından zengin ve etkileyiciliği yüksek ifadelerdir.

Deyimler kalıplaşmış ifadelerdir. Korga’ ya (2020: 190) göre, kalıplaşmış olması nedeniyle eskiden kullanılan fakat zamanla kullanımından vazgeçilen ve anlamı farklılaşmış sözcükleri barındırır.

Deyimleri oluşturan sözcüklerin temel anlamları, deyimde kullanıldığı anlam ile farklılık göstermektedir. Bu durumu Uzun (1991: 37), “*deyim anlamı*” olarak aktarmıştır. “Deyimlerin en belirgin özelliği, yapıyı oluşturan parçaların anlamları toplamından farklı bir anlamın, deyim anlamının aktarılmasıdır. Bu özellik, deyimlerin birden çok ögeden oluşmuş tek bir birim olarak düşünülmesini gerektirir.” (Uzun, 1991: 37).

Kelimenin sözlükteki anlamı ile deyim içerisinde kullanıldığı anlam farklıdır. Sözcükler deyimle birlikte temel anlamlarından uzaklaşarak yeni anlamlar kazanırlar. Bu durum mecaz anlam olarak da ifade edilmektedir. Çotuksöken’e (2004: 83-85) göre deyimler:

- En az iki kelimedenden oluşur. Kelimeler anlamca değişip yeni bir anlam ifade ederler.
- En başta bir kişi tarafından ortaya atılmış fakat zamanla söyleyen kişi unutulmuş, anonim durumuna gelmiştir. Deyimler; Nasrettin Hoca, Bektaşî fıkralarından, masallardan, efsanelerden, tarihsel ve halkın yaşadığı olaylardan ve başka dilden yapılan çevirilerle dile kazandırılmıştır.

- Deyimlerde bulunan kelime miktarı 2 ile 15 arasında değişiklik göstermektedir.

- Yapısı bakımından deyimler; birleşik fiil, cümle, ikileme, isim tamlaması, ön ad tamlaması, edat vb. farklı şekillerde bulunmaktadır.

Deyimler; en az iki kelimededen oluşan, zamanla ilk söyleyeni unutulmuş, sözlü gelenek içerisinde derlenerek yazıya geçirilmiş ifadelerdir. Ömer Asım Aksoy (1988: 498-508) deyimleri yapılaş şekilleri bakımından şu şekilde sıralamıştır:

- Gerçek anlamı dışında kullanılanlar,
- İki cümleden oluşan ve kafiyeli olanlar,
- Hikâye ya da karşılıklı konuşma şeklinde olanlar,
- Bir hikâye veya ortaya çıkan bir hadiseye dayananlar,
- Toplumun uyduğu kural, töre, anane, inanç şekillerini açıklayanlar,
- Bir kavramı açıklamak için bir araya gelmiş olanlar,
- Tamamlanmamış cümle şeklinde bulunanlar,
- Aynı kelimeler dışındaki sözlerin tekrarlanması ile oluşanlar,
- İsim-fiil eki alarak ortaya çıkanlar şeklindedir.

2.4. ATASÖZLERİ

Atasözlerini her toplum kendi yaşam tecrübelerine dayanarak oluşturmuştur. Bu tecrübeler yoğun etkili cümleler yardımıyla gelecek nesillere aktararak devam etmiştir. Farklı milletlerde benzer atasözleri görülmektedir. Atasözleri, ait olduğu topluluğun, yaşamı nasıl yorumladığı, ne şekilde bir yaşayış sürdürdüğü ile ilgili de temel bir düşünce sunar.

“Bilindiği gibi insanoğlunun deneyimlerinden, bilgeliğinden ve benzetme gücünden kaynaklanan atasözleri dünyanın her dilinde vardır; çoğunlukla bir tümce biçiminde oluşarak bir yargı anlatan, kimi zaman ölçü ve uyakla, söyleyiş açısından daha etkili olmaya yönelen sözlerdir.” (Aksan, 1982: 40).

Atasözleri günlük konuşma dilinden farklı olarak etkileyici, yargı bildiren sözlerdir. Anlatımı sade ve açıktır. Toplumun her kesiminin anlayabileceği tarzdaki kalıplaşmış cümlelerdir.

Zeynep Korkmaz, atasözlerini şu şekilde tanımlar: “Anonim karakter taşıyan, atalardan kaldığı kabul edilen ve toplumun yüzyıllar boyunca geçirdiği denemelerden, ortak düşünce, tutum ve davranışlarıyla dünya görüşünden oluşan, genel kural niteliğindeki kısa, özlü, kalıplaşmış söz.” (Korkmaz, 1992: 15) şeklindedir.

Atasözleri, sade bir anlatıma sahip olsa da içerisinde edebi sanatlar bulundurur. Uyaklı söylenişi ve içerdiği sanatlar dolayısıyla akılda kalmayı kolaylaştırır. Geçmiş nesillerin hayat tecrübelerini, öğütlerini gelecek nesillere aktarır.

Sağlam’ın (2001: 46) ifade ettiği gibi, Türkçede atasözü kavramı zaman içerisinde farklı isimlerle adlandırılmıştır. *Divan-ü Lügat-it Türk’te* atasözü ifade edilirken “mesel” ve “sav” kelimeleri kullanılmıştır. Divan Edebiyatı’nda ise “darbimesel” kelimesi atasözüne karşılık olarak bulunmaktadır. İçinde yaşanan zamana yakın bir dönemde ise kavram “meşhur sözler” olarak adlandırılmaktadır.

Sözlü gelenek içerisinde kuşaktan kuşağa aktarılan atasözleri, daha sonraları yazıya geçirilmiştir. İlk söyleyeni unutulmuş ve anonim niteliği kazanmıştır. Zaman içerisinde farklı isimlerle adlandırılarak bu zamana kadar gelmiş, son olarak atalar sözü olduğu kabul görmüş ve atasözü olarak ifade edilmiştir. Girmen, “Toplumların somut olmayan kültürel mirasının taşıyıcısı olan atasözleri, halkın, doğal ve toplumsal olaylarla ilgili değerlerini belirleyen özlü, kısa, geleneksel anlatımlardır.” (Girmen, 2013: 119) demektedir.

Atasözleri, söyleyeni unutulacak kadar eski bir tarihte ortaya çıkmış olsa da hala ilk söylendiği andaki gibi etki uyandırmaktadır. Aksoy, “Her ulusun atasözleri, kendi varlığının ve benliğinin aynasıdır. Atasözlerinde bir ulusun düşünceleri, yaşayışları, inanışları, gelenekleri görülür. Böylece, her atasözü, kendi ulusunun damgasını taşır.” (Aksoy, 1988: 27) şeklinde ifade etmiştir.

Her toplumun kendine özgü atasözleri vardır. Yukarıda da belirtildiği gibi atasözleri hangi millete aitse o milletin ruhunu, değerlerini, gelenek, görenek, âdet, inanç biçimlerini, önemli saydığı durumları yansıtır.

Atasözünde bulunan kelimenin anlamı ile sözün bütününe ifade ettiği anlam farklı olabilir. Sağlam (2001: 47), ana dili Türkçe olan kişilerin bile çoğu zaman Türkçe atasözlerini anlamakta zorlandıklarını dile getirir, bunun nedenini ise gösterilen ve kastedilenin aynı olmamasına bağlar.

Atasözleri ait olduğu dilden farklı bir dile çevrildiğinde aynı anlamı vermeyebilir. Aynı zamanda atasözü içerisinde kelimelerin anlamları ile cümlenin bütününe ilettiği anlam farklı olabilmektedir. Örnek olarak, Balık baştan kokar atasözü görünüşte balığın koktuğunu ifade etmektedir. Fakat atasözü anlamına bakıldığında “bir işte aksaklığın başta olanlardan kaynaklandığını” (<https://www.tdk.gov.tr>) ifade eder.

Kurudayıoğlu ve Temur’a (2021: 16) göre; eski nesillerin gözlem, deney, sebep-sonuç ilişkisi kurma ve tahminde bulunma yoluyla elde ettiği deneyimler, Türk toplumunun ortak bilincinde nesilden nesile aktarılır. Kişilerde analiz, değerlendirme yapma, sorun çözme, yaratıcı düşünme kabiliyetine yönelik bir alt yapı oluşturur.

Atasözleri; içinde bulunulan dönemden önce yaşamış insanların, hayatları boyunca edindiği tecrübeleri öğüt, uyarı ya da genellenmiş ifadeler şeklinde sonraki nesillere taşır. Yukarıda da bahsedildiği gibi bu durum kişilerin çıkarımda bulunma, çözüm üretme vb. becerilerinin gelişimine fayda sağlar. Aksoy, (1988: 19-21) atasözlerinin biçimsel özelliklerini şu şekilde ifade etmiştir:

- Atasözleri kalıplaşmış sözlerdir. Belirli kelimeler ile söylenip, o haliyle kalmıştır. Atasözlerindeki sözcüklerin yerine farklı sözcükler getirilemez ve cümlenin kuruluş şekli değiştirilemez: Çalma evin kapısını, çalarlar kapını...

- Atasözlerinin kısa ve öz bir anlatımı vardır. Az sözle çok şey ifade eder: Alet işler, el övünür...

- Atasözleri genel olarak bir ya da iki cümleden oluşur: Yerin kulağı var...

- Atasözlerinde kip olarak en çok “geçmiş zaman” veya “emir kipi” kullanılmıştır. Bazı atasözlerinde eylemler düşmüştür fakat anlam olarak emir kipi ya da geniş zaman kipi anlamları gizlenmiştir: Ana kızına taht kurmuş, baht kuramamış. İnsan söyleşe söyleşe, hayvan koklaşa koklaşa...

2.5. İKİLEMELER

İkilemeler iki sözcüğün art arda tekrarlanması yoluyla cümleye dikkat çekici bir anlatım katar. Kavramı Vecihe Hatipoğlu, “İkileme, anlatım gücünü artırmak, anlamı pekiştirmek, kavramı zenginleştirmek amacıyla, aynı sözcüğün tekrar edilmesi veya anlamları birbirine yakın yahut karşıt olan ya da sesleri birbirini andıran iki sözcüğün yana yana kullanılmasıdır.” (Hatipoğlu, 1981: 9) diye tanımlamıştır.

İkilemeler; aynı kelimelerin tekrarıyla oluşabileceği gibi, zıt anlamlı, yakın anlamlı kelimelerle de oluşabilir. Doğan Aksan'a (1999: 65-67) göre ikilemeler, şu yollarla oluşturulur:

- Anlamları aynı veya birbirine çok yakın isim, ön ad, zarf gibi kelimeler; ait olduğu dile ait ya da farklı millete ait kelimeler ve sözcüklerin tekrarlanmasıyla
- Zıt manalı kelimeler kullanılarak,
- Tabiattaki seslerin taklidi ile.

İkilemeler, cümle içerisinde kullanıldıklarında anlatımı güçlendirirler. Türkçe, ifade gücü ve anlatım olanakları açısından zengin bir dildir. Düşünceleri aktarırken de ikilemeler yoluyla akıcı ve canlı bir şekilde iletilmesini sağlar. Muharrem Ergin (2019: 345-349) ikilemeleri şu şekilde gruplandırmıştır:

- Aynı sözcüğün tekrar edilmesiyle oluşanlar: mışıl mışıl, azar azar, beşer beşer, hay hay...
- Aynı anlama gelen ya da yakın anlamlı sözcüklerin tekrar edilmesi ile oluşanlar: açık saçık, falan filan, toz toprak...
- Birbirinin tam tersi anlamında olan sözcüklerle oluşanlar: büyük küçük, içli dışlı, bata çıka...
- Sözcüğün başına ses ya da hece eklenmesiyle oluşanlar:
  - a) ses eklenenler: deniz meniz, iş miş...
  - b) hece eklenenler: çır çıplak, düm düz, ap açık...

Yukarıdaki tasnife bakıldığında Muharrem Ergin'nin pekiştirmeli sözcükleri de ikileme olarak kabul ettiği göze çarpmaktadır. Coşkun, "Türkçe de ikilemeler anlamı pekiştirmek, genellemek, kavramları güçlendirmek, kavramlar arasında bir sıralama sağlamak, kavramı nitelemek, anlama kesinlik ya da ihtimal katmak ve cümle içerisinde ses ahengi yaratmak için kullanılır." (Coşkun, 2020:114) demektedir.

İkileme kavramı ifade edilirken birden çok terim kullanılmıştır. Dilek, ikileme kavramına karşılık olarak "*ikiz kelime, ikizleme, kelime koşması, tekrar, bağlam öbeği, ikilemeli (yinelemeli) ad, hendiadyoin*" (Dilek, 2004: 83) kavramlarının da kullanıldığını ifade etmektedir.

Türkçe köklü bir dildir. En eski Türkçe metinlerde dahi anlatımın güçlü ve zengin olduğu görülmektedir. Coşkun (2020: 15); ikilemelerin Türk dilinin eski dönemlerinden beri kullanıldığını, Orhun yazıtları ve Uygur metinlerinde de ikilemelerin bulunduğunu ifade etmektedir.

2.6. KALIP SÖZLER

Kalıp sözler, günlük hayatta bir olay, durum karşısında söylenmesi gelenek haline getirilmiş sözlerdir. Yeni bir elbise alındığında güle güle giy denmesi, biriyle karşılaşıldığında merhaba, iyi günler denmesi kalıp sözlere örnektir.

Aksan'a (2004: 34) göre Türkçede; vedalaşırken, memnuniyeti yahut yapılan bir iyiliğe karşılık minneti ifade ederken, yemek yiyen bir kişi görüldüğünde, yeni alınan bir kıyafet için, çocuğu doğan bir kişiyi tebrik ederken, yakını vefat eden bir insanın acısını paylaşırken ve daha birçok durumda söylenen kalıp sözler bulunmaktadır.

Her kalıp söz farklı bir durum için söylenir. Gökdayı (2008: 101), kalıp sözleri içerdikleri anlamlara göre şu şekilde gruplandırmıştır:

- İyilik, yakarış, uğurlu temenniler ifade edenler: Güle güle oturun, iyi bayramlar...
- Sövgü, ilenme ifade edenler: Allah belanı versin, Lanet olsun...
- Duygularla ilgili bir tepki olarak söylenenler: Allah aşkına, Güler misin ağlar mısın?...
- Selam verme cümleleri: Merhaba, günaydın, selamünaleyküm, aleyküm selam...
- Birinden ayrılma durumunu ifade edenler: Hoşça kal, görüşürüz...
- Batıl inanışları ifade edenler: Nazar değmesin, Şeytan kulağına kurşun...
- Arzu ifade edenler: Bize de buyurun, Bana müsaade...
- Bir arzuyu onaylama veya reddetme ifadeleri: Baş üstüne, Eyvallah...
- Konuşan kişiyi ya da dinleyen kişiyi yücelten ifadeler: Senden iyi olmasın, Estağfurullah...
- Söylenen sözü dinleyen kişiyi eleştiren ve ikaz eden, kişiye gözdağı veren ifadeler: Ben sana gösteririm, Benden günah gitti...

- Genel bir tutum ya da fikir ifade edenler: Her şey olacağına varır, Korkunun ecele faydası yoktur...

- Âdetleri, gelenekleri ve kültüre ilişkin manevi öğeleri ifade edenler: Ölülerin ardından kötü söz söylenmez, Elçiye zeval olmaz...

- Dine özgü inanışları, öğretileri ifade edenler: Takdir-i ilahi, Allah kerim...

- Karşıdaki kişiye yöneltilen sorulara yanıt bekleyen ifadeler: Merhumu nasıl bilirdiniz? Eş olarak kabul ediyor musunuz?...

- Bağışlanma istenen ifadeler: Pardon, kusura bakma...

- Simgesel olarak mükâfatlandırma ifade edenler: Aferin, Bravo...

- Yapılan bir iyiliğe karşı duyulan minnet hissetme ve teşekkür etme ifadeleri: Teşekkür ederim, Elinize sağlık...

2.7. ARGO İFADELER

Argo kelimesinin tanımı ile ilgili kaynaklarda değişiklikler ya da eksik ifadeler görülür. Bu durumun oluşmasının Aktunç'a (1998: 9) göre, nedenleri şöyle özetlenebilir:

- Dil biliminin hayattaki gelişmelere ara sıra soğukkanlı yaklaşması,
- Argo kavramın anlaşılması güç olmakla birlikte çok fazla değişme göstermesi,
- Argonun ortaya çıktığı sahaların neden olduğu yanlış algılamalar,
- Argonun kullanıldığı yere, zamana ve bölgeye göre farklı şekillerinin oluşması ve bu şekillerin birbiri ile uyumlu olmaması,

- Argo için tanım öneren birey ya da toplulukların hayatı anlamlandırma şekline, kavramın açıklamasının bulunduğu belgenin genel olarak oluşturduğu düşünce tarzı.

Argo sözcüğünün farklı kaynaklarda da tanımı bulunmaktadır. Meydan Larousse'de kavramın tanımı, "Aynı meslek veya topluluğa (atelye, okul, kışla v.b) mensup olan şahısların benimsedikleri özel terimlerin bütünü.- Kaba konuşma, kültürsüz ve aşağı tabakanın ağzı." (Kılıçoğlu vd. 1990: 83) şeklindedir.

Argo kavramlar, resmi ortamlarda ya da resmi yazışma dilinde kullanılan kavramlar değildir. Bir gruba ait olan insanların kendi aralarında kullandıkları sözcüklerdir.

Korkmaz argo ifadeleri, “Farklı bir anlaşma biçimi sağlamak üzere aynı meslek veya topluluktaki insanların ortak dildeki kelimelere özel anlamlar vermek, bazı kelimelerde değişiklik yapmak, dilin lehçelerinden, eskimiş unsurlarından ve yabancı kökenli şekillerinden de yararlanmak suretiyle oluşturdukları herkesçe anlaşılmayan kelime ve deyimlerden oluşan, gereğinde mecazlı anlamlara da yer veren özel dil veya söz dağarcığı.” (Korkmaz, 1992: 153) olarak tanımlamıştır.

Argo kavramı her dilde farklı şekilde ifade edilmiş olsa da genel olarak halk arasında belli toplulukların kullandığı kelimeler olarak tarif edilmektedir. Aktunç’un (1998: 10) ifade ettiği gibi; askerlere ait argo kelimeler, hırsızlara ait argo kelimeler gibi sınıflandırmalar yapılmıştır. Argo ifadeler Türkçede farklı yollarla oluşturulmuştur. Ferit Develioğlu’na (1980: 29) göre Türk dilinde argo üç şekilde oluşur:

- Sözcüğün gerçek anlamı dışında kullanılması ile: inek, çiroz vb.
- Başka bir dilden alındığında ya hiç değiştirilmeden ya da niteliklerini kaybederek alınması ile: rampa etmek, ispiyon vb.
- Alındığı dilden Türkçeye geçerken kelimenin uydurulması, benzetimi ile: keriz, paçoz vb.

İKİNCİ BÖLÜM

SÖZ VARLIĞI İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde söz varlığı ile ilgili yüksek lisans ve doktora tezlerinden bir kısmına yer verilmiştir.

1. YÜKSEK LİSANS TEZLERİ

Akdemir'in (2019) *H. Salih Zengin'in çocuk hikâyelerindeki söz varlığının Türkçe eğitimine katkısı* isimli yüksek lisans tezinde, H. Salih Zengin'in *Çok Mavi Hikâyeler* ve *Çok Serin Hikâyeler* adlı iki hikâye kitabındaki söz varlığı öğeleri olarak ele alınan kavramlar; hayvan kavramları, bitki kavramları, sayı kavramları, mekân kavramları, tabiat kavramları, oyun kavramları, zaman kavramları, duygu kavramları, yiyecek-içecek kavramları, eşya kavramları, dini terimler, müzik terimleri, deyimler, atasözleri, ikilemeler, kalıp sözler, argo kavramlar olarak belirlenmiştir. Belirlenen kavramların sıklıkları tablolar ve grafiklerle aktarılmış, örnek cümlelere yer verilmiştir.

Aslan'ın (2022) *Muzaffer İzgü'nün "Ökkeş" adlı çocuk romanı serisinin söz varlığı ve Türkçe Dersi Öğretim Programındaki söz varlığı kazanımlarına uygunluğu* adlı yüksek lisans tez çalışmasında, Muzaffer İzgü'nün *Ökkeş* isimli çocuk kitapları serisindeki (*Ökkeş Lunaparkta*, *Ökkeş Kurt Avında*, *Ökkeş Balık Avında*, *Ökkeş Kapıcı*, *Ökkeş İşportacı*, *Ökkeş Bahçıvan*, *Ökkeş Otoparkta*, *Ökkeş Maçta*, *Ökkeş Dolmuşçu*, *Ökkeş Denizde*) eserlerin söz varlığı öğeleri Türkçe Dersi Öğretim Programında bulunan söz varlığı kazanımları ölçüt alınarak incelenmiştir. Kavram isimleri, isim soylu kelimeler, fiiller, özel isimler, deyimler, ikilemeler, yansıma kelimeler, ilişki sözleri, yöresel ifadeler, ünlemler, tekerlemeler, şarkılar, marşlar, atasözleri tablo ve grafiklerle listelenmiş ve Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki söz varlığı kazanımlarına göre (mecaz anlamlı sözcükler, eş sesli kelimeler, eş anlamlı sözcükler, zıt anlamlı sözcükler) değerlendirilmiştir.

Aydoğan'ın (2023) *Orhan Pamuk'un Veba Geceleri romanının söz varlığı* isimli yüksek lisans tezinde, Orhan Pamuk'un *Veba Geceleri* adlı romanında bulunan söz varlığı öğeleri (temel söz varlığı, kalıp sözler, atasözleri, deyimler, argo sözler, çeviri kelimeler, terimler, kalıplaşmış kelimeler) hangi dilden alındıklarına göre tasnif edilmiştir ve sıklık sayıları gösterilmiştir.

Eren'in (2022) *2019 programına göre hazırlanan 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin söz varlığı açısından incelenmesi* isimli yüksek lisans tezinde, 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki okuma, dinleme/izleme metinleri incelenerek söz varlığı öğeleri (deyimler, atasözleri, diyalog-dilek sözleri, ikilemeler, tekerlemeler, özlü sözler, yabancı kelimeler, terimler, özel isimler) tespit edilmiştir. Bulunan söz varlığı unsurları listelenmiş ve sıklıkları belirtilmiştir.

Filiz'in (2022) *Cemal Şakar'ın hikâyelerinin eğitsel iletiler ve Türkçe Dersi Öğretim Programı (2019) 8. sınıf söz varlığı kazanımları açısından incelenmesi* isimli yüksek lisans tezinde, Cemal Şakar'a ait (Gidenler Gidenler, Yol Düşleri, Esenlik Zamanları, Pencere, Hayalperdesi, Hikayat, Sular Tutuştuğunda, Mürekkep, Portakal Bahçeleri, Kara, Adı Leyla Olsun, Utanç) hikâye kitaplarındaki eğitsel iletiler ve Türkçe Dersi Öğretim Programında bulunan söz varlığı kazanımları (anlamı tahmin edilebilen kelime ve kelime grupları, deyimler, atasözleri, özdeyişler, söz sanatları, fiilimsiler, geçiş ve bağlantı ifadeleri) incelenmiştir. İncelenen söz varlığı öğeleri bulunduğu kitap ve sayfa sayısı ile birlikte tablolarda gösterilmiş ayrıca grafikler yardımıyla kitaplardaki söz varlığı öğeleri karşılaştırılmıştır.

Karaca'nın (2022) *Yeşim Saygın Armutak'ın macera romanlarının söz varlığı açısından incelenmesi* isimli yüksek lisans tezinde, Yeşim Saygın Armutak'a ait *Günlükte Saklı Sırlar, Baykuş Yemini, Bataklığın Kıyısındaki Ev, Mızıkacı, Hayaletli Gölün Çocukları* eserlerinin söz varlığı içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Söz varlığı öğelerinden “atasözleri, ikilemeler, deyimler, kalıp sözler, pekiştirilmiş kelimeler, terimler, argo kelimeler, yabancı dillerden alınan sözcükler, doldurma sözler belirlenerek kitaplarda kullanılma sıklıkları tablolar halinde sunulmuş ve yüzdeleri hesaplanmıştır.

Karabulut'un (2019) *Mustafa Ruhi Şirin'in eserlerinin söz varlığı açısından incelemesi* isimli yüksek lisans tezinde, Mustafa Ruhi Şirin'e ait *Martıcık ile Tilki, Gökyüzü Çiçekleri, Geceleri Mızıka Çalan Kedi* isimli eserlerin doküman incelemesi yöntemiyle söz varlığı öğeleri belirlenmiştir. İncelenen söz varlığı öğeleri Doğan Aksan'ın tasnifi esas alınarak temel söz varlığı, deyimler, atasözleri, kalıp sözler, kalıplaşmış sözler, çeviri sözcükler, terimler, yabancı sözcükler, ikilemeler, doldurma sözler olarak seçilmiştir. İncelenen eserlerin deyimler, ikilemeler, terimler yönünden zengin bir içeriğe sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kılıç'ın (2019) *Emine Işınsu'nun Sancı isimli eserinin söz varlığı açısından incelenmesi* isimli yüksek lisans tezinde, Emine Işınsu'nun *Sancı* isimli eseri bulundurduğu söz varlığı öğeleri bakımından incelenmiştir. Eserde yer alan atasözleri, deyimler, yansıma sözcükler, argo ifadeler, terim anlamlı kelimeler, yabancı dillerden alınan kelimeler tasnif edilmiş, örnek cümleler ile birlikte verilmiştir.

Metin'in (2022) *Mustafa Orakçı'nın "Ünlülerle Bir Gün" kitap dizisinin söz varlığı açısından incelenmesi* adlı yüksek lisans tezinde, *Ünlülerle Bir Gün* kitap dizisi içerisinde bulunan kitaplardaki (Barbaros'la Bir Gün, Evliya Çelebi'yle Bir Gün, Fatih'le Bir Gün, Hezarfen'le Bir Gün, İbn-i Sina'yla Bir Gün, Mehmet Akif'le Bir Gün, Mevlana'yla Bir Gün, Mimar Sinan'la Bir Gün, Piri Reis'le Bir Gün, Yunus Emre'yle Bir Gün) deyimler, ikilemeler, kalıp sözler, terimler, yabancı sözcükler, yansıma sözcükler, kalıplaşmış kelimeler, argo sözler incelenmiştir. Bulunan söz varlığı öğeleri listelenerek sıklıkları belirtilmiş ve örnek cümleler verilmiştir.

Sarıçam'ın (2021) *Nazlı Eray'ın çocuk kitaplarında değerler eğitimi ve eserlerin Türkçe söz varlığı açısından incelenmesi* adlı yüksek lisans tezinde, Nazlı Eray'ın; *Frej Apartmanı'nın Esrarı, Büyülü Beyoğlu, Gece Çiçeği İstanbul, Karga Feramuz'un Aşkı, Bir Böcek Sevdim, Billur Ahtapot ile Mor İnci, Gören Gözler Duyan Kulaklar* isimli kitapları doküman incelemesi ve betimsel analiz yöntemleri kullanılarak incelenmiştir. Eserlerde bulunan değerler eğitimi ve söz varlığı öğeleri (deyimler, atasözleri, kalıp sözler, yansıma kelimeler, ikilemeler) tasnif edilmiş ve tablolar ile yüzdellikleri verilerek gösterilmiştir.

Yavuzkılıç'ın (2019) *Gülten Dayıoğlu'nun "Ölümsüz Ece" adlı romanının söz varlığı incelemesi ve Türkçe öğretimine katkısı* isimli yüksek lisans tezinde, romandaki söz varlığı öğeleri olarak deyimler, atasözleri, özdeyişler, yabancı sözcükler, kalıp sözler, argo kelimeler, ikilemeler, yöresel kelimeler, terimler ve isimler incelenmiştir.

2. DOKTORA TEZLERİ

Anaz'ın (2018) *Mavisel Yener'in çocuk edebiyatı yapıtlarının dil özellikleri, söz varlığı, anlatım teknikleri ve dış yapı özellikleri bakımından incelenmesi* isimli doktora tezinin söz varlığı bölümünde, Mavisel Yener'in romanlarında, hikâyelerinde ve masallarındaki temel söz varlığı, deyim, atasözü, veciz ifade, yansıma kelime, bilimsel terim, kişilerin konuşma özellikleri, kalıp söz, doldurma söz, argo sözleri incelenmiştir. Deyim ve ikilemeler açısından zengin bir içeriğe sahip olduğu bilgisine ulaşılmıştır.

Baş'ın (2006) *1995-2005 yılları arasında çocuk edebiyatı sahasında yazılmış tahkiyeli metinlerin söz varlığı üzerine bir araştırma* adlı doktora tezinde, 100'er adet çocuk romanı, hikâyesi, masalında, 54 adet çocuk destanında bulunan ve 14 tane çocuk efsane kitabından derlenen 200 adet efsanedeki söz varlığı öğeleri (temel söz varlığı, ikilemeler, deyimler, atasözleri) incelenmiştir. Kelimelerin sıklıkları belirlenerek kendi aralarında karşılaştırmalı olarak listelere eklenmiş, ilköğretim öğrencilerinin kullandığı sözcükler ile de mukayese edilmiştir. Sonuç olarak kullanılan kelimelerin kazandırılmak istenen söz varlığını % 95 olarak karşıladığı belirlenmiştir.

Becel'in (2021) *Sabahattin Ali'nin yapıtlarında söz varlığı, kök değerler ve çocuk* adlı doktora tezinde, Sabahattin Ali'ye ait üç roman ve altmış adet hikâye Doğan Aksan'ın belirttiği söz varlığı öğeleri (yabancı kelimeler, terimler, deyimler, atasözleri, kalıp sözler, ikilemeler, çeviri kelimeler, doldurma sözler) dikkate alınarak incelenmiştir. Ek olarak argo sözler ile halk ağzında kullanılan ifadeler de incelemeye dâhil edilmiştir.

Bilgen'in (2017) *1970-2015 yılları arasında yayımlanan çocuk şiir kitaplarındaki söz varlığı* isimli doktora tezinde, betimsel tarama modeli kullanılarak 105 çocuk şiir kitabının söz varlığı öğeleri (temel söz varlığı, ikilemeler, deyimler, atasözleri) Simple Concordance Program 4.07'ye aktarılıp sıklıkları incelenmiştir. Daha sonra 1.ve 2. kademe ilköğretim öğrencilerinin kullandığı ortak kelimeler ile temel söz varlığı yönünden karşılaştırma yapılmıştır. Çocuk şiir kitaplarında bulunan 2000 kelime ile ilköğretim kademesindeki öğrencilerin en çok kullandığı sözcüklerin yüzde 40,4 olarak birbirine uymadığı sonucuna varılmıştır.

Gürler'in (2022) *Türkiye'de yayınlanan çocuk dergilerindeki söz varlığının belirlenmesi: Doğan Kardeş dergisi örneği* isimli doktora tezinde, *Doğan Kardeş* dergisinin 1945-1978 yılları arasında yayınlanan sayıları söz varlığı öğeleri doküman analizi yöntemi ve betimsel analiz metodu kullanılarak incelenmiştir. Derginin sayıları bilgisayar ortamına aktarılarak Cibakaya Programı ile kelime sıklıkları belirlenmiştir. Söz varlığı öğeleri (temel kelimeler, özel isimler, deyimler, atasözleri, ikilemeler) tablolara işlenerek toplam unsurlar içerisindeki yüzdeleri grafiklerle gösterilmiştir.

Kılınç'ın (2021) *Sevinç Çokum'un tarihi romanlarında söz varlığı* adlı doktora tezinde, Sevinç Çokum'a ait *Bizim Diyar, Hilal Görününce, Ağustos Başağı, Lacivert Taşı, Gözyaşı Çeşmesi* isimli romanlarında bulunan söz varlığı öğeleri (isimler, eylemler, ad soylu kelimeler, deyimler, ikilemeler, atasözleri, kalıp sözler) tespit edilmiş, sıklıkları

belirlenmiş ve isimler kavramsal açıdan 21 başlığa ayrılarak (akrabalık isimleri, yer-mekân isimleri, hayvan isimleri, meslek isimleri gibi) listelenmiştir.

Mert'in (2009) *Türkçenin sözvarlığı açısından Eflatun Cem Güney'in derleyip yazdığı masallar* adlı doktora tezinde, 70 adet masal betimsel tarama metodu ile incelenmiştir. Eserlerde bulunan atasözleri, bilmeceler, deyimler, doldurma sözcükler, ikilemeler, ilişki sözleri, kalıp sözler, tekerlemeler, yansıma sözcükler, yerel sözvarlığı unsurları örnek cümleler ile birlikte verilmiştir. Deyimler ve atasözlerinin masallardaki kullanımı ile Ömer Asım Aksoy'un hazırlamış olduğu sözlükteki kullanımları karşılaştırılmıştır. Daha sonra beş adet masal seçilmiştir. Seçilen masallar üzerinden sözvarlığı unsurlarını kazandırmak için hazırlanmış alıştırmalar önerileri sunulmuştur. Bulunan 196 atasözünden 103 tanesi, 1296 deyimden de 666'sı Ömer Asım Aksoy'un *Atasözleri ve Deyimler* isimli sözlüklerinde bulunmamakta olduğu sonucuna varılmıştır. Bu durum Türkçeye yeni söz varlığı unsurları kazandırma açısından çok önemli ve değerlidir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

NEZİHE MERİÇ'İN ÇOCUK KİTAPLARINDAN “KÜÇÜK BİR KIZ TANIYORUM” SERİSİNİN SÖZ VARLIĞI AÇISINDAN İNCELENMESİ

Bu bölümde, araştırma verilerinin toplanması, evren ve örneklem hakkında bilgi verilmiştir.

1. VERİLERİN TOPLANMASI

Araştırmada bulunan verilerin toplanma sürecinde ikincil veri kaynaklarından doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek (2018: 189) *Nitel Araştırma Yöntemleri* kitabında doküman incelemesi yöntemi hakkında: “Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Nitel araştırmada doküman incelemesi tek başına bir veri toplama yöntemi olabileceği gibi diğer veri toplama yöntemleri ile birlikte de kullanılabilir.” demektedir.

Araştırmada incelenen yedi adet hikâye kitabı satın alma yoluyla edinilmiştir. Kitaplar okunarak, belirlenen söz varlığı unsurları fişlenmiş ve sıklığı belirlenmiştir. Sıklık tabloları oluşturularak kitapların içinden örnek cümleler seçilmiştir. İncelenecek söz varlığı unsurları belirlenirken bu alanda yapılan çalışmalarda incelenen söz varlığı unsurlarından faydalanılmıştır.

Elde edilen veriler oluşturulurken Ömer Asım Aksoy'un *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*, Türk Dil Kurumunun *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*, Ferit Devellioğlu'nun *Türk Argosu*, Hulki Aktunç'un *Türkçenin Büyük Argo Sözlüğü*, Türk Dil Kurumunun *Bilim ve Sanat Terimleri Sözlüğü*, MEB'in hazırladığı *Dini Terimler Sözlüğü* kullanılmıştır.

2. EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırmanın evrenini Nezihe Meriç'in çocuk kitaplarından *Küçük Bir Kız Tanıyorum* serisindeki; *Küçük Bir Kız Tanıyorum Altı Yaşında*, *Küçük Bir Kız Tanıyorum Yedi Yaşında*, *Küçük Bir Kız Tanıyorum Sekiz Yaşında*, *Küçük Bir Kız Tanıyorum Dokuz Yaşında*, *Küçük Bir Kız Tanıyorum On Yaşında*, *Küçük Bir Kız Tanıyorum On Bir Yaşında*, *Küçük Bir Kız Tanıyorum On İki Yaşında* adlı kitapları oluşturmaktadır.

Çalışma evrenine bağlı olarak yazarın *Küçük Bir Kız Tanıyorum* serisindeki yedi çocuk kitabında geçen söz varlığı unsurları örneklem olarak seçilmiştir. İncelenen eserlere ait bilgiler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 1. Çalışmada Kullanılan Dokümanların Bilgileri

Nezihe Meriç'in İncelenen Hikâye Kitabı	İncelenen Baskı ve Yılı	Hikâye Kitabının Sayfa Sayısı
Küçük Bir Kız Tanıyorum Altı Yaşında	3. Baskı/1995	89 sayfa
Küçük Bir Kız Tanıyorum Yedi Yaşında	2. Baskı/1993	100 sayfa
Küçük Bir Kız Tanıyorum Sekiz Yaşında	3. Baskı/1999	104 sayfa
Küçük Bir Kız Tanıyorum Dokuz Yaşında	2. Baskı/2005	128 sayfa
Küçük Bir Kız Tanıyorum On Yaşında	2. Baskı/1999	87 sayfa
Küçük Bir Kız Tanıyorum On Bir Yaşında	1. Baskı/2011	75 sayfa
Küçük Bir Kız Tanıyorum On İki Yaşında	2. Baskı/2005	104 sayfa
Toplam		687

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

NEZİHE MERİÇ'İN HAYATI, ESERLERİ, EDEBİ KİŞİLİĞİ

VE HİKÂYELERİN ÖZETLERİ

Bu bölümde Nezihe Meriç'in hayatı, eserleri ve edebi kişiliği hakkında bilgi ve incelenecek hikâye kitaplarının özetleri yer almaktadır.

1. NEZİHE MERİÇ'İN HAYATI, ESERLERİ

Nezihe Meriç, Türk edebiyatının önemli kadın yazarlarından. Asım Bezirci (1999: 16), Nezihe Meriç'in Rumi takvime göre 1340, Miladi takvime göre ise 1924 yılında Şubat ayının 28'inde Gemlik'te dünyaya geldiğini belirtir. O zaman kullanılan takvime göre yılın başı mart ayına denk gelmektedir. Yılın son günü doğduğu için doğum yılını 1925 olarak ifade etmektedir. Babası Çanakkale Cephesi'nde vefat eden arkadaşının ölmeden önceki isteği üzerine kendisine Nezihe Şükran ismini vermiştir. Anne ve babasının kendisinden sonra başka çocuğu yoktur.

Çocukluğu Ankara'da geçmiş ve çocukluk döneminde ailesinden çok ilgi görmüştür. Babasının işi dolayısıyla ülkenin farklı yerlerinde yaşamıştır. İlkokula Eskişehir'de başlamış fakat Erzincan'da tamamlamıştır. Bu yıllarda Victor Hugo, Balzac, Flaubert gibi yazarların eserlerini okumuştur. Ortaokulu ise Kırşehir'de okumuştur. Lise döneminde tekrar Eskişehir'e yerleşmişler ve lise öğrenimini bu şehirde bitirmiştir. Eskişehir'de kitap alma olanağı daha fazla olduğu için lise yıllarında pek çok kitap ve dergi okumuştur. Lisedeki Edebiyat öğretmeni Vasfi Mahir Kocatürk'tür. Liseden mezun olduktan sonra babasının işi dolayısıyla İstanbul'a taşınmışlar ve 1943 yılında Edebiyat Fakültesi Türkoloji bölümüne kaydolmuştur. Derslerine Ali Canip Yöntem, İsmail Ertaylan, Ali Nihat Tarlan, Mehmet Kaplan, Cevdet Perin, Ahmet Caferoğlu, Reşit Rahmeti Arat girmiştir. Dersini dinlemeyi en çok sevdiği öğretmenleri Mehmet Kaplan ve Cevdet Perin'dir. Tüm bunlara rağmen Türkoloji bölümünden umduğunu bulamayarak ayrılmış ve Felsefe bölümüne devam etme kararı almıştır. Fakat rahatsızlandığı için bu bölümü de tamamlayamamış, bırakmak zorunda kalmıştır. Okulu bıraktınca çok fazla kitap ve dergi okumuştur. “Varlık'ın önerdiği kitapları hemen alır, emer gibi okurdum. Sözcüleri Sait Faik'i yutarcasına okudum. Çok sevdim hikâyelerini. Enikonu vurulmuştum. *Semaver*'i okuduğumda neredeyse çıldıracaktım. Oktay Akbal'ı da severek okuyordum...” (Bezirci, 1999: 17-32).

Nezihe Meriç, felsefe bölümünü yarıda bıraktıktan sonra piyano eğitimi almış ve 1947 yılında Heybeliada ilkokulunda müzik öğretmenliği yapmaya başlamıştır. Bezirci'nin (1999: 32-33) aktardığı gibi, 1955 yılına kadar İstanbul Radyosu'nda konser vermiş müzikli oyunlar düzenlemiştir. Müzik öğretmenliği yaptığı sırada Nedim Otyam'la tanışmıştır. Nedim Otyam'ın yöneticisi olduğu "Yurdun Her Köşesinde Değişler ve Söyleyişler" adlı toplulukta Klasik Türk Musikisi, Türk Halk Türküleri Korosu olarak İstanbul Radyosu'nda program yapmışlar, Nezihe Meriç bu programda söyleyici ve sunucu olarak bulunmuştur. İtalya Öğrenci Federasyonu'nun çağrısıyla oluşturdukları topluluk İtalya'daki gençlik festivallerine katılmıştır. Yazar burada 30 gün kalır, konserler verirler ve Avrupa'yı gezerler.

Hilmioğlu (2004: 9), yazarın 1956 yılında 6 yıl arkadaşlık yaptığı aynı zamanda kitaplarını yayımlayan, Seçilmiş Hikâyeler Dergisi'nin sahibi Salim Şengil'le evlendiğini belirtir. Yazar, 1957 yılında babası Halis beyi kaybeder. 27 Mayıs İhtilali'nden sonra 1968'de Nazım Hikmet'in kitabını yayımlamaları sebebiyle 1974 senesine kadar kaçak hayatı yaşarlar. 1974'ten sonra Ankara'dan İstanbul'a taşınır. Ara verdiği yazma hayatına tekrar geri döner. Annesi de 1981 senesinde vefat eder. 1984 senesinde Sevdican isimli oyunu yazdığı sırada çok heyecanlandığı için bacakları tutulur. Tamamen iyileşince eserlerini yazmayı sürdürür.

Bezirci (1999: 13), Nezihe Meriç'in büyükbabası Mehmet'in, Bulgaristan'ın Kırcaali şehrinde doğmuş, Nezihe Meriç'in baba tarafı 1800'lü senelerde Bulgaristan'dan ayrılarak Edirne'ye yerleşmiş olduğunu ifade eder. Büyükbaba, Edirne'ye geldiklerinde müderrislik yapmıştır. Yazar, babaannesinin ismi ve doğduğu yer hakkında yeterli bilgiye sahip değildir. Hilmioğlu (2004: 2); babasının, aynı babadan olan ağabeyi Manika isimli yerde kadılık görevini yaparken gönüllü olarak gittiği cenkte şehit olduğunu aktarır.

Anneanesi Mahmure İstanbullu bir hanımdır. "Anneanneme akrabaları "saraylı" falan derlermiş. İnce uzun, sarışın, ela gözlü, sırma saçlı güzel bir kadıymış." (Bezirci, 1999: 13).

Annesinin babası olan Turhan Bey ise Maraşlı, anne ve babası olmadan büyümüş, el becerisi yüksek bir gemi subayıdır. Bezirci'nin (1999: 13-14) eserinde de geçtiği gibi Nezihe Meriç'in babası Halis Bey; Rumi takvime göre 1302, Miladi takvime göre ise 1886 senesinde, Müderris Mehmet Bey'in ikinci evliliğinden Edirne'de dünyaya gelmiştir. Halis Bey gençlik zamanlarına kadar Edirne'de yaşamaya devam etmiştir.

Üniversiteyi İstanbul'da Mühendis Mektebi'nde okumuş ve karayolu mühendisi olmuştur. Okulunu bitirdiğinde Edirne'ye gelerek Meriç, Arda ve Tunca isimli köprülerin yapılış aşamasında görev yapmıştır. Köprülerin yapımı devam ederken Fransız ve Arap milletlerinden insanlarla aynı çalışma ortamında bulunması dolayısıyla oradaki Fransız asıllı insanlardan bu dili öğrenerek, geliştirmiştir. Fransız dili dışında Arap ve Fars diline de hâkimdir. “Uzun boylu, ince, ela gözlü, koyu kumral saçlı, gür bıyıklı, yakışıklı ve çapkın bir adamdır.” (Hilmioğlu, 2004: 2).

Nezihe Meriç'in annesinin ismi Fatma Muattardır. Bezirci'nin (1999: 16) ifade ettiği gibi Rumi takvime göre 1312, miladi takvime göre ise 1896 senesinde İstanbul'un Beşiktaş semtinde dünyaya gelmiştir. Babası Halis Bey ile 1921-1922 yıllarında bir tanıdıklarının vasıta ile evlenmiştir. Yaptıkları evlilik iki ebeveynin de ikinci evliliğidir. İlk eşinden olan iki çocuğu vardır. İsimleri Muazzez ve Muzaffer'dir. Muazzez ablası annesi gibi küçük yaşta evlenmiştir. Muzaffer ablası ile ise çocukluğu birlikte geçmiştir. Annesi Muattar Hanım boyu kısa olan akıllı sohbeti tatlı bir kadındır. Yazar annesini şöyle tarif eder: “Annem çok becerikliydi. Hangi ile gitsek hemen oranın törelerini, yemeklerini öğrenirdi. Hamurlar açar, çamaşırlar yıkar, sucuklar yapardı, giysiler dikerdi, tarhana pişirirdi. Annem kısa boylu, kara gözlü, kara saçlı, tombulca bir kadındı. Çalışkan, hamarat, becerikli, Okuma yazma bilirdi. Kitap okumazdı, ama gazeteye düşkündü, neşeliydi, kanun çalardı. Biraz da ud.” (Bezirci,1999: 16). Nezihe Meriç'in eserleri şunlardır:

- *Bozbulanık* (hikâye),
- *Topal Koşma* (hikâye),
- *Menekşeli Bilinç* (hikâye),
- *Dumanaltı* (hikâye),
- *Bir Kara Derin Kuyu* (hikâye),
- *Boşlukta Mavi* (hikâye),
- *Yandırma* (hikâye),
- *Korsan Çıkmazı* (roman),
- *Alacaceren* (roman),
- *Sular Aydınlanıyordu* (oyun),
- *Sular Aydınlanıyordu; Sevdican* (oyun),
- *Çın Sabahta* (oyun),
- *Alagün Çocukları* (çocuk kitabı),

- *Küçük Bir Kız Tanıyorum Altı Yaşında* (çocuk kitabı),
- *Küçük Bir Kız Tanıyorum Yedi Yaşında* (çocuk kitabı),
- *Küçük Bir Kız Tanıyorum Sekiz Yaşında* (çocuk kitabı),
- *Dur Dünya Çocukları Bekle* (çocuk kitabı),
- *Küçük Bir Kız Tanıyorum Dokuz Yaşında* (çocuk kitabı),
- *Küçük Bir Kız Tanıyorum On Yaşında* (çocuk kitabı),
- *Küçük Bir Kız Tanıyorum On Bir Yaşında* (çocuk kitabı),
- *Küçük Bir Kız Tanıyorum On İki Yaşında* (çocuk kitabı),
- *Ahmet Adında Bir Çocuk* (çocuk kitabı),
- *Çavlanın İçinde Sessizce* (anı).

2. NEZİHE MERİÇ'İN EDEBİ KİŞİLİĞİ

Nezihe Meriç daha küçük yaşlardayken büyüdüğü zaman yazar olacağını söylemektedir. İlkokul yıllarında da yazılarıyla öğretmeninin ilgisini çekmiştir. Lisede radyoda oynanması için “Oynanayna” (Hilmioğlu, 2004: 11) isimli oyunu yazar. Bu oyunu radyo beğense de radyoda oynanmasının mümkün olamadığı gerekçesiyle geri gönderir. Üniversite okuduğu senelerde yazma konusunda kendisini daha fazla geliştirir ve 1945 senesinde İstanbul dergisinde yayımlanan “Ümit” (Hilmioğlu, 2004: 11) isimli yazısı ile yayın dünyasına giriş yapar. Bundan sonra yazdığı hikâyeler farklı dergilerde yayımlanır. İlk hikâye kitabı *Bozbulanık* (Meriç, 1953) 1953 senesinde, yayımlanır. 1992 senesine kadar farklı eserleri yayımlanmaya devam eder. 1992’den 1998 yılına kadar *Küçük Bir Kız Tanıyorum* isimli çocuk hikâye kitabı serisini bitirir.

Hilmioğlu (2004: 14), Nezihe Meriç’in yazdığı eserlerde çoğunlukla kadın kahramanlara ağırlık verdiğini belirtir. 1950’li yıllarda yazdığı eserlerindeki kadın kahramanlar etrafında yaşananları yakın olarak inceleyen, toplumsal yapı üzerine düşünen, sorgulayan fakat eyleme geçmeyen kişilerdir. 1960’lara gelindiğinde ise tecrübe kazanmış durumda olan, toplumsal plandaki hak ve özgürlüklerin sınırlarının daraltılmasına tepki gösteren genç kızlar görülür. Bu dönemde daha çok bireye özgü sıkıntılara değinmiştir. İlerleyen yıllarda da farklı eserlerinde kadınların yaşanan durumlar karşısındaki davranışlarını anlatmıştır.

1990’larda çocuk kitapları üzerine eğilir. *Küçük Bir Kız Tanıyorum* isimli kitap serisini yazar. Bu kitaplarda ebeveynleri çalışan ve çoğunlukla evde yalnız kalan Ayşe isimli küçük bir kızın altı yaşından on iki yaşına kadar olan büyüme serüveni aktarılır.

3. NEZİHE MERİÇ'İN HİKÂYELERİNİN ÖZETLERİ

Nezihe Meriç'in Küçük Bir Kız Tanıyorum isimli hikâye kitabı serisinde Ayşe isimli küçük bir kızın altı yaşından on iki yaşına kadar yaşadığı olaylar anlatılmaktadır. Aşağıda hikâye kitaplarının kısa özetleri bulunmaktadır:

3.1. KÜÇÜK BİR KIZ TANIYORUM ALTI YAŞINDA

Yazar; bu kitapta karakterlerden ve yeni taşındıkları evden, evin çevresinden bahseder. Ayşe'nin evde tek kalmaması için anaokuluna gitmesi gerekir ancak maddi imkânları yeterli değildir. Annesi Selmin bankada çalışır, babası Hasan'ın ise yazıhanesi vardır. Bu nedenle anaokuluna gidemeyen Ayşe'ye ara sıra eve temizliğe gelen Gülizar Abla bakar. Gülizar abla gelmediği zamanlarda evde tüm gün yalnız kalmaktadır. Gününün çoğunu balkonda ya da babasının yazıhanesinden getirdikleri koltukta geçirir. Koltuğa çiçekli örtü dikmişler ve odasına koymuşlardır. Taşındıkları evin balkonunu çok sever. Bazen balkonda öylece oturur, bazen oyuncaklarını (bebekleri Müge ve Zeynep, bez köpeği İboş) çıkarıp oyun oynar. Komşuları Ali Erkmen ve Birsen Erkmen de Ayşe'nin balkonda oturmasını izler ne düşündüğünü merak ederler. Ayşe yaşı küçük olsa da komşuları ile iletişim halindedir.

Ayşe'nin anneannesi ve babaannesi farklı eğitim, bilgi, görgü seviyesindedirler. Anneannesi babaannesini çok sevmez ama Ayşe babaannesini ve onunla vakit geçirmeyi çok sever. Boş olan yan dairelerine yeni bir aile taşınır. Ayşe kendi başına kararlar vererek komşuları ile tanışır, onlara çay paketi götürür. Bir gün balkonda kahvaltı yaparken diğer yan dairelerine taşınan Güler abla ile tanışır. Bazen evlerine misafirler gelir. Karşı komşuları olan Birsen teyzenin bir çocuğu olur ve ismini Ayşe'nin istediği gibi Serim Borçak koyarlar. Bazen karşıda oturan ağabeyin gitar çalmasını dinler.

3.2. KÜÇÜK BİR KIZ TANIYORUM YEDİ YAŞINDA

Ayşe'nin bu kitapta biraz daha büyüdüğü okuyucuya gösterilir. Anne ve babası uyurken onlara kahvaltı hazırlayarak sürpriz yapar. Gazetede gördüğü bir resmi incelerken kendi ismi olan Ayşe yazısını okur. Annesinin aldığı masal kitabından masallar okumaya başlar. Ayşe'ye gezmeye giderken kitaplarını koymasına için çanta alınır. Annesi hastalandığında annesinin başına ateşi düşün diye ıslak bir bez yerleştirir. Komşusu Güler ablaya annesinin hastalandığını söyler. Gülizar ablaya aldıkları hediyeyi verir. Elektrikler gittiğinde korkmadan annesinin gelmesini bekler. Karşı komşuları

Orhan ağabeyin yaptığı besteyi ezberler, müziğe ve sanata olan ilgisi belli edilir. Komşuları Güler abla ona şiir okur, bununla ilgili hayaller kurarlar.

Çoğunlukla evde tek başına kaldığı için kalabalığı ve gürültüyü sevmeyen bir çocuktur. Annesinin çocukluk arkadaşı Esin, iki çocuğu ile birlikte misafirlige gelir. Bir hafta kalır. Ayşe onun yaramaz çocuklarını hiç sevmez. Misafirler gidince yorgunluktan uyuyakalır. Hikâyelerde bazı deyimler de dile getirilir. Ayşe bu deyimlerin ne anlama geldiğini kavrayamaz.

3.3. KÜÇÜK BİR KIZ TANIYORUM SEKİZ YAŞINDA

Ayşe artık okula başlamıştır. Okula başlamadan önceki heyecanı anlatılır. Nasıl erkenden uyanabileceğini, öğretmeni sevip sevmeyeceğini düşünür. Okula servisle ulaşım sağlamaktadır ama servis okul kapısına kadar gidemez. Caddenin başında inip yürümeleri gerekmektedir. Okula doğru yürürken bir ağabey ona yol verir, gülümser. Bir gün televizyon açıkken haberlerde o ağabeyi görür. Onun spiker olduğunu ve isminin Erol Ekin olduğunu öğrenir. Kısa bir süre sonra arkadaşı olarak gördüğü bu ağabeyin trafik kazasında vefat ettiğini duyar. Burada ölüm duygusu ile tanışır. Soyut olarak algılamakta zorlanır.

Yaş hesaplaması yapmayı öğrenmeye çalışır. Annesi ona yaşın nasıl hesaplandığını anlatır. Doğum günü kutlaması yapılacaktır fakat Ayşe yaşlıları gibi düşünmez, anne ve babasıyla dışarıda dolaşmak, sonra da her zaman gittikleri bir yerde yemek yemek ister.

Ayşe'nin okul açıldığından beri sıra arkadaşı sürekli değişmektedir. Sonunda öğretmen Ayşe'nin yanına Aylin'i oturtur. Bundan sonra herkesin yerinin bu şekilde olacağını ve bir daha değişmeyeceğini söyler. Ayşe ve Aylin çok iyi anlaşır. Okul karnesindeki notların hepsinin pekiyi olduğundan bahsedilir. Okuldaki bir etkinlik olan 23 Nisan korosunda solist olarak seçilir. Okul kapandığında yaz tatilinde nereye gideceklerini merak eder. Annesi ise oturdukları evde kirada olduklarını, evin satılacağını, yeni bir ev bulmaları gerektiğini, yaz tatilini daha sonra sonra düşünebileceklerini dile getirir.

3.4. KÜÇÜK BİR KIZ TANIYORUM DOKUZ YAŞINDA

Bu kitapta da oturdukları ev satılacağı için yeni bir ev aramaya devam ederler. Ayşe'nin annesi şu anda kirada oturdukları evi almak ister fakat ellerindeki para bu evi almaya yetmez. Annesi sürekli sinirli ve gergindir. Babasına kendisine yardım etmediği için kızar. Ayşe ise anne ve babasının arasını düzeltmeye çalışır. Akşam birlikte yemek yerlerken babası ile yemek yaptıklarını ama balkonda otururken yemeği unutup yaptıklarını anlatır. Annesi yemeği yakmalarına çok güler, ortam biraz yumuşar.

Ayşe 9 yaşına girmiştir. Annesi Selmin Ayşe'nin hemencecik büyümüş olmasını şaşkınlıkla izler. Annesine kocaman bir çocuk olduğunu ve çarşıya tek başına gitmek, gezmek istediğini söyler. Annesi yaşı küçük olduğu için buna izin vermez. Ayşe'nin tavırlarına, büyükler gibi davranmasına ve kullandığı kelimelere kızar. Bir süre sonra ise Ayşe'yi kasaba et almak için gönderir. Ayşe'nin sevdiği kıymalı ekmekten yapacaktır. Bazen annesi ile de çarşıya gezmeye çıkarlar.

Kitapta misafirlğe gitmek konuları da işlenir. Gizemlere misafir olarak giderler. Ayşe ve Gizem, Ayşe'nin icat ettiği bir oyunu oynarlar. Büyükler konuşurken kullandıkları yabancı sözcükleri bir kağıda yazarlar. Daha sonra da not aldıkları kelimelerin Türkçe karşılıklarına bakmayı düşünürler. Daha sonra Gizemler onlara misafir olarak gelir. Ayşe arkadaşı ile Gizemle telefon ile de iletişim kurar.

Sonunda ev meselesi çözüme kavuşur. Ayşe'nin babaannesi, annesi Selmin' e birikmiş biraz parasını verir. Annesinin biriktirmiş olduğu paraları da ekleyince kirada oturdukları evi satın alacak parayı tamamlamışlar ve evi satın almışlardır. Ayşe bu haberi duyunca sevinçten ağlamaya başlar. Daha sonra da tatile davet edilirler.

3.5. KÜÇÜK BİR KIZ TANIYORUM ON YAŞINDA

Ayşe on yaşına girmiştir. Artık çocukluk döneminden sıyrılmaya başlamıştır. Annesi ona bebekliğini anlatır, ondan kendi bebekliğini dinlemeyi çok sever. Eskisi gibi uysal bir kız değildir. Kitap okurken babasının kendisine seslendiğini sonradan fark eder. Cetvelini bulamadığı için Ayşe'ye sormak istemiştir. Fakat Ayşe'nin dik konuşmaları babasına değişik gelmeye başlamıştır. Ayşe artık küçüklüğündeki halinden farklı davranıyordur.

Etrafında gördüğü kadınları rol model olarak alır. Nasıl davrandıklarını, nasıl giyindiklerini inceler. Mesela, yolda annesinin bir arkadaşı ile karşılaşmışlardır. O kadının ne kadar güzel ve süslü olduğunu düşünür. Anne ve babasının insanlara nasıl

davrandığını gözlemleyerek onlar gibi davranır. Anne ve babası küs olduğu için yolda gördüğü Feride teyzeyi görmemiş gibi davranır ve koşarak eve gelir. Annesi Selmin, Ayşe'nin bu davranışına tepki gösterir. Onun anne ve babasının kırgın olduğu kişiyle konuşmamasını uygun bulmaz. Ayşe'nin anne ve babasından ayrı bir birey olduğunu dile getirir. Aynı zamanda ebeveynlerinin duygularını da içselleştirir. Anne ve babası üzgün görünüyordur. Evdeki hüzünlü havadan dolayı içine sıkıntı dolar, ağlamak ister. Başka bir gün anne ve babasının mutlu bir şekilde dans ettiklerini görünce mutlu olur.

Ayşe arkadaşları ile artık daha fazla vakit geçirir. Pazar sabahı komşuları ve arkadaşı olan Sumru, onu evlerine kahvaltıya davet eder. Sumru'nun anne ve babası tartışır ve biraz sonra da hiçbir şey olmamış gibi tanıdıkları biri hakkında konuşurlar. Ayşe'ye bu durum çok değişik gelir. Eve döndüğünde annesine dedikodu olur diye anlatmaya çekinir.

Selmin, Ayşe'ye derslerinde yardımcı olması için öğretmen arar. Özel derse maddi açıdan güçlerinin yetmeyeceğini düşünerek anne ve babasının arkadaşı Tayfun'dan rica ederler. Kendisine Tayfun amca ya da ağabey denmesini istemediği için annesi ile ona “Tayfun Şey” diye bir isim bulurlar.

Kitapta kentlerin zaman içerisindeki değişimleri de anlatılır. Ayşe ailesi ile geçen yıl Side'ye, Ankara'ya, Bodrum'a gitmiştir. Selmin; Ayşe'ye bu şehirlerin kendi gençliğinde bu kadar kalabalık olmadıklarını, sessiz, sakin olduklarını söyler.

3.6. KÜÇÜK BİR KIZ TANIYORUM ON BİR YAŞINDA

Ayşe yaşından büyük cümleler kurarak annesi ve anneannesini şaşırtır. Büyüdüğü için artık yemek yapabileceğini söyler. Çarşıya tek başına çıkmaya başlamıştır. Babaannesi de Ayşe'nin telefonda arkadaşıyla konuşurken kullandığı kelimelere, kurduğu cümlelere şaşıır. Ayşe artık kendisini büyümüş hissetmektedir. Çocukluk döneminin geride kaldığının genç kız olmaya doğru ilerlediğinin farkındadır.

Tayfun Şey ile dersleri devam etmektedir. Ayşe'ye okuması ve üzerine düşünmesi için şiirler getirmiştir. Annesi ile bu şiirler üzerine konuşurlar ve annesi Ayşe'ye ezberindeki şiirleri okur.

Ayşe'nin bir kardeşi olacaktır. Bu yüzden annesine yardımcı olmaya çalışmaktadır. Bir gün annesinin elinde paketlerle eve geldiğini görünce hızlıca aşağı inip, annesinin elindekileri alır. Daha sonra bunu bebek düşmesin diye yaptığını söyler. Okuldaki arkadaşının annesi de hamiledir ve ağır bir şeyler taşıdığı için bebeği

düşmüştür. Bebeğin düşmesi nasıl bir şeydir soyut olarak algılayamaz. Annesi de Ayşe'nin anlayabileceği şekilde açıklamaya çalışır. Kardeşini bu kadar düşünürken aynı zamanda da kardeşi olacağı için eskisine göre biraz daha alıngan bir çocuk olmuştur. Küçük olaylara bile büyük tepki vermeye başlamıştır.

Hikâyelerde ailevi ve toplumsal olaylara da yer verilir. Babası işten gelirken hiç âdeti olmasa da annesine çiçek almıştır. Ayşe, babasının küçük bir çingene kızını kıramayıp almış olmasını söylemesine çok kırılır. Babasına filmlerde gördüğü gibi neden annesine çiçek alıp gelmediğini sorduğunda yetiştiği ailede böyle bir şey görmediği için alışkın olmadığı, çiçek yerine kazandığı parayı annesine verdiği cevabını alır. Birgün ise okuldan eve gelirken birden miting için toplanan kalabalığın arasında kalır. İçlerinden biri yardımcı olarak yol kenarına çıkmasını sağlar. Orada bulunan dükkana sığınır, daha sonra annesi Ayşe'yi oradan alır.

Tatil konusu işlenir. Anneannesinin görüştüğü kişi olan Ercüment Bey'in yazlık bir sitede kullanmadığı bir evi olduğunu, ailesine orada tatil yapmalarını teklif ettiğini söyler. Ayşe tatil için bavulunu hazırlamaya başlar.

3.7. KÜÇÜK BİR KIZ TANIYORUM ON İKİ YAŞINDA

Ayşe bu kitaptaki hikâyelerde sosyal çevresini daha çok genişletmeye başlar. Ergenlik çağına giriş yapmaktadır. İsmi Can olan bir erkek arkadaşı vardır. Onunla okuldan sonra yürüyüşe gider. Annesine ilk başta bu durumu söyleyemez. Daha sonra annesine Can ile ilgili düşüncelerini dile getirir. Annesinden fikir alır. Bunları Tayfun Şey'e de danışmaya karar verir.

Arkadaşı Serpillerin evine gece kalmaya gitmek ister. Annesinden izin almaya çalışır. Anne ve babası tartışmış olan arkadaşı Birgül'ü teselli eder. Feride ile oruç tutmak ve namaz kılmakla ilgili konuşurlar. Ailelerinde Ramazan ayının nasıl geçtiğini anlatırlar.

Meslek seçimi konusuna değinilir. Babaannesi ile Çanakkale'ye düğüne gider. Gittikleri köyü ve orada misafir oldukları evi çok sever. Köyden ayrılırken o evde oturdukları odanın hayalinden çıkmasını hiç istemez. Bu yüzden birden yazar olmaya karar verir. Daha sonra bir gün ağaçları izlerken onların resimlerini yapabilmek için ressam mı olsam diye düşünür. Hikâyelerde memleketin durumundan, eğitim için yapılması gerekenlerden bahsedilir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

BULGULAR

Bu başlık altında Nezihe Meriç'in Küçük Bir Kız Tanıyorum serisinde bulunan yedi kitabın söz varlığı incelenmiştir. Temel söz varlığı başlığı altında *hayvan, bitki, mekân, renk, oyun, sayı, tabiat, duygu, eşya, zaman, yiyecek-içecek* kavramları belirlenmiş, örnek cümleler verilmiştir. Sonrasında *müzik terimleri, atasözleri, kalıp ifadeler, ikilemeler, dini terimler, argo sözcükler* belirlenmiştir. Belirlenen tüm ögeler tablolara aktarılarak kullanım sıklığı açısından yorumlanmıştır.

1. TEMEL SÖZ VARLIĞI

Temel söz varlığı dildeki bütün ögeleri kapsar. Bu ögeler, dili kullanan insanların hayatlarında önemli gördükleri unsurlardan oluşur. “Bir dilin söz varlığının hangi ögelerden oluştuğu üzerinde durulurken ilk anılması gerekenler, *temel sözvarlığı* ya da *çekirdek sözcükler* adını verdiğimiz ögelerdir.” (Aksan, 2004: 26).

Temel söz varlığı, hangi dilden bahsediliyorsa o dili konuşan insanlar hakkında bilgi verir. Gelenek, görenek, toplum kuralları, atalardan aktarılan öğütler temel söz varlığı içerisinde yer alır.

Türkçe, beş duyu ile algılanabilen ya da algılanamayan unsurları kolayca türetebilir. Kavram oluştururken doğadan da faydalanır. Türk toplumu tarih boyunca farklı milletlerle temas kurmuş ve o milletlerin dillerinden kelime almıştır. İkilemeler, deyimler, atasözleri ve kalıp sözler Türkçede anlatımı daha dikkat çekici hale getiren unsurlardır.

1.1. HAYVAN KAVRAMLARI

Hayvan kavramları temel söz varlığı içerisinde önemli bir yere sahiptir. İnsanlar tarih boyunca hayvanlarla yakın ilişki içerisinde olmuşlardır. Aksan'a (2004: 26) göre, söz varlığının sınırı belirlenirken insanın merkeze alınması doğru bir yaklaşım olmaktadır. İnsanın temel ihtiyaçları olan uyumak, yemek yemek bu sınırın içinde yer almalıdır. Bunun dışında insanın ihtiyacı olan kültüre özgü değerler, sayı kavramları, yakınlık bildiren kavramlar, beslenmesine yardımcı olacak bitkiler, tarımla ilgilenenler için ise hayvan kavramları ile ilgili sözcükler de sözvarlığı içerisinde yer almaktadır.

Hayvanlar insan yaşamı için önem arz eden varlıklardır. Çocukların duygusal gelişimi için de hayvanlarla ilişki kurmaları değerlidir. Aşağıdaki tabloda incelenen kitaplardaki hayvan kavramları ile ilgili kelimeler bulunmaktadır:

Tablo 2. Küçük Bir Kız Tanıyorum Serisindeki Hayvan Kavramları

Sıra	Hayvanlar	Sıklık
1	kuş	37
2	balık	21
3	kurt	10
4	uç uç böceği	7
5	kanarya	6
6	maymun	6
7	köpek	5
8	horoz	4
9	sinek	4
10	tavuk	4
11	arı	3
12	kedi	3
13	karga	3
14	tavşan	2
15	ağustos böceği	1
16	bıldırcın	1
17	civciv	1
18	kaz	1
19	kuzgun	1
20	maral	1
21	serçe	1
22	şahin	1
Toplam		127

Tablo 2’de hayvan kavramları ilgili en sık kullanılan kelime kuştur (37). İkinci olarak balık (21) sözcüğünün en çok kullanılan kelime olduğu tespit edilmiştir. Kurt ise 10 kez tekrar edilmiştir. Maymun ve kanarya 6 kez tekrar edilmiştir.

Tablo 2’de hayvan kavramını karşılayan birbirinden farklı 22 sözcük bulunmaktadır. Söz varlığı zengin bir şekilde kullanılmıştır. Kırsal alanda büyümeyen çocuklar tavuk, civciv gibi hayvanlarla çok fazla temas kuramamaktadır. Kentte yetişen çocukların hayvanları kitaplardan öğrenmesi, bu sözcükleri kelime hazinesine katması açısından *Küçük Bir Kız Tanıyorum* serisindeki kitaplar aracı olmuştur. Kurt, evcil olmayan bir hayvandır. Çocukların bu hayvanı yakından görmesi çok mümkün değildir fakat hikâyeler aracılığıyla böyle bir hayvanın var olduğunu bilmesi, öğrenmesi sağlanmıştır. Deve, karga, kuzgun, maymun, şahin gibi günlük hayatta çok

karşılaşılmayan hayvanlarla ilgili dilsel ifadeler de metinlerde yer verilerek çocuğun sözcük öğrenimine katkı sağlanmıştır. Örnek cümlelerde görüldüğü gibi kuşun havada uçuşundan, uzaklardan gelen horoz sesinden bahsedilmiştir. Sineğin dışarıdan eve girmesine değinilmiştir. Hayvanların hayatın içinde insanlarla aynı mekânları paylaşabildiğine dikkat çekilmiştir. İnsanı paçalı tavuğa benzetme, evde bulunan mandalları kanaryaya benzetme gibi yollarla da hayvan isimleri bildirilmiştir. Metinlerde geçen hayvan kavramı ile ilgili sözcüklerin toplam sıklığı 127'dir.

Hayvan kavramını karşılayan sözcükler içerisinde sıklığı en az olanlar; ağustos böceği(1), bıldırcın(1), civciv(1), kaz(1), kuzgun(1), maral(1), şahin (1) ve serçedir. Eserlerde hayvan kavramları ilgili kelimelere çok fazla rastlanmamıştır. “Sizin **kanaryalarınız** yok mu Suzan teyzecim?” (Meriç, 1993: 90) cümlesinde mandallar kanaryaya benzetilmiştir. Bir başka cümlede Ayşe, tavşana benzetilmiştir. Bazen de deyimlerdeki mecaz anlamlar hikâyelerdeki kahramanlar tarafından gerçek gibi algılanmıştır. “Çevir kazı yanmasın.” deyimine karşılık "Ne kazı? Nerede? Nasıl yanıyor?" (Meriç, 1993: 53) sorusu sorulmuştur.

Arı, kedi ve karga sözcükleri 3 kez; tavşan 2 kez tekrar edilmiştir. Horoz, sinek, tavuk 4 kez tekrar edilmiştir. Köpek kelimesinin tekrar sıklığı ise 5'tir. Hayvan kavramlarını belirten sözcükler söylense de hayvan kelimesi incelenen hikâye kitaplarında geçmemektedir. Eserlerdeki hayvan kavramını karşılayan kelimelerin, istisnalar dışında sıklıklarının benzer olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kelime öğretimi açısından dillerin söz varlığında önemli addedilen kavramlarla ilgili sözcüklerin öğrenilmesi gereklidir. Türkler, eski tarihlerde göçebe bir hayat sürmüşler daha sonra yerleşik yaşama geçmişlerdir. Hayvanlar, Türkçenin temel söz varlığında ilk önce sayılabilecek kavramlardandır. İncelenen kitaplar hayvanlarla ilgili sözcükleri dar bir şekilde içermektedir. Hayvan kavramlarının öğretilmesinde kullanılacak yeterli kaynaklar olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Aşağıda kitaplardan alınan örnek cümleler verilmiştir:

KBKTAY :

“**Kuşlar** gelip geçiyor.” (Meriç, 1995: 8).

KBKTYT :

“Sizin **kanaryalarınız** yok mu Suzan teyzecim?” (Meriç, 1993: 90)

KBKTSY :

"Bu **sinek** de nereden çıktı?" (Meriç, 1993: 29)

"Ne **kazı**? Nerede? Nasıl yarıyor?" (Meriç, 1993: 53)

"Hani benim **tavşanım**, nerde benim **tavşanım**?..." (Meriç, 1993: 66)

"...**kuşlar**, gökyüzünün maviliğinde yarım daireler çizerek pıııır pıııır uçmaya başlamışlar... (Meriç, 1993: 88)

"Penceremize bir **kuş** konsa, seviniriz. Bazen, uzak bahçelerden birinden bir **horoz** sesi gelir." (Meriç, 1993: 97)

KBKTDY:

"O **bıldırcındır**. Bir **kuş**. Sen ikisini birbirine karıştırıyorsun." (Meriç, 2005: 30)

"...uzaktan gelen **köpek** seslerini dinler." (Meriç, 2005: 80)

"...ürkek **maralları** zıp zıp zıplayan beyaz **tavşanları**, papatyaları, laleleri, görüyor..." (Meriç, 2005: 85)

"Uzakta bir yerde uzun uzun bir **horoz** öttü. Sonra **köpek** havladı." (Meriç, 2005: 115)

KBKTOY :

"Bahçede çiçekler, **kuşlar**, güzel kokular olduğunu bilmez mi?" (Meriç, 1999: 8)

"...**kuşları**, vızıldayan **arıyı**, **ağustos böceklerini** duyar insan..." (Meriç, 1999: 16)

"... Bu **uç uç böceğini** kırmızı bir örtünün üzerine koyarsak ne olur?" (Meriç, 1999: 26)

"Demek ki, benim **tavuşum**, senin **tavuşundan** başkaymış." (Meriç, 1999: 53)

KBKTOBY:

"...bahçede vız vız bir **arı** var..." (Meriç, 2011: 21)

"... **Kuşlar** birden pıııııııııı diye havalanıp hep birden uçtular mı?" (Meriç, 2011: 40)

"Annem **paçalı tavuklara** benzersin diyor." (Meriç, 2011: 56)

1.2. BİTKİ KAVRAMLARI

İnsanın bitkilerle ilaç yapımında, bitkilerin yiyecek-içecek olarak kullanılmasında günlük hayatın içerisinde yakın bir ilişkisi vardır. Sözcük hazinesinin gelişmesinde de bitki kavramları ile ilgili kelimelerin etkisi vardır.

Türk dilinin söz varlığında bitkilerle ilgili birçok sözcük bulunmaktadır. Bitkiler yöreye göre farklı isimlerle de adlandırıldığından söz hazinesi içerisinde zengin bir alan oluşturmaktadır. Aşağıdaki tabloda araştırmaya konu olan kitapların içerisinde bulunan bitkilerle ilgili sözcükler listelenmiştir:

Tablo 3. Küçük Bir Kız Tanıyorum Serisindeki Bitki Kavramları

Sıra	Bitkiler	Sıklık
1	ağaç	76
2	çiçek	61
3	yaprak	30
4	çam	14
5	meşe	8
6	gül	5
7	hanımeli	5
8	mimoza	5
9	papatya	5
10	ceviz ağacı	4
11	kadife çiçeği	4
12	ot	4
13	gelincik	3
14	tohum	3
15	dut ağacı	2
16	ıtır	2
17	kavak	2
18	petunya	2
19	ada çayı	1
20	asma	1
21	atkestanesi	1
22	ayçiçeği	1
23	çınar	1
24	incir ağacı	1
25	kasımpatı	1
26	lale	1
27	lavanta	1
28	margareta	1
29	ortanca	1
30	sardunya	1
31	sakız sardunyası	1
32	yasemin	1
Toplam		249

Tablo 3'te bitki kavramı ile ilgili 32 farklı kelime vardır. Eserlerdeki bitki kavramlarını karşılayan kelimelerin sıklıkları da farklı şekildedir. En çok ağaç sözcüğü

(76) tekrarlanmıştır. Çiçek 61 kez, ağacın bir parçası olan yaprak 30 kez, çam ise 14 kez tekrarlanmıştır.

Bütünlüğe bakıldığında ağaç ve ağaçla ilgili sözcüklerin sıklıklarının daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Meşe'nin tekrar sıklığı 8'dir. Gül 5, ceviz ağacı 4 kez tekrarlanmıştır. Kavak 2, dut ağacı 2, çınar 1, incir ağacı 1 sıklıkta kitaplarda yer almaktadır.

Tablo 3'te, bitkilerle ilgili çok bilinen kelimeler haricinde çocuğun sözcük gelişimine katkıda bulunacak farklı sözcükler de vardır. Bitki kavramlarını ifade eden kelimelerin toplam sıklığı 249'dur. İnsanın doğa ile iç içe olması, söz varlığına doğa ve bitkilerle ilgili kelimelerin eklenmesini sağlamıştır. Papatya (5), lavanta (1), margereta (1), petunya (2), sardunya (1), mimoza (5), kadife çiçeği (4), gelincik (3), ıtır (2), ortanca (1), yasemin (1), kasımpatı (1), lale (1), ortanca (1) gibi kelimeler, söz varlığı içerisinde hitap edilen kitlenin sözcük gelişimine katkı sağlamıştır. Eserlerde bitki kavramı ile ilgili olarak ot (4), tohum (3), ada çayı (1), asma (1), atkestanesi (1), ayçiçeği (1) sözcükleri de bulunmaktadır.

Tablo 3'te en çok tekrarlanan kelimeler; ağaç, çiçek, yaprak, çam ve meşedir. Diğer kelimeler, genel olarak benzer sıklıklardadır. Birer kez tekrarlanan sözcükler de yoğunluktadır.

Bitkilerle ilgili sözcükler sıklık açısından az olsa da çocukların söz hazinesine kazandırılacak farklı kelimeler bulunmaktadır. Bu açıdan *Küçük Bir Kız Tanıyorum* serisindeki hikâye kitapları, Türkçe eğitimi ve kelime öğretimi alanında faydalı olabilecek kaynaklardır. Aşağıda kitaplardan alınan örnek cümleler bulunmaktadır:

KBKTAY:

“Üstelik hepsi **çiçekler** içinde” (Meriç, 1995: 8)

“Petunyalar, sardunyalar, ortancalar, margeritalar, kasımpatıları, sarmaşıklar, papatyalar...” (Meriç, 1995: 8)

KBKTSY:

"Başını biraz yukarı doğru kaldırıp, **ağaçların** gövdesinin ortasına doğru bakarsan, o yüz yıllık ulu **ağaçların** tümünü birden görebilirsin." (Meriç, 1993: 20)

"Kırlar da **çiçek** içindedir." (Meriç, 1993: 33)

"**Meşenin yaprakları** yemyeşil ışıldasın istersin." (Meriç, 1993: 38)

"Eve bahar gelmiş, toprak yemyeşil olmuş, **çiçekler** açmış..." (Meriç, 1993: 88)

"En büyüğü, balkona dek uzanan büyük **meşenin** yapraklarından geldi. (Meriç, 1993: 88)

KBKTDY:

"Ağaçların yukarı dallarındaki hafif hışırtı, **meşenin yapraklarının** arasından benek benek görünen gökyüzü, Serimlerin bahçesindeki **ortancalar**, balkonlardaki **sakız sardunyalari**, her şey çok güzel görünüyordu ona." (Meriç, 2005: 11)

"Ayşe kendi **çınar ağaçlarını** çok seviyor..." (Meriç, 2005: 41)

"İbrahim Ağabey yeni sulamış **çiçekleri.**" / "Hanımeli, gül, kadife çiçeği, ortanca..." (Meriç, 2005: 77)

KBKTOY:

"Kapının bir yanında **asma**, bir yanında **yasemin** var." (Meriç, 1999: 8)

"Bir arı vızıldasa **adaçaylarının** arasında duyulur." (Meriç, 1999: 24)

"Sokağın iki yanı da **ağaçlıydı.**" (Meriç, 1999: 66)

"...dallar **yaprakları** birbirine karışarak göğe doğru uzanan **ağaçlar.**" (Meriç, 1999: 66)

KBKTOBY:

"...her yere kocaman fiçılarla **çiçek** koymuşlar. Fiçıların içinde **ağaçlar** bile var. (Meriç, 2011: 12)

"Hani baharda seninle bir **çiçek** ekmiştik, anımsıyor musun? (Meriç, 2011: 34)

"Biraz **çiçeklere** bakıyor Ayşe." (Meriç, 2011: 40)

1.3. SAYI KAVRAMLARI

Günlük hayat içerisinde sayıları çokça kullanılmaktadır. Hesaplama yapmak için, alışveriş yaparken, zamanı anlamak için sayıları söz hazinesine katmak gereklidir. Bunların dışında okul derslerinde, dünyadaki gelişmeleri, tarihleri, yılları, takip etmek için sayılarla ilgili sözcükleri bilmek önemlidir. Türkçe eğitiminde sayı sözcükleri kullanılır. Aşağıdaki tabloda incelenen kitaplarda geçen sayı kavramları listelenmiştir:

Tablo 4. Küçük Bir Kız Tanıyorum Serisindeki Sayı Kavramları

Sıra	Sayılar	Sıklık
1	iki	58
2	üç	57
3	bir	43
4	beş	21
5	sekiz	14
6	on	11
7	yedi	11
8	on iki	10
9	altı	8
10	bin	7
11	dokuz	7
12	dört	4
13	on beş	4
14	on bir	4
15	otuz	4
16	yüz	3
17	2	3
18	çeyrek	2
19	kırk	2
20	yirmi	2
21	yüz bin	2
22	114	2
23	altmış	1
24	altmış beş	1
25	beş bin	1
26	dörtte bir	1
27	elli bin	1
28	iki bin	1
29	kırk beş	1
30	on altı	1
31	on dokuz	1
32	on yedi	1
33	sekiz yüz otuz üç	1
35	yedi bin	1
36	yüz otuz	1
37	1	1
38	3	1
39	9	1
40	20	1
41	26	1
42	118	1
43	3333333	1
Toplam		309

Tablo 4'te sayılarla ilgili en çok tekrar edilen sözcük iki (58)'dir. Üç 57, bir sayısı 43, beş 21 kez tekrar edilmiştir. Sözcükler içerisinde tek basamaklı sayıları ifade eden sözcüklerin yanında iki veya üç basamaklı sayıları belirten sözcükler de vardır. Sayı kavramlarını karşılayan dilsel ifadeler, yazıyla ya da rakamla gösterilmiştir.

Üç basamaktan fazla olarak 3333333, yedi bin bir kez; elli bin, beş bin sayıları ve yüz bin sayısı iki kez, bin ise 7 kez tekrar edilmiştir. Tabloda kesirli sayıları karşılayan dilsel ifadeler de vardır. Yarım, dördte bir kelimeleri bir kez; çeyrek ise iki kez yer almıştır. Tablo 3'te sayılarla ilgili 43 adet farklı sözcük 309 sıklıkla bulunmaktadır.

Türkçe eğitimi açısından çocukların söz varlıklarına sayılarla ilgili kelimelerin eklenmesi önemlidir. Sayı kavramlarını karşılayan sözcükleri öğrenmek, çocuğun günlük hayatta kendisini ifade etmesini kolaylaştırır. Cümle örneklerinde üçüncü gibi sayıların sırasını belirten kelimelerin bulunduğu dikkati çeker. Okul derslerinden matematik dersi müfredatında olan sayılarla ilgili sözcükler de vardır. Sayı ifade eden kelimelerin; yaş, ay, gün, adet belirtmesi gibi farklı alanlarda nasıl kullanıldığı da gösterilmiştir. İncelenen kitaplar sayılarla ilgili kelimelerin, söz varlığındaki zenginliğini ortaya çıkarması yönünden yeterli bir içerik ihtiva ettiği tespit edilmiştir. Aşağıda kitaplardan alınan örnek cümleler verilmiştir:

KBKTAY :

“Bu beş **yaşımı** bitirip, **altısına** basan küçücük bir kız.” (Meriç, 1995: 7)

“... çok yüksek olmayan bir apartmanın **üçüncü** katında...” (Meriç, 1995: 8)

KBKTYT:

“**Üç** tane don almış.” (Meriç, 1993: 85)

“İşte sana **bir** kırmızı kurdele” (Meriç, 1993: 88)

KBKTSY:

“Ayşe tam **sekiz** yaşında.” (Meriç, 1993: 7)

“Sonra, **iki** gün, **üç** gün derken, otuz **gün** tamamlanınca ne denir?” (Meriç, 1993: 9)

“Çünkü ilk **yedi** satırı kusursuz yazdı.” (Meriç, 1993: 28)

“**Bir** sayfa **2** yazınca tamam.” (Meriç, 1993: 31)

“Ama ben **iki** sayfa **beş** yazacağım.” (Meriç, 1993: 32)

"**Bir** yazmayı, **iki** yazmayı, **üç** yazmayı çok seviyor." (Meriç, 1993: 71)

"**İki** tabak yedin..." (Meriç, 1993: 78)

"**İki** tane kurabiye yedi." (Meriç, 1993: 90)

"...o zaman daha **beş** yaşında falandın." (Meriç, 1993: 92)

KBKTDY:

"Normal çocuklar, **on iki** ayda **bir** yaş büyürken Ayşe neredeyse **altı** ayda bir büyüyordu." (Meriç, 2005: 7)

"Çünkü Esin teyzesinin tepesindeki **iki** küçük toka, saçlarını sıkıca tutmadığı ve düştüğü için, saçları gene omuzlarına dökülmüş rüzgarda savrulup duruyor." (Meriç, 2005: 27)

"Ayşe artık **dokuz** yaşında olduğuna göre, kocaman bir kız sayılmaz mı?" (Meriç, 2005: 45)

"**On** günlük izni bitmek üzere." (Meriç, 2005: 49)

"...**iki** büyük taban halısını da satınca..." (Meriç, 2005: 87)

KBKTOY:

"**Bir** kez daha okuyun burayı..." (Meriç, 1999: 11)

"Kaç aylıkmiş bebek? /**Üç** aylık." (Meriç, 1999: 33)

KBKTOBY:

"Daha **on** yaşındaydık..." (Meriç, 2011: 35)

"Ayşe **altı** tane problemi çözemedi." (Meriç, 2011: 39)

"...ben **on** tane problem çözecektim." (Meriç, 2011: 53)

"...**26** soru var, onları yanıtlıyacaktım." (Meriç, 2011: 53)

"...**onlu** yaş bitti, **yirmili** yaşlara doğru yol almaya başladı." (Meriç, 2011: 55)

"Benim de ezberimde **bir iki** tane vardır." (Meriç, 2011: 20)

KBKTOİY:

"Annecim son ders biraz uzadı. **114'ü** kaçırdım." (Meriç, 2005: 10)

"...**yedi** aylık artık. Kocaman bir kız." (Meriç, 2005: 10)

"On iki yaşında bir çocuk!" (Meriç, 2005: 17)

"İki ya da üç kez gittin evlerine." (Meriç, 2005: 19)

1.4. MEKÂN KAVRAMLARI

İnsanların yaşadığı mekânların söz varlığı içerisinde kayda değer bir yeri vardır. TDK mekân sözcüğünü, “yer, bulunulan yer, ev, yurt” olarak tanımlamıştır. (<https://www.tdk.gov.tr>).

Aşağıdaki tabloda *Küçük Bir Kız Tanıyorum* çocuk kitapları serisi içerisinde bulunan yedi çocuk kitabındaki mekân kavramları ile ilgili sözcükler tespit edilip belirlenmiş ve kullanılma sıklıkları gösterilmiştir:

Tablo 5. Küçük Bir Kız Tanıyorum Serisindeki Mekân Kavramları

Sıra	Mekân Kavramları	Sıklık
1	ev	275
2	balkon	154
3	oda	106
4	sokak	85
5	apartman	43
6	mutfak	41
7	okul	36
8	bahçe	35
9	çarşı	34
10	cadde	28
11	kent	23
12	banyo	17
13	dünya	17
14	banka	12
15	köy	12
16	kır	11
17	salon	11
18	sınıf	11
19	dükkân	10
20	kahve	10
21	deniz kenarı	9
22	dondurmacı	9
23	market	9
24	ülke	9
25	bakkal	8
26	yatak odası	8
27	memleket	7

Tablo 5. (Devam) Küçük Bir Kız Tanıyorum Serisindeki Mekân Kavramları

Sıra	Mekân Kavramları	Sıklık
28	çardak	6
29	lokanta	6
30	pastane	6
31	yol	6
32	daire	5
33	kafe	5
34	sinema	5
35	berber	4
36	park	4
37	semt	4
38	gökdelen	3
39	koridor	3
40	koruluk	3
41	köprü	3
42	kulübe	3
43	pazar yeri	3
44	dam	2
45	dönerci	2
46	fırın	2
47	fidanlık	2
48	iş yeri	2
49	kasaba	2
50	kasap	2
51	kitapçı	2
52	oyuncakçı	2
53	pasaj	2
54	restoran	2
55	yazlık	2
56	anaokulu	1
57	aşevi	1
58	avlu	1
59	balıkçı	1
60	bostan	1
61	belediye	1
62	bira evi	1
63	bulvar	1
64	cami avlusu	1
65	çayırılık	1
66	çömlekçi	1

Tablo 5. (Devam) Küçük Bir Kız Tanıyorum Serisindeki Mekân Kavramları

Sıra	Mekân Kavramları	Sıklık
67	dağ köyü	1
68	depo	1
69	derici	1
70	dispanser	1
71	eczane	1
72	fabrika	1
73	gecekondu	1
74	giysici	1
75	hastane	1
76	hotel	1
77	içki evi	1
78	iskele	1
79	iş hanı	1
80	kafeterya	1
81	kantin	1
82	konservatuvar	1
83	köfteci	1
84	köşk	1
85	kuaför	1
86	kulüp	1
87	kuyumcu	1
88	lahmacuncu	1
89	lise	1
90	lunapark	1
91	mağaza	1
92	marangoz	1
93	meydan	1
94	meyhane	1
95	otel	1
96	peynirci	1
97	plaj	1
98	rihtım	1
99	saray	1
100	şekerci	1
101	sofa	1
102	salon	1
103	tatlıcı	1
104	tarla	1
105	tiyatro	1
106	yemekhane	1
107	yeryüzü	1
Toplam		1175

Tablo 5'te en çok ev sözcüğü (275) tekrar edilmiştir. Balkon sözcüğü 154, oda sözcüğü 106, sokak 85, mutfak 41 sıklıktadır. Tabloda sıklık olarak daha çok ev ve evin içerisindeki mekân kavramlarını karşılayan kelimeler bulunmaktadır. Banyo (17), salon (11), yatak odası (8) gibi kelimeler ev içerisindeki mekânlarla ilgili sözcüklerdir. Tabloda mekân kavramlarını ifade eden 107 farklı kelime vardır. Bu kelimeler, genellikle kent hayatını yansıtan mekânlarla ilgili kelimelerdir. Apartman 43, çarşı 34, cadde 28, kent 23, banka 12, dükkân 10, dondurmacı 9, market 9 sıklıkta eserlerde bulunmaktadır. Köy (12),

tarla (1), dağ köyü (1), kır (11) gibi kırsal hayatı yansıtan mekânlarla ilgili sözcükler ise az sıklıkta olmakla beraber kitapların söz varlığı içerisinde yer almaktadır.

Tablo 5'te öğrencilerin eğitim hayatının çoğunu geçirdiği okul 36 kez; okulla bağlantılı bir mekânı ifade eden sınıf 11 kez tekrar edilmiştir. Kent hayatında sıklıkla karşılaşılan pazar yeri, peynirci, manav, eczane, hastane, park gibi mekânları belirten sözcükler tabloda bulunmaktadır. Tabloda bir kez tekrar edilen birçok kelime de vardır.

Kelime öğreniminin çocukluk çağlarında daha hızlı ve kolay olduğu göz önünde bulundurulursa eserlerde farklı mekânları ifade eden sözcüklerin çokça bulunması Türkçe eğitimi ve sözcük öğretimi açısından faydalı olmaktadır. İncelenen hikâye kitapları mekân kavramlarının öğreniminde yararlanılabilecek kaynaklardır. Tabloda bulunan kelimelerin toplam sıklığı 1175'tir. Aşağıda verilen örnek cümlelerde de görüldüğü gibi mekân kavramı ile ilgili kelimelere kitaplarda geniş bir yer ayrılmıştır:

KBKTAY:

“Önümüzdeki yıl **okula** başlayacak. /Ama bu yıl, annesiyle babası işe gidince gün boyu **evde** yalnız kalacak.” (Meriç, 1995: 7)

“Öyle güzel bir **sokak** ki!” / “Yolu bu **sokağa** düşenlerin, içleri erinçle doluyor.” / “Ne güzel bir **sokak** burası diyorlar.” / “Ayşe, annesi babası, bu **sokakta**, çok yüksek olmayan bir **apartmanın** üçüncü katında, küçük bir **dairede** oturuyorlar.” / “**Apartmentların** çoğunun önünde **bahçesi** var.” / “Bir de, hemen hepsi **balkonlu**.” / “Hatta bazılarının yan tarafında, **mutfak balkonu** bile var.” / “**Bahçeler** de öyle.” / “Bu küçük kıza ne güzel bir **sokak** buldum.” / “Sonra **evi** de yazacağım.” / “...sıcacık bir **ev** döneceğim onlara.” (Meriç, 1995: 8)

“**Ev** içleri ne güzeldir.” / “Odalar, sofalar...” / “Ayşecim, annen **evde** mi?” / “Annem **bankasına** gitti.” / “Hani o kocaman **banka** var ya, işte orası annemin **bankası**.” (Meriç, 1995: 9)

KBKTSY:

"Şimdi biraz, pencereden **sokağı** seyredebilir." (Meriç, 1993: 31)

"Bazen, bu, çok süslü bir **apartman** dairesidir." (Meriç, 1993: 34)

"Ayşe'nin **bitişik** dairede oturan, Ayşe'yi çok seven, ona, "Benim balkon arkadaşım" diyen Güler ablası." (Meriç, 1993: 37)

"... sonra, bizim **mutfağımıza** girdiler." (Meriç, 1993: 42)

"... çocuklar **okuldan eve** döner dönmez hava kararıyor." (Meriç, 1993: 71)

"Her yer **kafe**, her yer **restoran**, her yer **kuaför**." (Meriç, 1993: 84)

"Ama, burası bizim **evimiz**. Ben başka **ev** istemem ki." (Meriç, 1993: 91)

KBKTDY:

"Şimdi böyle ağaçlıklı güzel **sokaklar** hiç kalmadı." (Meriç, 2005: 12)

"Sanki **bahçede** oturuyor gibi, meşenin gölgesinde oturuyoruz." (Meriç, 2005: 19)

"Annecim, bu **evi** alırsak, o büyük **oda** benim **odam** olacak, değil mi? (Meriç, 2005: 20)

"Başım köpük köpük bulut, içim dışım deniz ben bir ceviz ağacıym Gülhane **Parkı**'nda..." (Meriç, 2005: 41)

"Ayşe **balkona** çıkıyor olmuyor. **Odasına** giriyor olmuyor." (Meriç, 2005: 49)

"... hem **evde** kimse yok, sessizlik var..." (Meriç, 2005: 84)

KBKTOY:

"Babaannenin **evi**, **kırlara**, dağlara yakın." (Meriç, 1999: 8)

"**Evler, dükkanlar, gökdelenler** böylesine çoğalmamıştır." (Meriç, 1999: 24)

"O, senin doğduğun **apartmanda** yan yana iki **dairede** oturuyorduk onlarla." (Meriç, 1999: 32)

"... karşıdaki **apartmanda** oturuyorlar biliyor musun?" (Meriç, 1999: 52)

"Bu **sokakta** hemen hemen her **apartmanın** önünde bir **bahçe** vardır." (Meriç, 1999: 67)

KBKTOBY:

"Ama **bakkala** uğramamız gerek..." (Meriç, 2011: 31)

"Anne, aşağıdaki **çarşıdaki** bir **dükkândan** alınacakların listesini yapmış." (Meriç, 2011: 39)

"Kimsenin **evine** gitmem." (Meriç, 2011: 43)

"**Balkonlarımız** yan yana, neredeyse **balkondan balkona** geçebilir insan." (Meriç, 2011: 56)

"Anne arka **odadan** çıkarak ağır ağır geliyor." (Meriç, 2011: 69)

"Ben de artık **yemekhanede** yemeyeceğim." (Meriç, 2011: 57)

KBKTOİY:

"Annenin **bankasında** çok iyi bir şey olmuştur." (KBKTOİY: 9)

"Biz, Can'la **korulukta** yürüyüş yaptık." (KBKTOİY: 16)

1.5. RENK KAVRAMLARI

Türkçede renkler varlıklara benzetilerek ya da farklı tonları kullanılarak sözcüklerle zengin bir şekilde ifade edilmiştir.

"Renkler, dünyanın her yerinde aynıdır. Ancak aynı renk, başka başka dillerde değişik biçimde, farklı kavramlara dayanılarak anlatılır. Bizim kahverengi adını verdiğimiz, kahvemden yararlanarak anlattığımız renk, kimi dilde esmer'le bir tutulur. Dilimizde renklerin limon-küfü, ördekbaşı; kavuniçi, camgöbeği gibi ince tonlarını, nüanslarını belirten sözcükler pek boldur; bunlar doğadaki varlıklardan yararlanılarak anlatılmıştır." (Aksan, 2004: 31).

Aşağıdaki tabloda incelenen kitaplardaki renkleri karşılayan sözcükler sıklıkları ile birlikte verilmiştir:

Tablo 6. Küçük Bir Kız Tanıyorum Serisindeki Renk Kavramları

Sıra	Renk	Sıklık
1	sarı	62
2	mavi	58
3	kırmızı	36
4	pembe	33
5	beyaz	24
6	yeşil	21
7	kara	12
8	kahverengi	5
9	al	4
10	esmer	3
11	siyah	3
12	eflatun	2
13	ela	2
14	gri	2
15	lacivert	2
16	bal rengi	1

Tablo 6. (Devam) Küçük Bir Kız Tanıyorum Serisindeki Renk Kavramları

Sıra	Renk	Sıklık
17	çağla yeşili	1
18	mor	1
19	petrol yeşili	1
20	turuncu	1
21	toprak rengi	1
22	uçuk mavi	1
Toplam		281

Tablo 6’da renk kavramları ile ilgili 22 farklı sözcük vardır. En çok tekrar edilen kelime ise sarı (62) dır. Mavi (58), kırmızı (36), pembe (33), beyaz (24), yeşil (21), kara (12), kahverengi (5), al (4); esmer, siyah (3), lacivert, eflatun, gri, ela (2) renklerini karşılayan kelimeler birden fazla kez tekrar edilmiştir. Bu renkleri ifade eden sözcükler dışında uçuk mavi, toprak rengi, petrol yeşili, bal rengi, çağla yeşili gibi ana renklerin halk arasında söylenen farklı tonlarını karşılayan sözcükler de tabloda bulunmaktadır. Renk kavramları ile ilgili sözcüklerin toplam kullanım sıklığı 281’dir.

Renk kavramlarının dildeki kullanım alanları da kitaplarda yer almaktadır. İnsanları nitelerken kullanılan bal rengi, ela, kahverengi, kara, mavi, yeşil göz; kahverengi, sarı saç, bembeyaz diş, pembe yanak şeklinde cümlelerin içerisinde renkleri ifade eden kelimeler bulunmaktadır. Bir insanın dış görünüşünü anlatırken kullanılan ten renginin beyaz ya da kara olması; saç siyah renk olan insanlara esmer denmesi gibi dilsel ifadeler de tespit edilmiştir. İncelenen eserlerde renk kavramlarını karşılayan sözcüklerden en çok sarı ve mavi kullanılmıştır. Kırmızı, pembe, beyaz, yeşil ve kara renklerini ifade eden sözcükler dışında, diğer renkleri karşılayan sözcüklere çok fazla yer verilmemiştir.

İncelenen kitaplar, renk kavramlarını karşılayan sözcüklerle ilgili geniş bir bilgi sunması bakımından kelime öğretimi için fayda sağlayabilecek hikâye kitapları olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aşağıda örnek cümleler verilmiştir:

KBKTAY:

“**Beyaz** değil. **Kara** kız hiç değil.” / “**Bal** rengi gözleri var.” / “Bazen **ela**, bazen **kahverengi** salınıyor.” / “Uzun, **açık kahverengi** saçları var.” (Meriç, 1995: 7)

KBKTYT:

“Bir tanesi **pembe**, biri **sarı**, öbürü de **mavi**.” (Meriç, 1993: 86)

“**Mavi** gözleriyle gülüyor Ayşe’ye.” (Meriç, 1993: 89)

"**Kırmızı** kurdelesini de var." (Meriç, 1993: 91)

KBKTSY:

"...**Kırmızı** ışık yanınca durmayı, **yeşil** yanınca geçmeyi de." (Meriç, 1993: 25)

"Bu **esmer**, uzun boylu, biraz asık suratlı, elbiseleri çok güzel, kolunda yağmurluğu olan bir ağabeydi." (Meriç, 1993: 46)

"Yanakları **kırmızı kırmızı**." (Meriç, 1993: 53)

"**Kara** gözlükler takmış." (Meriç, 1993: 54)

"Öyle **sarı** kafa, öyle **maviş**, öyle şirin bir oğlan ki..." (Meriç, 1993: 66)

"O **kırmızı** saçlı, yanakları çilli, gözleri **yeşil** bir çocuk." (Meriç, 1993: 67)

"Tavanda dört beş tane balon. **Kırmızı, sarı, mavi, yeşil, pembe**." (Meriç, 1993: 72)

KBKTDY:

"Üzerinde **uçuk sarı** bir kurdele var." (Meriç, 2005: 16)

"...evde giydiği eski kot pantolonuyla, **sarı** gömleğini giyecek." (Meriç, 2005: 39)

"Diyor ki, sakın **kırmızı** ışığım yanarken geçmeyin. Şimdi ben size **yeşil** bir ışık yakacağım o zaman geçersiniz..." (Meriç, 2005: 46)

"Gözlerinin üzerine biraz **kahverengi**, biraz **mavi** sürdü." (Meriç, 2005: 51)

"**Sarı** patates yoktu ki." (Meriç, 2005: 58)

"Sumru'nun gözleri **masmavi**." (Meriç, 2005: 79)

"Ayşe **kara** gözlerini açarak şaşkın şaşkın bakıyor anneye." (Meriç, 2005: 99)

KBKTOY:

"O ışıklı **yeşil** bahçeye." (Meriç, 1999: 8)

"Oradan yukarı bakınca, kayalıklar **kara, mavi, yeşil** taşlar gibi parlarmış." (Meriç, 1999: 15)

"... Beyaz örtünün üzerinde açıkça görünen **siyah** benekli **kırmızı** uç uç böceğine bayıldı." (Meriç, 1999: 27)

"Omzuna da **pembe** boncuklu çanta asılmış..." (Meriç, 1999: 80)

KBKTOBY:

"...renklerin **pembeden kırmızıya, eflatundan** solmuş **mora** doğru değişirken...
(Meriç, 2011: 15)

"Uyanır bakarsınız ki **mavi**." (Meriç, 2011: 21)

"Hani **mavi** gözlü." (Meriç, 2011: 32)

"...**sapsarı** saçlı gene öyle ışıklı **mavi** gözlü **pembe** yanaklı..." / "Baba Ayşe'ye baktı, **bembeyaz** dişleriyle güldü." (Meriç, 2011: 41)

"Çanta **gök mavisi**, üzerinde beyaz **papatyalar** var." (Meriç, 2011: 49)

1.6. OYUN KAVRAMLARI

Türkçe eğitiminde oyun kavramları, öğrencilere söz hazinesi kazandırılırken eğlendirici, hayal gücünü destekleyici bir yapı taşı görevi icra etmektedir. Çocuklar oyun yoluyla daha kalıcı öğrenmeler sağlayabilirler. TDK oyun kavramını “Yetenek ve zekâ geliştirici, belli kuralları olan, iyi vakit geçirmeye yarayan eğlence.” (<https://www.tdk.gov.tr>) şeklinde tanımlamıştır. Tabloda kitaplardaki hikâyelerde geçen oyun kavramları ile sözcükler listelenmiştir:

Tablo 7. Küçük Bir Kız Tanıyorum Serisindeki Oyun Kavramları

Sıra	Oyunlar	Sıklık
1	evcilik	8
2	tavla	2
3	bebekçilik	1
4	elim üstünde	1
5	gülme oyunu	1
6	ip atlama	1
7	iskambil	1
8	kâğıt oyunu	1
9	konken	1
10	koşmaca	1
11	kovalama oyunu	1
12	satranç	1
13	sessiz sinema	1
14	sözcük oyunu	1
15	televizyonculuk	1
16	tiyatroculuk	1
17	trencilik	1
18	yastık kavgası	1
19	zip oyunu	1
Toplam		27

Tablo 7’de oyun kavramları ile ilgili 19 farklı sözcük ismi bulunmaktadır. En çok evcilik (8) tekrar edilmiştir. Tavla sözcüğünün sıklığı 2, diğer kelimelerin sıklığı 1’dir.

Tablo 7’de herkes tarafından bilinen oyunları ifade eden sözcükler dışında sözcük oyunu (1), gülme oyunu (1), zıp oyunu (1) gibi hayal gücünden üretilmiş oyunları karşılayan dilsel ifadeler de bulunmaktadır. Oyun belirten sözcüklerin toplam sıklığı 27’dir. Diğer kavramlara göre oyun kavramları ile ilgili kelimelerin az olduğu görülmektedir. Küçük yaştaki çocuklar oyun vasıtası ile daha kolay öğrenme sağlamaktadır. Oyun hayatlarında geniş bir yer kaplamaktadır.

İncelenen kitaplar, Türkçenin söz varlığında bulunan oyun kavramları ile ilgili sözcükleri yansıtmada eksik kalmıştır. Eserlerde oyun kavramını karşılayan kelimelere çok az rastlanmaktadır. Bu nedenle oyun kavramlarını ifade eden sözcüklerin öğrenilmesinde ve bu kavramlar ile ilgili söz varlığını yansıtmada yeterli sayılabilecek kitaplar olarak gösterilemezler.

Çocuk kitaplarında oyunlarla ilgili sözcüklerin hacminin fazla olması, hedef kitle olan çocukların dikkatini çekmesi bakımından faydalı olacaktır. İncelenen eserlerde oyunlarla ilgili sözcüklerin az olması bir eksiklik olarak değerlendirilmiştir. Kitaplardan alınan örnek cümleler aşağıda bulunmaktadır:

KBKTYT:

“Ayşe’nin çok canı sıkılıyor. **Evcilik** oynamak istemiyor...” (Meriç, 1993: 86)

KBKTSY:

“**Evcilik** oynarken de öyle. Kendine bazen babaannesininki gibi kır evi kurar.” (Meriç, 1993: 34)

KBKTDY:

“...gene **tiyatroculuk** mu oynanıyor?” (Meriç, 2005: 8)

“Ayşeee, gelsene. **Elim üstünde** oynuyoruz.” (Meriç, 2005: 50)

“Oyunun adı da **sözcük oyunu**.” (Meriç, 2005: 64)

“Ahmet olsa ne güzel **koşmaca** oynarlar.” / “Onlarla çok güzel **ip atıyorlar**.” (Meriç, 2005: 79)

KBKTOY:

"Bir ayak kaldırımda zıp, bir ayak yerde zıp, bir ayak kaldırımda zıp, bir ayak yerde **zıp oyununu** çok sever." (Meriç, 1999: 28)

"Nasıl oyun? /Baya! **İskambil**." (Meriç, 1999: 28)

"Fıkra falan anlatıyoruz, **sessiz sinema** oynuyoruz." (Meriç, 1999: 60)

1.7. TABİAT KAVRAMLARI

Türk toplumu varlıkları adlandırırken doğa ile ilgili kavramları çok fazla kullanmış ve böylece anlatımı daha dikkat çekici hale getirmiştir. Türk toplumu doğa ile iç içe yaşayan bir toplum olduğu için nesnelere adlandırırken de doğadan yararlanmıştır. Kavram oluştururken ya da günlük hayatta kendisini ifade ederken doğa ilgili kelimeleri sözcük dağarcığına eklemiştir. Aşağıdaki tabloda eserlerdeki tabiat kavramları ile ilgili sözcükler, tekrar sıklığı ve örnek cümlelerle birlikte sunulmuştur:

Tablo 8. Küçük Bir Kız Tanıyorum Serisindeki Tabiat Kavramları

Sıra	Tabiat Kavramları	Sıklık
1	Güneş	39
2	deniz	31
3	gökyüzü	25
4	hava	18
5	orman	15
6	dağ	12
7	bulut	11
8	toprak	6
9	ay	5
10	esinti	4
11	yağmur	4
12	yamaç	4
13	dere	3
14	fırtına	3
15	kayalık	3
16	ada	2
17	gök	2
18	kar	2
19	kum	2
20	ova	2
21	rüzgâr	2
22	taş	2

Tablo 8. (Devam) Küçük Bir Kız Tanıyorum Serisindeki Tabiat Kavramları

Sıra	Tabiat Kavramları	Sıklık
23	tepe	2
24	dalga	1
25	Dünya	1
26	gök gürlemesi	1
27	kaya	1
28	körfez	1
29	okyanus	1
30	sis	1
31	şimşek	1
32	yıldız	1
Toplam		208

Tablo 8’de Dünya’yı ısıtan bir gezegen olan Güneş (39) tekrar sıklığı en çok olan kelimedir. Sonrasında en çok tekrar edilen kelimeler sırasıyla: Deniz (31), gökyüzü (25), hava (18), orman (15), dağ (12) ve buluttur (11). Toprak 6, Ay 5, yağmur 4, yamaç 4, esinti 4, dere 3, fırtına 3, kayalık 3 kez kitaplarda geçmiştir. Diğer sözcükler; ada, tepe, rüzgâr, ova, kum, kar ve gök 2 kez; yıldız, şimşek, sis, okyanus, körfez, kaya, gök gürlemesi, Dünya, dalga 1 kez tekrar edilmiştir.

Tabloda tabiat kavramlarını karşılayan 32 farklı sözcük olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Bunların içerisinde doğa olaylarını ifade eden şimşek, sis, esinti, rüzgâr, fırtına, kar, gök gürlemesi gibi sözcükler de bulunmaktadır.

Türkçede kavram oluşturulurken tabiattan çokça yararlanır. Tabiattaki sesler ve nesnelere; yansıma sözcüklerde, ikilemelerde, mecaz anlam oluşturmada, benzetmelerde, söz sanatlarında, kelime türetmede faydalanılan kavramlardır. Türkçe eğitiminde de tabiat kavramları ile ilgili kelimelerin bilinmesi önemlidir.

Küçük Bir Kız Tanıyorum serisinin söz varlığında tabiat kavramlarını bildiren kelimeler az yer kaplamaktadır. Bu durum çocuğun söz hazinesine kazandırılacak kelimeler bakımından bir eksiklik olarak değerlendirilmiştir. İncelenen eserlerde tabiat kavramları ile ilgili sözcüklerin toplam sıklığı 208’dir. Aşağıda, kitaplardan alınan örnek cümleler bulunmaktadır:

KBKTYT:

“Zaten **güneş** çok ısıtmıyor artık.” (Meriç, 1993: 85)

“**Havalar** soğuyor.” (Meriç, 1993: 85)

“Suzan teyzesinin saçları **güneşte** sapsarı parlıyor.” (Meriç, 1993: 89)

KBKTSY:

"...hışıl hışıl hışıldayan yaprak **denizinin** içinden, benek benek görünen **gökyüzünü** seyredebilirsin." (Meriç, 1993: 20)

"**Kar** yağınca çiçekler toprağın altına saklanıyorlar." (Meriç, 1993: 33)

"**Ay** ışığı, yaprakların arasından süzülerek aydınlatıyor sessiz sokağı." (Meriç, 1993: 42)

"**Bulutlar** mı bunlar, yoksa babaannenin yeni diktirdiği pembe parlak yorgan mı..." (Meriç, 1993: 89)

"**Dağların** arkasından **güneşin** doğmasını çiziyordu." (Meriç, 1993: 90)

KBKTDY:

"Çünkü o, **gökyüzüne**, kuşlara, bulutlara bakmayı çok sever." / "**Deniz** evlerinin önündedir." / "Arkada **dağlar** vardır. **Orman** vardır." (Meriç, 2005: 81)

"Ayşe orada **denize** giriyor, **kumların** arasında renkli **taşlar** topluyor." (Meriç, 2005: 83)

KBKTOY:

"...zamanla insan **dalgaların** sesini duymaya başlar." (Meriç, 1999: 16)

"Yukarda çok yüksekte beyaz **bulutlarla** dolu, uçuk mavi bir **gökyüzü** görünürmüş." (Meriç, 1999: 15)

"Hele bir **yağmur** çiselesin, **toprak** hafifçe ıslansın, hele bir **esinti** çıksın, **ağaçlar** hışıl hışıl bir dalgalansın..." (Meriç, 1999: 67)

"**Dağlar**, **sıradağlar** aşılıyorlar, **denizlerde** yüzüyorlar, **okyanustan** geçerken tarihin en büyük **fırtınalarından** birini yaşıyorlar." (Meriç, 1999: 84)

KBKTOBY:

"**Güneş** gitti dedi.Balkonda içelim çayımızı." (Meriç, 2011: 14)

"İşte o lokantada otururken ben **denize** bakıyordum hep." (Meriç, 2011: 18)

"**Gökyüzünü** boyarım her sabah..." (Meriç, 2011: 21)

"İşte **toprak**, su, **güneş**, o tohumu besledi büyüttü." (Meriç, 2011: 34)

"...**deniz** masmavi, ta karşı **adalara** dek yayılıyor..." (Meriç, 2011: 50)

1.8. ZAMAN KAVRAMLARI

Türkçede cümle oluşturulurken yüklem vasıtasıyla zaman kavramları bildirilir. Geçmiş zaman, gelecek zaman, şimdiki zaman gibi zaman ifadeleri yüklemde saklanmış olarak bulunur.

Çocukların cümle oluştururken zaman kavramları ile ilgili kelimeleri bilmesi gerekmektedir. Ayrıca günlük hayata uyum sağlayabilmek, ifade becerilerini geliştirebilmek için zaman kavramlarının bilinmesi gereklidir. Türkçede zaman kavramları ile ilgili geniş bir kelime hazinesi bulunmaktadır. Çocuklar için okudukları kitapların barındırdığı zengin içerik önemlidir. Kitaplar aracılığıyla birçok kelime öğrenebilirler. Küçük yaşlardan itibaren zaman kavramlarının söz hazinesine katılması ileriki yaşlarda dilin etkili bir şekilde kullanımına fayda sağlamaktadır.

Nezihe Meriç, zaman kavramlarını *Küçük Bir Kız Tanıyorum* serisindeki hikâyelerde çokça kullanmıştır. Aşağıdaki tabloda bu zaman kavramlarını karşılayan sözcükler gösterilmiştir:

Tablo 9. Küçük Bir Kız Tanıyorum Serisindeki Zaman Kavramları

Sıra	Zaman Kavramları	Sıklık
1	sonbahar	80
2	akşam	61
3	gün	61
4	bugün	28
5	gece	24
6	süre	23
7	akşamüzeri	19
8	temmuz	18
9	23 Nisan	18
10	pazartesi	15
11	yıl	15
12	cumartesi	12
13	yaz	12
15	dün	11
16	sabah	10
17	kış	9
18	ay	8
19	hafta	8
20	öğlen	7
21	şimdi	7
30	demin	2
31	o zaman	2
32	saat	2
33	1985	2
34	geçen yıl	1

Tablo 9. (Devam) Küçük Bir Kız Tanıyorum Serisindeki Zaman Kavramları

Sıra	Zaman Kavramları	Sıklık
35	gündüz	1
36	hafta sonu	1
37	on buçuk	1
38	on dört otuz	1
39	on ikiye çeyrek kala	1
40	on iki çeyrek	1
41	öğleden sonra	1
42	öğle vakti	1
43	pazar	1
44	vakit	1
45	yarın	1
Toplam		505

Tablo 9’da zaman kavramlarını ifade eden sözcükler içerisinde tekrar sıklığı en çok sabah (80) kelimesindedir. Gün ve akşam kelimelerinin tekrar sıklığı 61’dir. Zaman kavramlarını karşılayan kelimelerden; bugün 28, gece 24, sonra 23, akşamüzeri 19, yıl 18, şimdi 18, yaz 15, pazar 15, cumartesi 12, yarın 12, dakika ve dün 11 kez tekrarlanmıştır. Bunların dışında net tarih belirten 23 Nisan, 1985 gibi dilsel ifadeler de vardır. Kitaplarda zaman kavramları ile ilgili 45 farklı sözcük kullanılmıştır. Kelimelerin toplam sıklığı ise 505’tür.

Günlerle ilgili cumartesi, pazar ve pazartesi kelimeler bulunmaktadır. Günün belli zamanlarını ifade eden sabah, gündüz, gece, öğlen, akşamüzeri, akşam gibi sözcükler tespit edilmiştir. Ay isimlerini karşılayan sözcüklerden temmuz, nisan; mevsim isimlerini karşılayan sözcüklerden bahar, yaz, kış, sonbahar tabloda yer almaktadır.

İncelenen eserlerde farklı zaman kavramları ile ilgili sözcükler kullanılarak eserlerin söz varlığı zenginleştirilmiş ve Türkçede zaman ifade eden kelimelerin çeşitliliği gösterilmiştir. Saatler, günler, aylar, yıllar, günün belirli saatleri, saatlerde buçuk, otuz, çeyrek, çeyrek kala ifadeleri, sonra, demin, şimdi gibi sözcükler eserlerde gösterilmiştir. Bu açıdan incelenen hikâye kitapları sözcük öğrenimi bakımından yeterli bir içerik bulundurmaktadır. Kitaplardan alınan örnek cümleler aşağıda verilmiştir:

KBKTAY:

“Önümüzdeki **yıl** okula başlayacak. Ama bu **yıl**, babası işe gidince **gün boyu** evde yalnız kalacak.” (Meriç, 1995: 7)

“**Akşamüzeri** gelecek.” (Meriç, 1995: 9)

KBKTYT:

"...**KıŖı** bakalım nasıl geçireceğiz," dedi." (Meriç, 1993: 85)

"İnsanlar **bugün** ne tuhaf konuŖuyorlar." (Meriç, 1993: 91)

"**Sabah** oldu ama daha çok **erken**." (Meriç, 1993: 95)

"...AyŖe hanım, gelecek **yıl** bu **vakitler**, okullu olmaya hazırlanıyor olacaksın..."
(Meriç, 1993: 86)

"Bu **pazar** onun en güzel **pazarlarından** biri." (Meriç, 1993: 100)

KBKTSY:

"**KıŖım** soğukta sobasını yakamazsa?" (Meriç, 1993: 26)

"Resmi **pazar günü** de yapabilir." (Meriç, 1993: 31)

"Annenin toplantısı varmıŖ. **Geç** gelecekmiŖ. Baba, **erken** geleceğini sylemiŖti."
(Meriç, 1993: 32)

"İlle bir **cumartesi** oraya gidelim, diye tutturuyor." (Meriç, 1993: 45)

"Anne de bu **akŖam** babaya anlatıyordu..." (Meriç, 1993: 51)

"Yarın **Cumartesi**." (Meriç, 1993: 73)

"AyŖe okul korosunda ya oėretmen onu solist olarak semiŖ. **23 Nisan'da**
konserleri var." (Meriç, 1993: 85)

KBKTDY:

"Anne **bazen** ona uzun uzun anlatır **bazen** kızı verir..." (Meriç, 2005: 12)

"Gelin **yarın akŖam** bize." (Meriç, 2005: 35)

"İbrahim Ağabey yle dedi bu **sabah**." (Meriç, 2005: 77)

"**AkŖamzeri** alıŖırken iyi." (Meriç, 2005: 84)

"...bu **cumartesi** herkesi çağırıyorum." (Meriç, 2005: 108)

"Kaç **gündür** o büyük odayı boŖaltmaya alıŖıyor." (Meriç, 2005: 112)

"AyŖe  **gündür** babaannesinde kalıyor." (Meriç, 2005: 115)

"Siz her **sabah** bunları mı yiyorsunuz?" (Meriç, 2005: 126)

KBKTOY:

"Hem yemekler **yarına** kalır." (Meriç, 1999: 45)

"**Pazar günlerini** zaten çok sever Ayşe." (Meriç, 1999: 51)

"**Cumartesi günleri** de iki arkadaşımı görmek istiyorum." (Meriç, 1999: 53)

"**Gün** çabucak geçti. **Pazar** olduğu halde babasının işleri vardı." (Meriç, 1999: 57)

KBKTOBY:

"... belki bir **saate** yakındır, öyle, sessizce oturuyor orada." (Meriç, 2011: 7)

"... baba bir iş için gidince **gece** boyu hiç bitmeyen sorular..." (Meriç, 2011: 33)

"... onu ektiğimiz **günleri** düşün." (Meriç, 2011: 34)

"O her sınıfı iki **yıl** okuyor." (Meriç, 2011: 36)

"Beyin kanaması olabilir diye tam on iki **saat** uyutmadılar." (Meriç, 2011: 39)

"**Bugün** mü geleceksiniz Güler ablaya?" (Meriç, 2011: 56)

"Bunca **yıldır** seviyordun ama." (Meriç, 2011: 58)

KBKTOİY:

"**Gündüz** gittiğin yetmiyor mu?" (Meriç, 2005: 19)

1.9. DUYGU BİLDİREN KAVRAMLAR

İnsanlar dil vasıtasıyla duygularını karşısındaki kişiye ifade ederler. "Duygular (mutluluk, üzüntü, korku, şaşkınlık vb.) bireyin kişisel ve sosyal hayatının ayrılmaz parçasıdır." (Kalenderoğlu ve Arslan, 2017: 503).

Sözcük öğreniminde duygu kavramları ile ilgili kelimelerin öğrenilmesi söz hazinesine katılan bir değerdir. Hisleri ifade ederken bu kavramlar ile ilgili sözcüklerin bilinmesi ifadeyi kolaylaştırır.

Çocuklar, duyguları sözcükler yoluyla ifade etmeyi öyküler vasıtasıyla da öğrenirler. Nezihe Meriç eserlerinde duygu ifade eden sevgi, sevinç, heyecan gibi sözcükleri sıklıkla kullanmıştır. Aşağıdaki tabloda eserlerde yer verilen duygularla ilgili kelimeler listelenmiştir:

Tablo 10. Küçük Bir Kız Tanıyorum Serisindeki Duygu Kavramları

Sıra	Duygu Kavramları	Sıklık
1	sevgi	134
2	sevinç	111
3	heyecan	74
4	şaşkınlık	71
5	kızgınlık	68
6	üzüntü	38
7	korku	36
8	neşe	12
9	merak	8
10	utanç	7
11	mutluluk	6
12	telaş	6
13	kıskançlık	1
14	özlem	1
Toplam		573

Tablo 10’da duygu ifade eden sözcüklerden en çok sevgi (134) kelimesi tekrarlanmıştır. Sevinç 111, heyecan 74, şaşkınlık 71, kızgınlık 68, üzüntü 38, korku kelimeleri 36 tekrar sıklığına sahiptir. Merak 8, utanç 7, telaş ve mutluluk sözcükleri 6 kez tekrar edilmiştir. Kıskançlık ve özlem kelimelerinin tekrar sıklığı ise 1’dir. Kitapların söz varlığında duygu kavramlarını karşılayan toplam 14 farklı sözcük bulunmaktadır. Sözcüklerin toplam tekrar sıklığı ise 573’tür. Duygu kavramlarını ifade eden kelimelerin fazlasıyla tekrarlandığı tespit edilmiştir.

Aşağıda verilen örnek cümlelerde olduğu gibi duygu kavramları ile ilgili sözcükler, cümle içerisinde dikkat çekici şekilde ifade edilmiştir. “...yanaklarını solduran bir **heyecan**.” (Meriç, 1995: 7), “Bu öyküleri yazarken yüreğim **sevgiyle** kabarıyor.” (Meriç, 1995: 8), “Ayşe **heyecandan** tıkanacak artık.” (Meriç, 2005: 30), “Ayşe gözlerini açarak öyle bir bakıyor ki anneye, **şaşkınlığı** anlatılamaz.” (Meriç, 2005: 37) cümleleri örnek olarak verilebilir. Duygular ifade edilirken Türkçeyi etkin bir şekilde kullanmak söz hazinesinin zenginliği ile mümkündür.

İncelenen kitapların, duyguların sözcüklerle nasıl yansıtılacağı konusunda yol gösterici olduğu ve Türkçe eğitimine katkı sağladığı söylenebilir. Çocuklar duyguların sözcüklerle nasıl ifade edileceğini hikâye kitapları aracılığıyla da öğrenirler. *Küçük Bir Kız Tanıyorum* serisindeki hikâye kitaplarında duygularla ilgili kelimeler bolca tekrarlanmış ve Türkçe eğitimine katkı sağlamıştır. Aşağıda kitaplardan alınan örnek cümleler bulunmaktadır:

KBKTAY:

“Yakınlarıyla, sevdikleriyle beraberken **neşeli**, konuşkan.” / “Oysa tanımadıklarının ya da yeni gördüklerinin yanında, suskun, kapalı, **utangaç** bir çocuk oluyor.” / “Bir de çok **heyecanlı**.” / “...yanaklarını solduran bir **heyecan**.” (Meriç, 1995: 7)

“Ama onu çok **seviyorum**.” / “Bu öyküleri yazarken yüreğim **sevgiyle** kabarıyor.” / “En **sevdiğim** biçimde, içi **sevgi** dolu...” (Meriç, 1995: 8)

KBKTYT:

“Ayşe **şaşıyor**.” / “Beni **özledin** mi? diyor. Elbette **özledi**.” (Meriç, 1993: 85)

“Ayşe Ergin’i çok **sever**.” (Meriç, 1993: 87)

KBKTSY:

“... **sevgiyle, sevinçle** bakmış çevresine.” (Meriç, 1993: 20)

“Ben o tepsileri çok **seviyorum**.” (Meriç, 1993: 22)

“Anne sineklere çok **kızır**.” (Meriç, 1993: 29)

“Ben de **üzüldüm** şimdi.” (Meriç, 1993: 39)

“Dondurmayı çok **sever**.” (Meriç, 1993: 45)

“Ayşe **utancından** yanıt veremiyor.” (Meriç, 1993: 47)

“Ayşe az kalsın **heyecandan** düşecekti.” (Meriç, 1993: 50)

“Serim doğunca çok **sevinmiştik**. Erol abi ölünce çok **üzülüyoruz**.” (Meriç, 1993: 55)

“Ayşe çok **heyecanlandı**.” (Meriç, 1993: 68)

“...köşeyi dönüp de evi ışıklar içinde görünce Ayşe, çok **şaşıyor**.” (Meriç, 1993: 71)

KBKTDY:

“Ben sizin bu sokağı pek **seviyorum**.” (Meriç, 2005: 14)

“Ben bu memleketin çocuğuyum ve bu memleketi, bu memleketin insanlarını **seviyorum**.” (Meriç, 2005: 21)

“Ayşe **heyecandan** tıkanacak artık.” (Meriç, 2005: 30)

"Ayşe gözlerini açarak öyle bir bakıyor ki anneye, **şaşkınlığı** anlatılamaz." (Meriç, 2005: 37)

"Ayşe çok **korkuyor** ama, neden **korktuğunu** tam bilemiyor." (Meriç, 2005: 49)

"...onlar birbirlerini **seviyorlar**, iyi arkadaşlar ama, evleri birbirine çok uzak." (Meriç, 2005: 69)

"Sulanmış bahçe kokusunu çok **seviyor** Ayşe." (Meriç, 2005: 77)

"Babaannesi gelince nasıl da **sevinir**." (Meriç, 2005: 78)

KBKTOY:

"Bunlar konuşulurken Ayşe öyle **heyecanlanır** ki..." (Meriç, 1999: 26)

"Annenin çok **kızacağı**, onu çok ayıplayacağı iyice belli." (Meriç, 1999: 33)

"...anne **merakından** hastalanacak gibi olur." (Meriç, 1999: 35)

"... Temel kendine gelmiş **telaşla** yerinden kalkarak..." (Meriç, 1999: 36)

"Sumru çok **üzüldü**." (Meriç, 1999: 55)

KBKTOBY:

"Sokağa bakınca çok **sevindi**." (Meriç, 2011: 12)

"...arkadaşının nasıl **korktuğunu**, nasıl **üzülüp** ağladığını anlatıyor." (Meriç, 2011: 33)

"Anne öyle **heyecanlandı** ki, her yere telefon etti." (Meriç, 2011: 39)

"Ayşe birden **sevinç** içinde kaldı." (Meriç, 2011: 40)

"Bu kadar **heyecan** yeter Ayşe'nin küçük yüreği için." (Meriç, 2011: 49)

"... nedense bana hep **kızıyor**." (Meriç, 2011: 56)

"Ben kızarmış patatesi de çok **seviyorum**." (Meriç, 2011: 57)

1.10. EŞYA KAVRAMLARI

Türkçenin söz varlığı içerisinde eşya kavramlarının büyük bir yeri vardır. Eski devirlerden günümüze gelene kadar Türklerin geniş bir coğrafyada yaşam sürmesi sebebiyle birçok eşya ismi dile dâhil edilmiştir.

“Eski çağlarda elustalığını seçme aletlerinden modern zamanlardaki teknoloji ürünlerine kadar hayatımıza giren eşya adları, kültür değerleri olduğu kadar söz varlığı (leksikoloji) da geniş bir araştırma söz konusudur.” (Öner, 2018: 841). İncelenen eserlerdeki eşya kavramları ile sözcükler zengin bir çeşitlilik göstermektedir. Aşağıdaki tabloda eşya kavramlarını karşılayan kelimeler tekrar sıklıklarıyla birlikte gösterilmiştir:

Tablo 11. Küçük Bir Kız Tanıyorum Serisindeki Eşya Kavramları

Sıra	Eşyalar	Sıklık
1	telefon	80
2	kitap	76
3	kutu	60
4	çanta	57
5	masa	53
6	dolap	39
7	ayakkabı	34
8	gazete	34
9	yatak	33
10	koltuk	32
11	yastık	28
12	paket	27
13	televizyon	27
14	tabure	26
15	bardak	23
16	tabak	23
17	çubuk	20
18	kanepa	19
19	terlik	19
20	oje	18
21	çaydanlık	17
22	gitar	17
23	kurdele	16
24	mum	15
25	örtü	15
26	tepsi	15
27	bavul	14
28	elbise	14
29	halı	14
30	karyola	14
31	sandalye	14
32	tencere	14
33	pantolon	14
34	başörtüsü	13
35	çorap	12
36	yorgan	12
37	havlu	11
38	oyuncak	11
39	giysi	11

Tablo 11. (Devam) Küçük Bir Kız Tanıyorum Serisindeki Eşya Kavramları

Sıra	Eşyalar	Sıklık
40	balon	10
41	hırka	10
42	kâğıt	10
43	masa örtüsü	10
44	kalem	9
45	ocak	9
46	sandık	9
47	top	9
48	etek	9
49	ayna	8
50	bilgisayar	8
51	buzdolabı	8
52	döşek	8
53	gömlek	8
54	kova	8
55	kumaş	8
56	bıçak	7
57	mektup	7
58	pelerin	7
59	pırlanta	7
60	yün	7
61	bez	6
62	don	6
63	gecelik	6
64	iğne	6
65	kılıf	6
66	önlük	6
67	perde	6
68	ruj	6
69	sabun	6
70	çamaşır	6
71	ceket	5
72	çarşaf	5
73	havlu	5
74	kâse	5
75	kaşık	5
76	kibrit	5
77	kilim	5
78	raf	5
79	süpürge	5
80	vazo	5
81	battaniye	4
82	cetvel	4
83	çatal	4
84	defter	4
85	fırın	4
86	kazak	4
87	makara	4
88	makine	4
89	maşa	4
90	pabuçluk	4

Tablo 11. (Devam) Küçük Bir Kız Tanıyorum Serisindeki Eşya Kavramları

Sıra	Eşyalar	Sıklık
91	peçete	4
92	salıncak	4
93	tava	4
94	toka	4
95	atkı	3
96	bebek	3
97	bohça	3
98	fanila	3
99	ibrişim	3
100	leğen	3
101	mangal	3
102	mendil	3
103	pipo	3
104	radyo	3
105	sabahlık	3
106	sandalet	3
107	sedir	3
108	silgi	3
109	şişe	3
110	torba	3
111	anahtar	2
112	biberon	2
113	boncuk	2
114	çamaşır makinesi	2
115	çay kaşığı	2
116	çingirak	2
117	düğme	2
118	eşarp	2
119	fiçı	2
120	fiş	2
121	gözlük	2
122	ip	2
123	kalemlik	2
124	kayık	2
125	kol düğmesi	2
126	makas	2
127	mandal	2
128	minder	2
129	palto	2
130	pamuk	2
131	para	2
132	parka	2
133	patik	2
134	pike	2
135	sahan	2
136	sehpa	2
137	soba	2
138	sözlük	2
139	şekerlik	2
140	yağmurluk	2
141	faraş	2

Tablo 11. (Devam) Küçük Bir Kız Tanıyorum Serisindeki Eşya Kavramları

Sıra	Eşyalar	Sıklık
142	alık	1
143	altın	1
144	askı	1
145	atkı	1
146	atlas	1
147	basma	1
148	pabuç	1
149	beşik	1
150	boya	1
151	cezve	1
152	cüzdan	1
153	çekiç	1
154	çadır	1
155	çanak	1
156	dantel	1
157	derece	1
158	dergi	1
159	diş fırçası	1
160	ekmek tahtası	1
161	elektrik sobası	1
162	entari	1
163	fincan	1
164	fotoğraf makinesi	1
165	güneşlik	1
166	kalbur	1
167	kaset	1
168	kaşe	1
169	kavanoz	1
170	kazan	1
171	kolonya	1
172	krem	1
173	kristal	1
174	kumbara	1
175	küpe	1
176	lamba	1
177	manto	1
178	mayo	1
179	mumluk	1
180	nevresim	1
181	not defteri	1
182	oyuncak ayı	1
183	saç kıvrıcı	1
184	sepet	1
185	sıra	1
186	sofra bezi	1
187	somya	1
188	sürahi	1
189	süzgeç	1
190	şemsiye	1
191	şort	1
192	tablo	1

Tablo 11. (Devam) Küçük Bir Kız Tanıyorum Serisindeki Eşya Kavramları

Sıra	Eşyalar	Sıklık
193	takı	1
194	tarak	1
195	tas	1
196	tayyör	1
197	tıraş kolonyası	1
198	tişört	1
199	tornavida	1
200	tulum	1
201	uçurtma	1
202	ütü	1
203	yaka	1
204	yazı makinesi	1
205	yelek	1
206	yüklük	1
207	yüzük	1
Toplam		1509

Tablo 11’de eşya kavramlarını karşılayan 207 farklı kelime bulunmaktadır. En fazla telefon sözcüğü (80) tekrarlanmıştır. Kitap sözcüğünün sıklığı 76, kutu 60, çanta 57, masa 53, dolap 39’dur. Tabloda ayakkabı 34, yatak 33, yastık 28, televizyon ve paket 27, tabure 26, tabak ve bardak kelimeleri ise 23 kez tekrarlanmıştır. Daha az tekrarlanan kelimeler de vardır. Örnek olarak; çubuk 20, kanepa ve terlik 19, oje 18, çaydanlık ve gitar 17, kurdele 16, tepsi, mum, örtü 15, tencere, bavul, elbise, halı, karyola ve sandalye 14, yorgan ve çorap kelimelerinde 12 tekrar sıklığı vardır.

Kıyafetler, mutfak eşyaları, takı, makyaj malzemesi, dikiş malzemeleri, iletişim araçları da eserlerde bulunmaktadır. İncelenen hikâye kitaplarında eşya kavramlarını ifade eden sözcüklerle ilgili bolca örnek vardır. Atkı, pelerin, fanila kıyafetlere; maşa, çatal, fırın, bıçak mutfak malzemelerine örnektir. Oje, ruj makyaj malzemelerine; pırlanta, yüzük ise takılara örnektir. Tablo 11’de söz varlığı içerisinde eşyalar ile ilgili birçok sözcük olduğu tespit edilmiştir. İbrişim (3), tayyör (1), somya (1) gibi çocukların söz hazinesine kazandırılacak kelimeler de bulunmaktadır.

Eşya kavramlarını karşılayan sözcüklerin toplam sıklığı 1509’dur. Hikâyelerde günlük hayatta kullanılan eşya kavramları ile ilgili birçok sözcük bulunmaktadır. Çocukların oynadığı bebek, oyuncak ayı, top gibi sözcükler kullanılarak okuyan yaş grubunun ilgi alanına hitap edilmiştir.

Okulda giyilen önlük, önlüğe takılan yaka da hikâyelerde rastlanılan kelimelerdendir. “**Önlük, yaka... Yakanın** kenarında incecik, çok ince, yok gibi ince **dantel.**” (Meriç, 1993: 23) cümlesi örnek olarak gösterilebilir.

Eşyaların kullanım alanları da cümlelerde gösterilmiştir. "...en önemlisi yatacak bir **yatak**, yemek yiyecek bir **masa**, iki üç **sandalye**, yemekler kokmasın diye bir **buzdolabı**, **çamaşırlar** çabuk ve kolay yıkansın diye bir **çamaşır makinesi**..." (Meriç, 1999: 50) cümlesi eşyaların ne için kullanıldığını anlatmaktadır. Radyo, televizyon, telefon gibi teknolojik eşyaları ifade eden kelimeler de kitapların söz varlığında bulunmaktadır. Bu durum kitapların sözcük öğretimi yönünden zengin bir içeriğe sahip olduğunu gösterir. Kitaplardan alınan örnek cümleler aşağıdadır:

KBKTAY:

"pencereler, dolaplar, koltuklar, perdeler, halılar..." (Meriç, 1995: 9)

KBKTYT:

"Sen ne yapıyorsun o **makarayla**? Ben de bakayım mı? (Meriç, 1993: 8)

"Yeni **elbisemi** giydim." (Meriç, 1993: 86)

"Diktiği **çorabı** güzelce giyer." (Meriç, 1993: 87)

"Suzan teyze bir **sepet çamaşırıla** çıkmıştı balkona." (Meriç, 1993: 90)

KBKTSY:

"**Önlük**, **yaka**... **Yakanın** kenarında incecik, çok ince, yok gibi ince **dantel**. (Meriç, 1993: 23)

"**Eldiven** de örecek." (Meriç, 1993: 24)

"... **çantasını** açar, **rujunu** çıkarıp dudaklarını boyar." (Meriç, 1993: 35)

"**Hırka** giyilmeden çıkılmıyor balkona..." (Meriç, 1993: 42)

"... bebeğime küçücük küçücük **patikler**, **çoraplar** örmüş." (Meriç, 1993: 61)

"Elinde de kırmızı bir **kalem**. Çok güzel bir **kalem**." (Meriç, 1993: 67)

"Ekose pilli **etek**, kırmızı **kazak**, kırmızı **çorap**, rugan **ayakkabı**." (Meriç, 1993: 74)

"Sonra, çay demlenirken, **radyoda** çalan şarkıyı o da söylemeye başladı bağıra bağıra" (Meriç, 1993: 102)

KBKTDY:

"...**Buzdolabına** kaldıralım mı?" (Meriç, 2005: 17)

"Mutfaktan **kaşığın kâseye** çarpınca çıkardığı, o hoş ses geliyor." (Meriç, 2005: 21)

"**Tavadaki** patlıcanları **maşa** ile tutup çeviriyor. Dikkatle." (Meriç, 2005: 36)

"Ayşe de ona bazen harçlığından **balon** alıyor..." (Meriç, 2005: 42)

"Öğretmen çok **televizyon** seyretmek zararlıdır dedi, demen gerek." (Meriç, 2005: 47)

"Anne pazardan çok güzel **kumaşlar** alıyor..." (Meriç, 2005: 60)

"Çoraplarını, yeleşini, entarisini yemenisini devşirip sedirin üstüne koyar." (Meriç, 2005: 80)

"En yeni **kot eteğini**, en yeni **gömleğini** giymiş, **terlikleri** eski olduğu için, **ayakkabılarını** da giymiş..." (Meriç, 2005: 89)

KBKTOY:

"Büyük **dolabın** üst gözünde duran her şey, **torbalar**, parça **bohçaları**, eski **kazaklar**, giyilmeyen **elbiseler** hepsi aşağı inmiş." (Meriç, 1999: 11)

"Gülümsüyor. **Kağıtları** koymak için Ayşe'nin yanındaki **dolaba** doğru yürürken..." (Meriç, 1999: 18)

"İpek **gömlek** giymişti, sonra **yüzükleri**... Kulağında kocaman **küpeler**..." (Meriç, 1999: 21)

"...en önemlisi yatacak bir **yatak**, yemek yiyecek bir **masa**, iki üç **sandalye**, yemekler kokmasın diye bir **buzdolabı**, **çamaşırlar** çabuk ve kolay yıkansın diye bir **çamaşır makinesi**..." (Meriç, 1999: 50)

KBKTOBY:

"**Kitabını** kapatıp, **sehpanın** üzerine koydu." (Meriç, 2011: 13)

"Anne **paketlerin** birkaç tanesini Ayşe'ye veriyor." (Meriç, 2011: 31)

"... Odaları dolaşmak, **dolapları** açıp bakmak, **çekmeceleri** açmak, bahçeye çıkmak..." (Meriç, 2011: 47)

"...ben yeni **bavul** istiyorum." (Meriç, 2011: 48)

"Bez **pabuçlarını**, **tokyolarını** temiz naylon **torbalara** yerleştirdi." (Meriç, 2011: 49)

"Ayakkabılarını çıkaran baba rahatlıyor. **Ceketini** asıyor." (Meriç, 2011: 69)

KBKTOİY:

"...evde giydiği **pantolonunu, gömleğini** giyiyor." (Meriç, 2005: 9)

1.11. YİYECEK-İÇECEK KAVRAMLARI

İnsanın yaşamını sürdürebilmesi için yiyecek ve içeceğe ihtiyacı vardır. Bu nedenle yiyecek ve içecek kavramlarını ifade eden sözcükler söz varlığı içerisinde geniş bir yer kaplamıştır.

"İçecek temel ihtiyaç olarak hayatımızda vazgeçilmez bir öneme sahiptir. Sıcak, soğuk diye ikiye ayrılan içeceklere kahvaltıda, kahvaltı sonrasında, yemek öncesi, yemekte, yemek sonrasında yani gün boyu ihtiyaç duyarız, bu ihtiyaç kültürden kültüre, kişiden kişiye de değişebilir." (Göktürk, 2021: 2) Eserlerde yer verilen yiyecek-içecek kavramları ile ilgili kelimeler tabloda gösterilmiştir:

Tablo 12. Küçük Bir Kız Tanıyorum Serisindeki Yiyecek-İçecek Kavramları

Sıra	Yiyecek-İçecek Kavramları	Sıklık
1	çay	81
2	ekmek	62
3	süt	42
4	kahve	39
5	pasta	29
6	peynir	25
7	çikolata	23
8	kurabiye	23
9	dondurma	21
10	su	21
11	börek	19
12	reçel	19
13	köfte	18
14	zeytinyağı	17
15	yaprak sarması	16
16	yeşil biber	16
17	salata	15
18	zeytin	15
19	sigara	13
20	şarap	13
21	börek	11
22	sucuk	10
23	leblebi	9
24	limonata	9
25	patates	8
26	makarna	7
27	un	7
28	elma	6
29	jöle	6
30	kek	6
31	mantı	6
32	yufka	6
33	ceviz	5
34	fasulye	5
35	findık	5

Tablo 12. (Devam) Küçük Bir Kız Tanıyorum Serisindeki Yiyecek-İçecek Kavramları

Sıra	Yiyecek-İçecek Kavramları	Sıklık
36	kakao	5
37	kıyma	5
38	pilav	5
39	simit	5
40	şeker	5
41	bira	4
42	güllaç	4
43	helva	8
44	kırmızıbiber	4
45	kıymalı ekmek	4
46	koz helvası	4
47	soğan	4
48	tavuk	4
49	tost	4
50	bal	3
51	bisküvi	3
52	ciklet	3
53	çörek	3
54	bonbon	3
55	domates	3
56	gazoz	3
57	kaymak	3
58	konyak	3
59	maydanoz	3
60	nane şekeri	3
61	pepsi	3
62	pide	3
63	sisis	3
64	şokola	3
65	turşu	3
66	zeytinyağlı biber dolması	3
67	aşure	2
68	ayran	2
69	ayva reçeli	2
70	biber	2
71	cevizli kek	2
72	çekirdek	2
73	çılıbır	2
74	çorba	2
75	bulgur	2
76	findıklı lokum	2
77	gofret	2
78	greyfurt	2
79	hamburger	2
80	havuç	2
81	irmik helvası	2
82	kekik	2
83	kıymalı makarna	2
84	limon	2
85	margarin	2
86	mercimek yemeği	2

Tablo 12. (Devam) Küçük Bir Kız Tanıyorum Serisindeki Yiyecek-İçecek Kavramları

Sıra	Yiyecek-İçecek Kavramları	Sıklık
87	muhallebi	2
88	peynirli börek	2
89	pilaki	2
90	pirinç	2
91	pötibör	2
92	rakı	2
93	salam	2
94	sarımsaklı yogurt	2
95	sütlaç	2
96	tuz	2
97	yumurta	2
98	bulgur	1
99	cevizli baklava	1
100	bisküvi	1
101	düğün çorbası	1
102	ekşili köfte	1
103	et	1
104	etli pide	1
105	fasulye piyazı	1
106	fistik	1
107	gözleme	1
108	hardal sosu	1
109	havuç fasulye	1
110	içki	1
111	içli köfte	1
112	kabak dolması	1
113	kâğıt helva	1
114	kandil çöreği	1
115	karabiber	1
116	karamela	1
117	kaşar peyniri	1
118	kayısı reçeli	1
119	kaymaklı ekmek kadayıfı	1
120	kestane	1
121	ketçap	1
122	kimyon	1
123	kola	1
124	köfteli Erzincan çorbası	1
125	köpük helvası	1
126	kuru köfte	1
127	lahana	1
128	lahana sarması	1
129	lahmacun	1
130	maden suyu	1
131	mantar	1
132	mayonez	1
133	menemen	1
134	meze	1
135	mısır ekmeği	1
136	nescafe	1
137	omlet	1

Tablo 12. (Devam) Küçük Bir Kız Tanıyorum Serisindeki Yiyecek-İçecek Kavramları

Sıra	Yiyecek-İçecek Kavramları	Sıklık
138	otlu börek	1
139	papara	1
140	patates kızartması	1
141	patates yemeği	1
142	patlıcan	1
143	pekmez	1
144	pırasa	1
145	piyaz	1
146	pizza	1
147	portakal	1
148	portakal kabuğu reçeli	1
149	sarımsak	1
150	sis patates	1
151	sucuklu yumurta	1
152	viski	1
153	vişne reçeli	1
154	yağ	1
155	yoğurt	1
156	tatlı	1
Toplam		870

Tablo 12’de yiyecek kavramları ile ilgili 156 farklı sözcük kullanılmıştır. En çok tekrar edilen kelime olan çayın sıklığı 81’dir. Ekmek 62, süt 42, kahve 39, pasta 29, peynir 25, çikolata ve kurabiye 23, dondurma 21, börek ve reçel 19, zeytin 17 kez tekrar edilmiştir. Tabloda farklı yemeklerle ilgili sözcükler de vardır. Yaprak sarması, zeytinyağlı biber dolması, düğün çorbası, köfte, mercimek yemeği, pilaki, köfteli Erzincan çorbası, kuru köfte, piyaz, menemen, ekşili köfte, lahana sarması bu yemek kavramları ile ilgili dilsel ifadelerden bazılarıdır.

Hikâye kitaplarında çocukların sevdiği yiyecek kavramları ilgili dilsel ifadelere de yer verilerek hedef kitlenin dikkati çekilmiştir. Çiklet, pilav, börek, sucuklu yumurta, mantı, yaprak sarması, köfte, reçel tost, kola, hamburger, pepsi, makarna gibi yiyecek kavramını karşılayan sözcükler kitapların söz varlığında bulunur. Yiyecek-içecek kavramları ile ilgili sözcüklerin toplam tekrar sıklığı 870’dir. Farklı yemek isimlerinin olması Türkçenin yemek kavramları ile ilgili söz varlığını ortaya koymasından önemlidir. Eserlerde bulunan yiyecek-içecek kavramlarını ifade eden sözcüklerin, Türkçe eğitimi için yeterli seviyede olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kitaplardan alınan örnek cümleler aşağıda verilmiştir:

KBKTYT:

“Sezgin onun **çikletlerini** almış.” (Meriç, 1993: 88)

“Ali ustaa, Ahmet öğlene hepimize **helva** alacakmış.” (Meriç, 1993: 91)

“**Peynir** isteer, **zeytin** isteer, ekmek isteer, **yağlar, ballar** isteer...” (Meriç, 1993: 96)

“Pazar sabahları anne **börek** yapar, ya da baba, **sucuklu yumurta**.” (Meriç, 1993: 100)

KBKTSY:

"Ayşe **pilavı** da çok sever. **Pırasa** sevmez. **Kabak dolmasını** hiç sevmez." (Meriç, 1993: 22)

"...babaannem **sucuğu** maşanın üzerine koyup içine uzatıyor. **Sucuk** çok güzel kokuyor." (Meriç, 1993: 26)

"Benim **sütüm** de var ama mutfağa girmem." (Meriç, 1993: 40)

"Dolapta bizim **böreklerimiz** vardı." (Meriç, 1993: 43)

"**Mantı** oluyooooor. **Helva** oluyooooor, **yaprak sarması** oluyooooor..." (Meriç, 1993: 59)

"**Çay** bir demlense tepsilerini alıp masaya bir otursalar..." (Meriç, 1993: 83)

KBKTOBY:

"Ayrıca anneniz, sizin dışarda, fırsat buldukça **pepsi** içtiğinizi de bilmiyor değil." (Meriç, 2011: 16)

"... annemle nasıl **mantarlı makarna** yaptık. Bir de **tavuklu salata; mayonez, ketçap**... (Meriç, 2011: 54)

"...**tost** alırım, **kola** alırım. **Hamburger** alırım." (Meriç, 2011: 57)

"Babaanne için sarı **leblebi, naneşekeri, içli köfte** için ince **bulgur**..." (Meriç, 2011: 58)

"Oysa anneanne "**bonbon**" sever. "**Şokola**" sever. (Meriç, 2011: 63)

KBKTOİY:

"**Lahananın** yapraklarını böyle tek tek saracağına, **lahanalarla kıymaları, o pirinçleri, domatesleri** falan hepsini birden tencereye doldurup pişirebilirsin." (Meriç, 2005: 21)

2. TERİMLER

Terimler farklı meslek gruplarının kendi içlerinde ortaklaşa kullandığı kelimelerden oluşur. Her meslek grubunun kendine ait belirli kelimeleri vardır. Bu kelimeler terim olarak adlandırılır.

“Bir ülkede bilim, teknik, sanat ve zanaat dalları ne ölçüde gelişip bu dallarda yapıtlar verilirse o ülkenin dilindeki terim söz varlığında o ölçüde gelişir ve genişler.” (Aksan, 2004: 36) Aşağıdaki tablolarda incelenen eserlerdeki dini terimler ve müzik terimleri listelenmiştir:

2.1. DİNÎ TERİMLER

Terimler, bir bilim, sanat, spor dalı ile ilgili kelimeleri içermektedir. Vardar terimleri, “Özel bir bilgi ya da etkinlik alanına, bir bilim, uygulamaya ya da uzmanlık dalına özgü sözcük.” (Vardar, 2002: 192) şeklinde tanımlar. Terimler hangi alanla ilgiliyse o sanat, spor, bilim dalı ile ilgilenen insanların aralarında kolayca iletişim kurmalarını sağlar.

Dinle ilgili kavramları ifade eden sözcükler dinî terim olarak adlandırılmaktadır. Dinî terimlerin Türkçenin söz varlığında önemli bir yeri vardır. Aşağıdaki tabloda *Küçük Bir Kız Tanıyorum* serisinde bulunan dinî terimler listelenmiştir:

Tablo 13. Küçük Bir Kız Tanıyorum Serisindeki Dinî Terimler

Sıra	Dinî Terim	Sıklık
1	Allah	11
2	müslüman	9
3	oruç	9
4	namaz	6
5	iftar	3
6	sahur	3
7	Tanrı	3
8	Bismillahirrahmanirrahim	1
9	günah	1
10	Güneş Tanrısı	1
11	Hristiyanlık	1
12	sevap	1
13	Yarabbi	1
Toplam		50

Tablo 13’te dinî terimleri karşılayan 13 farklı sözcük bulunmaktadır. Dinî terimlerle ilgili kelimelere eserlerde çok yer verilmemiştir. Tekrar sıklığı en çok olan sözcük Allah’tır (11). Müslüman (9), oruç (9), namaz (6) gibi İslam dinine ait terimlerle ilgili sözcüklerin kullanım sıklığı diğerlerine göre daha fazladır. Çok tanrılı dinlerde

kullanılan bir terimi ifade eden Güneş Tanrısı (1) sözcüğü eserlerin söz varlığında bulunmaktadır.

Müslümanlık dışında başka bir dini ifade eden Hristiyanlık (1) sözcüğü de eserlerde yer alan kelimelerden biridir. Oruç sözcüğü ile ilişkili olan iftar (3), sahur (3) hikâye kitaplarında çok az da olsa yer almaktadır. Günah sevap kelimeleri bir kez tekrarlanmıştır.

Küçük Bir Kız Tanıyorum serisinde dinî terimlerle ilgili sözcüklere çok fazla rastlanamamıştır. İncelenen eserlerin; dini terimleri karşılayan kelimelerin öğrenilmesi, söz dağarcığına kazandırılması için yeterli olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Kitaplarda dinî terimlerle ilgili sözcüklerin yer verildiği cümle örnekleri aşağıdadır:

KBKTSY:

"...bir tane kadın varmış, **namaz** kılmayanlara çok kızıyormuş." (Meriç, 1993: 60)

"Sen ne biçim çocuksun **yarabbi!**" (Meriç, 1993: 93)

KBKTDY:

"Dünya için, insanlar için iyilikler, bereketler, güzel günler diliyorum **Tanrı**'dan" (Meriç, 2005: 80)

"**Tanrı** bunları duyuyor mu?" (Meriç, 2005: 80)

KBKTOBY:

"Aklını kullanmayana **Allah** ne yapsın?" (Meriç, 2011: 23)

"**Günah** demiş. Komşuları da onaylamışlar." (Meriç, 2011: 38)

"...**Tanrının** bu güzelliğiyle çarpılıp olduğu yerde kalakaldığında başka bir şey oldu. (Meriç, 2011: 41)

"... şaşkınlıkla "**Bismillahirrahmanirrahim!**" deyip, başörtüsünü düzeltiyor." (Meriç, 2011: 57)

2.2. MÜZİK TERİMLERİ

Müzik insan yaşamının her alanında yer alan bir olgudur. Bebeklik çağından itibaren ninniler belli bir ezgi ile birlikte söylenir. Müzik hayatın her alanında kendine yer edinmektedir.

Çocukluk çağından itibaren çocuklar da Türkçe öğrenirken müzikle ilgili terimleri söz hafızalarına katarlar. Türkçe eğitiminde müzik kavramını karşılayan sözcüklerin öğrenilmesi kelime hazinesinin gelişmesini sağlar.

Aşağıdaki tabloda incelenen kitaplarda geçen müzik terimleri ile kelimeler listelenerek yorumlanmıştır:

Tablo 14. Küçük Bir Kız Tanıyorum Serisindeki Müzik Terimleri

Sıra	Müzik Terimi	Sıklık
1	koro	3
2	beste	2
3	şarkı	2
4	alto	1
5	parça	1
6	soprano	1
Toplam		10

Tablo 14'te müzik terimleri ile ilgili toplam 6 adet kelime vardır. Koro sözcüğü (3) sıklığı en fazla olan sözcüktür. Eserlerde müzik terimlerini karşılayan kelimelerin bulunması, öğrencilerin bu sözcükleri öğrenmesi ve müzik kültürü ile kelimeler arasında ilişki kurmasına yardım eder. Beste ve şarkı 2 kez, alto, soprano ve parça kelimeleri bir kez tekrar edilmiştir.

İncelenen kitaplarda müzik terimleri ile ilgili kelimelere pek rastlanamamıştır. Türk kültüründe müziğin önemli bir yeri vardır. Kam, baksı, şamanlar eski tarihlerde müzik ile hastaları tedavi etmişlerdir. Türkçenin söz varlığında da müzik terimleri ile ilgili kelimeler bulunmaktadır fakat *Küçük Bir Kız Tanıyorum* serisindeki eserler müzik terimlerini karşılayan sözcükleri hedef kitleye yansıtma açısından eksik kalmışlardır. Müzik terimleri ile sözcüklerin bulunduğu örnek cümleler aşağıda verilmiştir:

KBKTYT:

“Ayşe, kaşığı, yani mikofonu tutarak, **şarkının solo** bölümünü söyledi.” (Meriç, 1993: 88)

“Büyüyünce sesi çok güzel olacak göreceksin. **Alto.**”/ “Çocuk ne söylüyor biliyor musun? Dün **bestelediğim parçayı.**” (Meriç, 1993: 10)

KBKTSY:

"Çünkü o her şarkıyı, bir söyle işte kavrayıp hemen yineliyormuş. Sesi **soprano.**" (Meriç, 1993: 84)

“Önce üçü beraber **şarkının koro** bölümünü söylediler.” (Meriç, 1993: 88)

3. DEYİMLER

Deyimler bir düşünceyi daha etkili şekilde anlatmak için kullanılan mecaz anlamlı söz öbekleridir. Deyimlerde sözcüklerin yeri değiştirilememektedir ya da bir sözcük yerine başka bir sözcük getirilememektedir. Nezihe Meriç'in *Küçük Kız Bir Tanıyorum* serisindeki yedi kitapta bulunan deyimlerle ilgili dilsel ifadeler aşağıdaki tabloda belirtilmiş, bulgular yorumlanmış ve örnek cümleler verilmiştir:

Tablo 15. Küçük Bir Kız Tanıyorum Serisindeki Deyimler

Sıra	Deyimler	Sıklık
1	hoşuna gitmek	28
2	canı sıkılmak	20
3	kaşlarını çatmak	19
4	allah allah!	16
5	aklına gelmek	12
6	canı istemek	8
7	göz kırpmak	8
8	ödü patlamak	8
9	surat asmak	8
10	hayal kurmak	6
11	iç çekmek	6
12	aklı ermek	5
13	aklı karışmak	5
14	kıyamet kopmak	5
15	söz vermek	5
17	bir hal olmak	4
18	cin tepesine çıkmak	4
19	dalga geçmek	4
20	fena olmak	4
21	içi bayılmak	4
22	kendini tutamamak	4
23	parmak kadar	4
24	soyunup dökünmek	4
25	uykuya dalmak	4
26	yok canım	4
27	yol vermek	4
28	ağzını aramak	3
29	akılda kalmak	3
30	aklı başından gitmek	3
31	aklı çıkmak	3
32	ayak sürmek	3
33	ayaklarını sürümek	3
34	bir kulağından girip öbür kulağından çıkmak	3
35	cinleri tepesine çıkmak	3
36	deli olmak	3
37	gık dememek	3
38	gıkı çıkmamak	3
39	içi gitmek	3
42	içi titremek	3
43	kendini tutmak	3
44	laf açmak	3
45	ne haber?	3
46	soluk almak	3
47	şaka yapmak	3
48	tadını çıkarmak	3
49	taş gibi	3
50	taş kesilmek	3
51	ağzından baklayı çıkarmak	2
52	aklına takılmak	2

Tablo 15. (Devam) Küçük Bir Kız Tanıyorum Serisindeki Deyimler

Sıra	Deyimler	Sıklık
53	aklının ucundan bile geçirmemek	2
54	alaya almak	2
55	avaz avaz bağırarak	2
56	bal gibi	2
57	başının çaresine bakmak	2
58	burnu sızlamak	2
59	canı çıkmak	2
60	cin gibi	2
61	dert anlatmak	2
62	dikilip durmak(kalmak)	2
63	dilinin ucunda	2
64	dudaklarını büzmek	2
65	evirip çevirmek	2
66	fır dönmek	2
67	gel keyfim gel	2
68	gezip tozmak	2
69	gözleri dolmak	2
70	gülmekten kırılmak	2
71	haber vermek	2
72	ıslık çalmak	2
73	içi cız etmek	2
74	içini çekmek	2
75	kafasını karıştırmak	2
76	kazık atmak	2
77	kendinden geçmek	2
78	makas almak	2
79	sinirine dokumak	2
80	tadında bırakmak	2
81	ucundan tutmak	2
82	uykusu gelmek	2
83	uykusunu almak	2
84	üzerine varmak	2
85	yerin dibine geçmek	2
86	yola çıkmak	2
87	yüreği şişmek	2
88	(bir ötekinin) eline doğmak	1
89	(bir şeyi) açığa çıkarmak	1
90	(bir şeyi) ağzında gevelemek	1
91	(birine bir şeye) çeki düzen vermek	1
92	(birinin) hatırı kalmak	1
93	açık vermek	1
94	adam gibi	1
95	adam olmak	1
96	ağırına gitmek	1
97	ağız açık kalmak	1
98	ağız sulanmak	1
99	ağzında büyüme	1
100	akan sular durmak	1

Tablo 15. (Devam) Küçük Bir Kız Tanıyorum Serisindeki Deyimler

Sıra	Deyimler	Sıklık
101	akıl vermek	1
102	aklı yatmak	1
103	aklına başından almak	1
104	aklını kullanmak	1
105	alt üst etmek	1
106	altını üstüne getirmek	1
107	anlata anlata bitirememek	1
108	aralarından su sızmamak	1
109	arka çıkmak	1
110	ayak altında dolaşmak	1
111	ayaklarına kara su inmek	1
112	baş etmek	1
113	baş üstünde yeri var	1
114	başı göğe ermek	1
115	başı kaşıyacak vakti olmamak	1
116	başına yıkmak	1
117	bin dereden su getirmek	1
118	bir eli yağda bir eli balda olmak	1
119	birbirine katmak	1
120	boğazından geçmemek	1
121	bomba gibi	1
122	boşa gitmek	1
123	boy atmak	1
124	burnunu çekmek	1
125	can kalmamak	1
126	canı yanmak	1
127	canını dişine takmak	1
128	cin çarpmak	1
129	çevir kazı yanmasın	1
130	çın çın ötmek	1
131	çişi gelmek	1
132	damarı tutmak	1
133	davul gibi	1
134	deli etmek	1
135	ders almak	1
136	dert yanmak	1
137	dik dik bakmak	1
138	dil dökmek	1
139	dili çözülmek	1
140	duman etmek	1
141	duymazlıktan gelmek	1
142	el çırpamak	1
143	el sıkmak	1
144	elinden bir şey gelmemek	1
145	etekleri zil çalmak	1
146	etliye sütlüye karışmak	1
147	fena yapmak	1
148	fikir yürütmek	1
149	fol yok yumurta yok	1
150	göbek atmak	1

Tablo 15. (Devam) Küçük Bir Kız Tanıyorum Serisindeki Deyimler

Sıra	Deyimler	Sıklık
151	göğsü kabarmak	1
152	gönlü kalmak	1
153	gönlüne göre	1
154	göz kırpmamak	1
155	göz atmak	1
156	göz kulak olmak	1
157	göz önüne gelmek	1
158	göz ucuyla görmek	1
159	gözden geçirmek	1
160	gözlerinden yaşlar boşanmak	1
161	gözü dünyayı görmemek	1
162	gözü ilişmek	1
163	gözünün önüne gelmek	1
164	gurur duymak	1
165	gününü görmek	1
166	hali kalmamak	1
167	hatır sormak	1
168	hayatı kaymak	1
169	hevesine düşmek	1
170	hoş tutmak	1
171	içi ezilmek	1
172	içi geçmek	1
173	içi rahat etmek	1
174	içi sızlamak	1
175	içinden çıkmak	1
176	içine sinmek	1
177	içine su serpilmek	1
178	içini kemirmek	1
179	iki eli kanda olmak	1
180	iki gözü iki çeşme	1
181	imdada yetişmek	1
182	itişip kakışmak	1
183	iyi gelmek	1
184	kabına sığmamak	1
185	kafası karışmak	1
186	kafası kazan (gibi) olmak	1
187	kapı gibi	1
188	kaşla göz arasında	1
189	kendini kaptırmak	1
190	keyfi kaçmak	1
191	kol gezmek	1
192	kulak kesilmek	1
193	külahları değişmek(değiştirmek)	1
194	küplere binmek	1
195	laf ağzında kalmak	1
196	laf anlatmak	1
197	laf karışmak	1
198	lafı ağzına tıkamak	1
199	lafı kısa kesmek	1

Tablo 15. (Devam) Küçük Bir Kız Tanıyorum Serisindeki Deyimler

Sıra	Deyimler	Sıklık
200	makineli tüfek gibi	1
201	mekik dokumak	1
202	midesi bulanmak	1
203	ne güne duruyor	1
204	ne münasebet	1
205	neyin nesi kimin fesi	1
206	numara yapmak	1
207	omuz silmek	1
208	oralı bile olmamak	1
209	ortaya çıkmak	1
210	pabuç bırakmamak	1
211	papağan gibi tekrarlamak	1
212	para tutmak	1
213	parmaklarını yemek	1
214	pır pır etmek	1
215	rezil olmak	1
216	sapla samanı karıştırmak	1
217	selam söylemek	1
218	ses seda kalmamak	1
219	sinirleri bozulmak	1
220	soluk soluğa kalmak	1
221	sopa yemek	1
222	sopayı yemek	1
223	sözünü kesmek	1
224	su gibi bilmek	1
225	suratını asmak	1
226	suyu çıkmak	1
227	şakaya vurmak	1
228	tadına varmak	1
229	tepesi atmak	1
230	tıka başa doldurmak	1
231	tir tir titremek	1
232	tu kaka olmak	1
233	tüylerini diken diken etmek	1
234	utancından yere geçmek	1
235	uykusu açılmak	1
236	uykusu kaçmak	1
237	üzerine titremek	1
238	vay canına	1
239	yağmur olsa kimsenin tarlasına yağmaz	1
240	yan gelip yatmak	1
241	yan gelmek	1
242	yangına körükle gitmek	1
243	yaya kalmak	1
244	yer yarılıp içine girmek	1
245	yol almak	1
246	yoluna girmek	1
247	yolunu yapmak	1
248	yorgunluğu almak	1

Tablo 15. (Devam) Küçük Bir Kız Tanıyorum Serisindeki Deyimler

Sıra	Deyimler	Sıklık
249	yüreği ağzına gelmek	1
250	yüreği ağzına gelmek	1
251	yüreği daralmak	1
252	yüreği ezilmek	1
253	yüreği kabarmak	1
254	yüzü ekşitmek	1
Toplam		517

Tablo 15’ te deyim kavramını karşılayan 254 sözcük bulunmaktadır. Deyimleri karşılayan farklı dilsel ifadeler kullanılmakla birlikte sıklıkları genel olarak eşittir. Deyim kavramları ile ilgili en çok hoşuna gitmek (28) ve canı yanmak (20) dilsel ifadeleri kullanılmıştır. Deyimler Türkçenin zenginliğini yansıtan sözlerdir. Öğrencilerin bu sözleri öğrenip kullanmaları, ifadelerini daha dikkat çekici hale getirecektir. Mecaz anlamlı kelimeler yoluyla yeni sözcükler oluşabildiğini ve iki kelimenin bir araya gelerek yeni bir anlam kazanabildiğini görmeleri açısından eserlerde deyimleri karşılayan kelimelere çokça yer verilmesi Türkçe eğitimine katkı sağlamıştır.

Tablo 15’te kaşlarını çatmak 19, Allah Allah 16, aklına gelmek 12, canı sıkılmak, göz kırpma, ödü patlamak ve surat asmak 8 kez tekrarlanmıştır. Deyimleri karşılayan diğer dilsel ifadeler de birbirine benzer sıklıklarda bulunmaktadır. Eserlerde deyimlerle ilgili sözcüklerin toplam sıklığı 517’dir. Cümleler incelendiğinde bazı deyimlerin arasına sözcüklerin girdiği tespit edilmiştir. Deyimleri karşılayan dilsel ifadelerin cümle içerisindeki kullanım şekilleri de böylece hedef kitle olan çocuklara sunulmuştur. *Küçük Bir Kız Tanıyorum* serisinin deyimlerle ilgili sözcükler yönünden zengin bir içerik barındırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Kitaplardan alınan örnek cümleler aşağıda yer almaktadır:

KBKTAY:

“Yüreğini pır pır ettiren...” (Meriç, 1995: 7)

“ Dağınık saçla gezmek **hoşuna gidiyor** herhalde.” / “Üstüne titriyorum.” / “Bu öyküleri yazarken **yüreğim sevgiyle kabarıyor.**” (Meriç, 1995: 8)

KBKTYT:

“Ayşe’nin **hatrını soruyor.**” (Meriç, 1993: 85)

“İnsanın **canının sıkılması** ne fena.” (Meriç, 1993: 86)

“Ayşe dinler mi? Sarı **damarı tuttu** mu tutar.” (Meriç, 1993: 87)

KBKTSY:

"**Ödü patlıyor** öğretmenden." (Meriç, 1993: 27)

"Evde **ses seda kalmadı**. Oğlanlar okula, kız yatağa! **Gıkı çıkmıyor**. Azıcık kafam dinlendi. " (Meriç, 1993: 28)

"Çok dersi var Ayşe'nin çok. **Başını kaşıyacak vakti yok**." (Meriç, 1993: 29)

"Sözcüğü düşününe düşününe **bir hal olmuştu** Ayşe." (Meriç, 1993: 31)

"İnsan dayanamaz onun böyle **gözlerinin dolmasına**." (Meriç, 1993: 36)

"Ayşe'nin **dili** birden **çözülüyor**." (Meriç, 1993: 38)

"**Çevir kazı yanmasın**, derler." (Meriç, 1993: 53)

"Çok sevindik. **Başımız üzerinde yeri var**." (Meriç, 1993: 59)

"... ortada **fol yokken yumurta yokken** soruverir.." (Meriç, 1993: 98)

KBKTDY:

"Ayşe masanın üzerinde duran pasta paketine **içi giderek** bakıyor." (Meriç, 2005: 16)

"**İçi çok sıkılıyor**. Pastayı da açmıyorlar." (Meriç, 2005: 21)

"**Yüreği** öyle **daralıyor** ki, uyku ona çok iyi gelecek." (Meriç, 2005: 53)

"...Ayşe, gece yatınca **hayal kurar**." (Meriç, 2005: 79)

"Anne bir duysa Ayşe'nin içinden böyle konuştuğunu, **kıyamet kopar**." (Meriç, 2005: 97)

"Ayşe'nin küçücük **yüreği davul gibi şişti**." (Meriç, 2005: 122)

"... **gıkı çıkmadan** öylece bir anneanneye bir babaya bakıp kaldı." (Meriç, 2005: 123)

KBKTOY:

"... anne parayı düşünmese, filmlerin hiçbirini kaçırmaz. **İki eli kanda olsa...**" (Meriç, 1999: 44)

"O zaman okuduklarımızın **tadına** inanın daha çok **varacaksınız**." (Meriç, 1999: 11)

"Ayşe istemeye istemeye yerinden kalkıyor, **ayaklarını sürüyerek** babasının çalışma odasında yürüyor... " (Meriç, 1999: 17)

"**Allah Allah!** Duymadım ki!" (Meriç, 1999: 16)

"...Ayşe'nin bir kulağından girip öbüründen çıkıyor." (Meriç, 1999: 30)

"Senin onlarla bir **alıp veremediğin** var mı?" (Meriç, 1999: 31)

"Pek **aklım ermiyor** ama doğru sözler söylüyorlar..." (Meriç, 1999: 39)

KBKTOBY:

"Anne **üzerine varmak** istemeyerek, kitabına döndü." (Meriç, 2011: 8)

"**Ne münasebet!** İnsanın her düşündüğünü herkese anlatması gerekmez ki." (Meriç, 2011: 8)

"... Sen de böyleydin ama, ben **göz açtırmazdım.**" (Meriç, 2011: 13)

"...**tadına doyum mu olur** o akşam üzerinin!" (Meriç, 2011: 15)

"Bu kitapları, hep beraber alıp, hep beraber okurduk eskiden. Ama Tayfun **peşini bırakmadı.**" (Meriç, 2011: 19)

"Ben **su gibi biliyorum.** Anlatayım mı? (Meriç, 2011: 26)

"**Lafı** insanın **ağızına tıkma.** Bırak da sözümü tamamlayayım..." (Meriç, 2011: 43)

"Bin dereden su getiriyor, eviriyor, çeviriyor." (Meriç, 2011: 48)

KBKTOİY:

"Senin ondan gizli bir şey yapacağın **aklının ucundan bile geçmezdi.**" (Meriç, 2005: 15)

"**Neyin nesidir, neyin fesidir** nerden bilebilirim? (Meriç, 2005: 19)

"Beni alaya alıyorlar. Dalga geçiyorlar." (Meriç, 2005: 23)

4. ATASÖZLERİ

Atasözleri, kültürün sonraki kuşaklara aktarılmasında görevli söz topluluklarıdır. "Bir dilin sözcüklüğü, o dilin tarihine geniş ölçüde ışık tutmakta, yüzyıllar boyunca ortaya çıkan ses, biçim, sözcüklüğü ve anlam değişikliklerini yansıtmakta, hangi dillerin etkisiyle, ne türden değişimlerin gerçekleştiğini göstermektedir." (Aksan, 2004: 11)

Türk kültürü çok eski zamanlardan günümüze kadar ulaşan bir kültür olduğundan atasözleri ile ilgili dilsel ifadeleri zengin bir şekilde içermektedir. Atasözleri, toplumun ortak duygu ve düşüncelerini yansıtmakla kalmaz bunun yanında toplumun dil zevki hakkında da bilgi verir. Bu atasözleri Türkçenin söz varlığı içerisinde yer almaktadır.

Çocuk kitaplarında atasözlerinin yer alması, sözcük öğreniminin hızlı olduğu bu dönemde kişinin söz hazinesinin gelişmesine yardımcı olur. Bu sayede çocuklar atalardan günümüze aktarılan sözlerle; eski nesillerin duygu, düşünce, inanç, kültür yapısı ile ilgili bilgi sahibi olurlar. Günlük hayatta karşılaşılan durumlarla eşleştirerek mantıksal çıkarımda bulunabilirler. Çocukluk çağında okunan kitaplarda atasözleri ile ilgili dilsel ifadelerin çokça bulunması, çocukların zengin bir söz hazinesi edinmesine katkı sağlar. Aşağıdaki tabloda incelenen eserlerde yer verilen atasözü kavramını karşılayan sözcükler tekrar sıklıklarıyla birlikte bulunmaktadır:

Tablo 16. Küçük Bir Kız Tanıyorum Serisindeki Atasözleri

Sıra	Atasözü	Sıklık
1	Varişına gelişim, tarhana aşına bulgur aşım.	3
2	Hangi dağda kurt öldü?	2
3	Körle yatan şaşkı kalkar.	2
4	Bal tutan parmağını yalar.	1
5	Çocuktan al haberi.	1
6	Danışan dağı aşmış, danışmayan düz yolda şaşmış	1
7	Davul bile dengi dengine vurur (çalar).	1
8	Eski çamlar bardak oldu.	1
9	Ev alma, komşu al.	1
10	Evdeki pazar çarşıya uymaz.	1
11	Evli evine köylü köyüne	1
12	Fazla mal göz çıkarmaz.	1
13	İyi insan sözünün üstüne gelir.	1
14	Kimine hay hay, kimine vay vay.	1
15	Kuzguna yavrusu şahin görünür.	1
16	Oğlanınki oğul balı, kızınki bahçe gülü.	1
17	O kadar kusur kadı kızında da bulunur.	1
18	Sabah ola, hayrola.	1
19	Sebepsiz kuş bile uçmaz.	1
20	Sizde yiyelim içelim, bizde gülelim oynayalım.	1
21	Su bulanmadan durulmaz.	1
Toplam		25

Tablo 16’da atasözü kavramını karşılayan 21 adet dilsel ifade bulunmaktadır. “Varişına gelişim, tarhana aşına bulgur aşım” (3) en çok tekrarlanan dilsel ifadedir. “Hangi dağda kurt öldü?” ve “Körle yatan şaşkı kalkar.” iki kez tekrarlanmıştır. Tabloda atasözleri ile ilgili üç dilsel ifade dışında diğerlerinin sıklıkları 1’dir. İncelenen eserlerde atasözleri ile ilgili dilsel ifadelerin bazı soru cümlesi haline getirilmiş, bazıları eksik söylenmiş ya da kelimeler değiştirilmiştir. Örnek olarak “ Olsuuuuun! **Fazla mal göz mü**

çıkarrır!" (Meriç, 1993: 86), "...Kuzguna yavrusu şahin." (Meriç, 1993: 53) cümleleri gösterilebilir.

Atasözleri kültürün genç kuşaklara taşıyıcısı görevini üstlenmektedirler. Küçük yaşlarda iken sözcük hazinesine kazandırılması Türkçeyi daha iyi anlamayı ve etkin şekilde kullanmayı sağlamaktadır. Çocuk kitaplarında bu sözlerin yeterli düzeyde bulunması eserin söz varlığını zenginleştirir. *Küçük Bir Kız Tanıyorum* serisinde atasözleri ile ilgili dilsel ifadeler çok yer verilmediği görülmüştür. Türkçenin atalardan aktarılan bir değeri olan atasözlerinin, hikâyeleri okuyan çocukların söz varlığına yeterli seviyede katkı sağlayamayacağı sonucuna ulaşılmıştır. Aşağıda kitaplardan alınan örnek cümleler bulunmaktadır:

KBKTYT:

"Sevgi teyze ucuz bulmuş almış. Diyor ki '**Fazla mal göz mü çıkarır?**'" (Meriç, 1993:85)

"**Eski çamlar bardak oldu** Hasan Bey!' demişti." (Meriç, 1993: 95)

KBKTSY:

"...Kuzguna yavrusu şahin." (Meriç, 1993: 53)

"Davul bile dengi dengine vururmuş." (Meriç, 1993: 63)

KBKTDY:

"Eskiler ne demişler, **ev alma komşu al.**" (Meriç, 2005: 14)

"Dur bakalım. **Sabah ola, hayrola.** Yarın yeni bir gündür." (Meriç, 2005: 42)

"**Bal tutan parmak yalar.** Hoşuna gidiyorsa, al sen de bir kavanoz, başla yalamaya." (Meriç, 2005: 72)

"Ne demişler, 'gelişine gidişim, tarhana aşına bulgur aşım!'" (Meriç, 2005: 108)

KBKTOY:

"...körle yatan şaşı kalkar" (Meriç, 1999: 18)

"Sular bulanmadan durulur mu kuzum." (Meriç, 1999: 39)

"... bunun başka yolu yoktur. Soranlar dağı aşmış, sormayan düz yolda şaşmış." (Meriç, 1999: 50)

"İyi adam lafının üzerine gelir desene." (KBKTOY: 62)

KBKTOİY:

“...evdeki pazarın çarşıya uyduğu nerde görülmüş!” (Meriç, 2005: 11)

5. İKİLEMELER

İkilemeler anlatımı güçlü kılmak için cümleler içerisinde kullanılır. Aynı kelimelerin tekrarıyla, zıt anlamlı kelimelerle, biri anlamlı biri anlamsız sözcüklerle vb. yapılan bu ikilemeler Türk dilinin söz varlığı içerisinde önemli bir alan teşkil etmektedir. “Türkçenin en eski ürünlerinden biri görülen ve bugün de güçlü bir eğilim olarak beliren bir özellik, anlatımda çeşitli *ikileme*’lere başvurmaktadır. Dilcilikte *hendadyoin* adını alan ve günlük yaşamda ev bark, yol yordam, yarım yamalak gibi sık kullanılan örnekleri en başta hatırlanabilecek olan bu ikilemeler çeşitli türleriyle anlatıma güç kazandırma amacına yönelir.” (Aksan, 1999: 65)

Aşağıdaki tabloda eserlerdeki ikilemeleri karşılayan dilsel ifadeler sıklıkları belirtilerek tablo haline getirilmiş ve bulgular yorumlanmıştır:

Tablo 17. Küçük Bir Kız Tanıyorum Serisindeki İkilemeler

Sıra	İkilemeler	Sıklık
1	ağır ağır	19
2	uzun uzun	16
3	kendi kendine	14
4	yan yana	10
5	tek tek	9
6	çeke çeke	8
7	pırıl pırıl	8
8	yavaş yavaş	8
9	zıp zıp	8
10	kıkır kıkır	7
11	sağa sola	7
12	bağıra bağıra	6
13	hafif hafif	6
14	renk renk	6
15	üst üste	6
16	belli belirsiz	5
17	diz dize	5
18	hışıl hışıl	5
19	sürüye sürüye	5
20	atlaya zıplaya	4
21	avaz avaz	4
22	bir bir	4
23	çabuk çabuk	4
24	derin derin	4
25	düşersin müşersin	4
26	hemen hemen	4
27	şerham şerham	4
28	ufak tefek	4
29	aça aç	3
30	ayrı ayrı	3
31	ballandıra ballandıra	3
32	bıcır bıcır	3

Tablo 17. (Devam) Küçük Bir Kız Tanıyorum Serisindeki İkilemeler

Sıra	İkilemeler	Sıklık
33	bile bile	3
34	çık ar çık maz	3
35	ge len ge çen	3
36	hız lı hız lı	3
37	if il if il	3
38	kes ik kes ik	3
39	kı lık kı ya fet	3
40	ko şa ko şa	3
41	köp ük köp ük	3
42	kü çük kü çük	3
43	mi ni mi ni	3
44	ne ler ne ler	3
45	pe ş pe şe	3
46	pır pır	3
47	sa bah sa bah	3
48	sık sık	3
49	so luk so lu ğa	3
50	vız vız	3
51	za man za man	3
52	ace le ace le	2
53	a ğ la ya a ğ la ya	2
54	al al	2
55	alt üst	2
56	an la ta an la ta	2
57	ba ka ba ka	2
58	ba ş ba şa	2
59	ba yı la ba yı la	2
60	be nek be nek	2
61	bi lmiş bi lmiş	2
62	çak mak çak mak	2
63	çın çın	2
64	dal gın dal gın	2
65	do lu do lu	2
66	dö ne dö ne	2
67	düş üne düş üne	2
68	düş üne ta şı na	2
69	güle güle	2
70	gü zel gü zel	2
71	hev hev	2
72	hüngür hüngür	2
73	ka ra ka ra	2
74	kıp ır kıp ır	2
75	kı rı mız ı kı rı mız ı	2
76	kı vır kı vır	2
77	ko ca man ko ca man	2
78	ko nu ko şu	2
79	miş il mi şil	2
80	öks üre öks üre	2
81	pat pat	2
82	pe mbe pe mbe	2
83	pıt pıt	2

Tablo 17. (Devam) Küçük Bir Kız Tanıyorum Serisindeki İkilemeler

Sıra	İkilemeler	Sıklık
84	sakin sakın	2
85	sıcak sıcak	2
87	şasıp şasıp	2
88	şaşkın şaşkın	2
89	şişire şişire	2
90	tıka basa	2
91	tıklım tıklım	2
92	vura vura	2
93	yan yan	2
94	yapış yapış	2
95	yarım yarım	2
96	acı acı	1
97	açık açık	1
98	açıp açıp	1
99	adım adım	1
100	afi kafi	1
101	ahlaya puflaya	1
102	aka aka	1
103	akıllı akıllı	1
104	aksıra tıksıra	1
105	alaca bulaca	1
106	alıştıra alıştıra	1
107	ara sıra	1
108	aslı astarı	1
109	aşağı yukarı	1
110	ata ata	1
111	ayşe mayşe	1
112	bakıp bakıp	1
113	bangır bangır	1
114	basa basa	1
115	baygın baygın	1
116	bıkmadan usanmadan	1
117	birer ikişer	1
118	boya moya	1
119	bölük pörçük	1
120	budak budak	1
121	bulur bulmaz	1
122	büke büke	1
123	cırk cırk	1
124	cici mici	1
125	çalar çalmaz	1
126	çarpık çurpuk	1
127	çatır çatır	1
128	çayır çimen	1
130	çığlık çığığa	1
131	çıkara çıkara	1
132	çingır çingır	1
133	çoluk boncuk	1
134	çoluk çocuk	1
135	deli dolu	1
136	dişleye dişleye	1

Tablo 17. (Devam) Küçük Bir Kız Tanıyorum Serisindeki İkilemeler

Sıra	İkilemeler	Sıklık
137	doğru dürüst	1
138	dolup dolup	1
139	doya doya	1
140	döner dönmez	1
141	dönüp dönüp	1
142	durup dururken	1
143	dürülü bükülü	1
144	ekele kekele	1
145	el ele	1
146	eller meller	1
147	feryat figan	1
148	fıldır fıldır	1
149	fosur fosur	1
150	gece gündüz	1
151	gelenek görenek	1
152	gelip gelip	1
153	gelir gelmez	1
154	görür görmez	1
155	göz göze	1
156	güm güm	1
157	günlük güneşlik	1
158	gürül gürül	1
159	hal hatır	1
160	hayal meyal	1
161	hayran hayran	1
162	hırslı hırslı	1
163	hoh hoh	1
164	hoşluk hoşluk	1
165	ıhlaya pıflaya	1
166	ıbrışım mibrişim	1
167	ince ince	1
168	istemeye istemeye	1
169	iştah miştah	1
170	kalın kalın	1
171	katıla katıla	1
172	kekeleye kekeleye	1
173	kesip kesip	1
174	kırık bükük	1
175	kıs kıs	1
176	kısa kısa	1
177	kıvrım kıvrım	1
178	kıyım kıyım	1
179	kikir kikir	1
180	koca koca	1
181	konuşa konuşa	1
182	korka korka	1
183	kurulup kurulup	1
184	kutu kutu	1
185	küçücük küçücük	1
186	küs müs	1
187	laf söz	1

Tablo 17. (Devam) Küçük Bir Kız Tanıyorum Serisindeki İkilemeler

Sıra	İkilemeler	Sıklık
188	lıkır lıkır	1
189	loppudu loppudu	1
190	mal mülk	1
191	manda munda	1
192	mırıl mırıl	1
193	mıy mıy	1
194	mızıl mızıl	1
195	minicik minicik	1
196	olan biten	1
197	olup biten	1
198	oradan buradan	1
199	öte beri	1
200	para pul	1
201	parlak parlak	1
202	paşsada puşsada	1
203	paytak paytak	1
204	peşi sıra	1
205	plansız programsız	1
206	poffuduk puffoduk	1
207	puf puf	1
208	püf püf	1
209	saç baş	1
210	sallana sallana	1
211	salya sümük	1
212	sandık sepet	1
213	ses seda	1
214	seyrede seyrede	1
215	sıkıntılı sıkıntılı	1
216	sızım sızım	1
217	sızlaya sızlaya	1
218	siyah siyah	1
219	söylene söylene	1
220	su mu	1
221	sulu mulu	1
222	süslenip püslenip	1
223	süslü süslü	1
224	şaka şaka	1
225	şıkır şıkır	1
226	şımarık şımarık	1
227	tabak çanak	1
228	tane tane	1
229	tayyör mayyör	1
230	tepsi tepsi	1
231	ters ters	1
232	teşekkür meşekkür	1
233	tıkır tıkır	1
234	titreye titreye	1
235	topak topak	1
236	tutuk tutuk	1
237	üst baş	1
238	vın vın	1

Tablo 17. (Devam) Küçük Bir Kız Tanıyorum Serisindeki İkilemeler

Sıra	İkilemeler	Sıklık
239	yamru yumru	1
240	yara yara	1
241	yarım yamalak	1
242	yer yer	1
243	yol yordam	1
244	yorgun argın	1
245	yudum yudum	1
246	yumuşak yumuşak	1
247	zehir mehir	1
248	zevzek zevzek	1
249	zıplaya zıplaya	1
Toplam		505

Tablo 17’de ikileme kavramı ile ilgili toplam 249 farklı dilsel ifade bulunmaktadır. Ağır ağır (19) en çok tekrarlanan dilsel ifadedir. Uzun uzun (16), kendi kendine (14), yan yana (10), tek tek (9), çeke çeke (8), pırıl pırıl(8), yavaş yavaş (8), zıp zıp (8), kıkır kıkır (7), sağa sola (7) gibi dilsel ifadeler dışında tabloda yer alan ikilemeler ile ilgili sözcüklerin çoğunun bir kez tekrarlandığı bilgisine ulaşılmaktadır. İkileme ile ilgili dilsel ifadelerin toplam sıklığı 505’tir.

Eserlerin söz varlığında genel olarak aynı sözcüğün tekrarıyla oluşan ikileme kavramları olsa da tıka basa, sulu mulu, çoluk boncuk, sandık sepet, ekele kekele, hayal meyal, gelir gelmez, ihlaya pıflaya, boşluk moşluk, ibrişim mibrişim, hal hatır kelimelerindeki gibi farklı yollarla oluşturulan ikilemeler de vardır.

Türkçenin söz varlığında ikilemeler önemli bir yer tutmaktadır. İkilemelerin cümle kurarken kullanılması ifadenin gücünü ve anlamın zenginliğini artırmaktadır. Bu kelimelerin küçük yaşlarda sözcük hazinesine kazandırılması çocuğun kendisini daha iyi ifade etmesine, etkileyici cümleler kurmasına yardımcı olur. İncelenen eserlerde de ikilemelerle ilgili kelimeler iyi düzeyde bulunmakta, yapılaş şekillerindeki farklı örneklere yer verilmekte ve Türkçe eğitimine katkı sağlamaktadır. *Küçük Bir Kız Tanıyorum* serisinde bulunan ikilemelerle ilgili dilsel ifadelerin yer aldığı örnek cümleler aşağıda verilmiştir:

KBKTAY:

“İnsanın yüzüne, öyle **derin derin**, öyle dikkatle bakıyor ki...” (Meriç, 1995: 7)

“Çok eğleniyorum **kendi kendime.**” / “Esinti, perdeleri **hafif hafif** uçuruyor.” (Meriç, 1995: 8)

KBKTYT:

"Birisi böyle **bağıra bağıra** ağlayınca Ayşe'nin içi çok sıkılıyor." (Meriç, 1993: 87)

"Başlıyor dolapları **açıp açıp** bakmaya." (Meriç, 1993: 99)

KBKTSY:

"...Çocuk dediğin **renk renk** giyinmeli..." (Meriç, 1993: 23)

"Suzan teyze, ona **sıcak sıcak** börek getirmiş." (Meriç, 1993: 28)

"... **Uzun uzun** oynayarak çantasını yerleştirdikten sonra..." (Meriç, 1993: 33)

"Serim'in **yarım yarım** konuşmaları geliyor karşıdan..." (Meriç, 1993: 39)

"Ayşe **ağlaya ağlaya** soruyor." (Meriç, 1993: 55)

"... yanaklarından inen **dizi dizi** yaşlarla oturan minicik bir kız." (Meriç, 1993: 69)

"Üzeri **minicik minicik** çiçeklerle süslü." (Meriç, 1993: 89)

KBKTDY:

"Ağaçları **kesip kesip** ev yaptılar yerine." (Meriç, 2005: 14)

"**Öksüre öksüre** sordu:" (Meriç, 2005: 21)

"... **budak budak, şerham şerham** ihtiyar ceviz." (Meriç, 2005: 41)

"Ayşe de **hayran hayran** onu seyrediyordu." (Meriç, 2005: 51)

"... **ağır ağır**, ayaklarını **sürüye sürüye** odasına gidiyor." (Meriç, 2005: 52)

"...elindeki kâğıttan **tek tek** okuyarak istediklerini söyledi." (Meriç, 2005: 77)

"Saçları da **kıvır kıvır**." (Meriç, 2005: 79)

"Anne ona **uzun uzun** anlattı." (Meriç, 2005: 96)

KBKTOY:

"...**yarım yarım** konuşan minik kız oluşu var ki..." (KBKTOY: 7)

"Kentler çok bilinçsizce, **plansız programsız yamru yumru** büyüdü." (KBKTOY: 25)

"Giyecek **doğru dürüst** elbisesi yokmuş." (KBKTOY: 36)

"Sumru, çayı dökmek için, **adım adım** yürüyor..." (KBKTOY: 56)

KBKTOBY:

"... **ağır ağır** anlattı..." (Meriç, 1999: 9)

"Kanepeye **yan yana** oturup, bakıyorlar." (Meriç, 1999: 28)

"**Suluk soluğa** geliyor zorla konuşarak..." (Meriç, 1999: 30)

"Bir çocuk **çıglık çıglığa** ağlıyor." (Meriç, 1999: 40)

"Yanakları **pembe pembe** olmuş heyecandan." (Meriç, 1999: 51)

"Önceleri **güzel güzel** konuşuyorlardı." (Meriç, 1999: 55)

6. KALIP SÖZLER

Her toplulukta belirli olaylar ya da durumlar karşısında kullanılan bazı sözler vardır. Örneğin; yakını ölen birinin ailesine başın sağ olsun denmesi, bir topluluğun içine girildiğinde selamlaşma ifadesi olarak selamünaleyküm denmesi bu kalıp sözleri karşılayan dilsel ifadelerden bazılarıdır.

Günlük hayatta çokça kullanılan bu sözleri kişinin topluma uyum sağlayabilmesi, sağlıklı iletişim kurabilmesi için bilmesi gereklidir. Küçük yaşlardaki bireyler kalıp sözleri okudukları kitaplar aracılığıyla öğrenebilirler. Çocuklar için yazılmış kitapların kalıp sözleri karşılayan ifadeleri içermesi söz varlığının zenginleşmesini sağlamaktadır. Bu yolla toplumsal alanda da Türkçeyi etkin bir şekilde kullanabilirler.

Türkçe, ifade zenginliği olan bir dildir. Neredeyse her durum için söylenebilen farklı ifadeler bulunmaktadır. Küçük Bir Kız Tanıyorum serisinde de kalıp sözleri karşılayan kelimelere çokça yer verilmiştir.

Aşağıdaki tabloda incelenen eserlerde bulunan kalıp sözlerle ilgili dilsel ifadeler gösterilmiştir ve bulgular yorumlanmıştır:

Tablo 18. Küçük Bir Kız Tanıyorum Serisindeki Kalıp Sözler

Sıra	Kalıp Sözler	Sıklık
1	Aferin.	17
2	Merhaba.	13
3	Teşekkür ederim.	13
4	Oh!	11
5	Hoşça kal.	9
6	Allah cezanı vermesin.	7
7	Allah aşkına.	6
8	Hoş geldin.	6
9	Nasılsınız?	6

Tablo 18. (Devam) Küçük Bir Kız Tanıyorum Serisindeki Kalıp Sözler

Sıra	Kalıp Sözler	Sıklık
10	Aman Tanrım!	5
11	Aşk olsun.	5
12	İnşallah.	5
13	Rica ederim.	5
14	Allah kahretsin!	4
15	Buyurun.	4
16	Güle güle.	4
17	Günaydın.	4
18	İyi geceler.	4
19	Çok şükür.	3
20	Hay Allah!	3
21	İyi akşamlar.	3
22	Of!	3
23	Vah vah!	3
24	Sağ ol.	3
25	Allah canımı alsın.	2
26	Allaha ısmarladık.	2
27	Bravo!	2
28	İyi günler.	2
29	Kiminle görüşüyorum?	2
30	Maşallah.	2
31	Ne arzu etmişiniz?	2
32	Özür dilerim.	2
33	Tanrım!	2
34	Afedersiniz.	1
35	Allah ağlatmasın.	1
36	Allah belanı versin.	1
37	Allah cezanı kaldırsın.	1
38	Allah cümlemizin yardımcısı olsun.	1
39	Allah korusun.	1
40	Alo.	1
41	Allah saklasın.	1
42	Aman Yarabbi!	1
43	Başın sağ olsun.	1
44	Çok merci.	1
45	Çok teşekkür ederiz.	1
46	Elinize sağlık.	1
47	Emredin.	1
48	Görüşürüz.	1
49	Güle güle gel.	1
50	Güle güle git.	1
51	Güle güle giy.	1
52	Hay hay!	1
53	Hayırlı olsun.	1
54	Helal olsun.	1
55	Kader utansın.	1
56	Kiminle görüşmek istemişiniz?	1
57	Mevlam kimsenin başına vermesin.	1
58	Mübarek olsun.	1
59	Nasıl arzu ederseniz.	1
60	Sefa getirdin.	1
61	Tövbe estağfurullah!	1
Toplam		192

Tablo 18’de kalıp sözleri karşılayan 61 farklı dilsel ifade kullanıldığı bilgisine ulaşılmaktadır. Kalıp sözler ile ilgili sözcükler içerisinde en çok kullanılan kelime **aferin**’dir (17). Teşekkür ederim ve merhaba’nın sıklık sayısının eşittir. Kalıp sözlerle ilgili birden fazla kullanılan dilsel ifadelerin yanında, bir kez kullanılan dilsel ifadeler de bulunmaktadır. Hoşça kal 9, Allah cezanı vermesin 7; Allah aşkına, hoş geldin, nasılsınız 6 kez tekrar edilmiştir. Afedersiniz, Allah ağlatmasın, Allah belanı versin ifadelerinin tekrar sıklığı 1’dir. İncelenen kitaplarda kalıp sözleri karşılayan dilsel ifadelerin hangi durumlar karşısında söyleneceği de hikâyelerin akışı içerisinde hedef kitleye gösterilmeye çalışılmıştır. "**Başın sağ olsun**, dedi. Bir insanın yakını ölünce, öyle denir." (Meriç, 1993: 56), "**Alo?** Selmin Tütüncü'nün evi mi? **Kiminle görüşüyorum?**" (Meriç, 2005: 91) cümlelerinde biri öldüğünde ölen kişinin yakınına "Başın sağ olsun." dendiği, telefonla konuşurken nasıl konuşulması gerektiği gösterilmiştir.

Kalıp sözlerin öğrenilmesi günlük hayatta yaşanan olay ve durumlara nasıl tepki verileceğinin bilinmesini sağlamaktadır. Çocuk kitaplarında kalıp sözlere yer verilmesinin Türkçe eğitimine büyük katkısı vardır. *Küçük Bir Kız Tanıyorum* serisinde de kalıp sözler kullanılmasının, Türkçenin ifade zenginliğini ortaya koymasından önemli bulunmaktadır.

Eserlerdeki kalıp sözler ile ilgili dilsel ifadelerin toplam sıklığı 192’dir. İncelenen hikâye kitapları kalıp sözleri karşılayan sözcükleri yeterli derecede barındırmaktadır. Eserlerden alınan örnek cümleler aşağıda yer almaktadır:

KBKTYT:

“Nee? **Allah cezanı vermesin** senin.” (Meriç, 1993: 86)

“**Afferim** sana.” (Meriç, 1993: 98)

KBKTSY:

"Allah cezanı vermesin. Ömürsün..." (Meriç, 1993: 28)

"Derslerini çalıştın mı? **Aferin** sana." (Meriç, 1993: 31)

"**Başın sağ olsun**, dedi. Bir insanın yakını ölünce, öyle denir." (Meriç, 1993: 56)

"... **Elinize sağlık** anne, sahiden çok nefisti her şey." (Meriç, 1993: 78)

"Pek zordur iç sıkıntısı. **Mevlam kimsenin başına vermesin.**" (Meriç, 1993: 98)

KBKTDY:

"**Allah cezanı vermesin.** Ona cılbır denir." (Meriç, 2005: 30)

"**Özür dilerim** anlayamadım." (Meriç, 2005: 36)

"...Hasan, ayak altında dolaşma **allahaşkına.**" (Meriç, 2005: 58)

"...onun '**Alo**' deyişine gülüyorlar gizlice." (Meriç, 2005: 68)

"**Aman Tanrım.** Annenin eski güzel sesi." (Meriç, 2005: 87)

"**Alo?** Selmin Tütüncü'nün evi mi? **Kiminle görüşüyorum?**" (Meriç, 2005: 91)

KBKTOY:

"Koşup yanına gidiyordum. **İyi günler** diyordum." (Meriç, 1999: 33)

"**Afedersiniz**, yerime geçebilir miyim?" (Meriç, 1999: 36)

"Hoş gelmişsiniz, sefalar getirmişsiniz!" (Meriç, 1999: 42)

KBKTOBY:

"Ne diyorsunuz **Allah aşkına?**" (Meriç, 2011: 10)

"Ben de, 'Hayır, **teşekkür ederim**, kabul edemem' dedim." (Meriç, 2011: 11)

"**Hoş geldiniz** dedim, elini sıktım..." (Meriç, 2011: 52)

"Ben, bir az şekerli kahve **rica edeyim!**" (Meriç, 2011: 53)

"Selmin, doğrusu **aferin. Bravo.**" (Meriç, 2011: 63)

KBKTOİY:

"Oh oh oh maşallah!" (Meriç, 2005: 2)

7. ARGO İFADELER

Argo ifadelerle ilgili sözcükler Türkçenin söz varlığı içerisinde yer alan kelimelerdir. Sözcük öğretiminde argo ifadeleri karşılayan sözcükler de çocukların kelime hazinesine katkı sağlamaktadır. Türk Dil Kurumunun güncel Türkçe sözlüğünde "serserilerin, külhanbeylerinin kullandığı söz veya deyim" (<https://www.tdk.gov.tr>) olarak tanımlanmıştır.

Argo ifadeler söz hazinesinin bir parçasıdır. Türkçe zengin bir dildir. Erken yaşlarda öğrenilen argo ifadeler ile ilgili sözcükler çocukların söz varlığının gelişmesini sağlar. Türkçeyi günlük hayat içerisinde daha etkili bir şekilde kullanabilirler. Türkçe

eğitimde de argo ifadelerle ilgili sözcükler amaca uygun yöntemlere birlikte öğrencilere kazandırılır.

Aşağıdaki tabloda eserlerde bulunan argo ifadeleri karşılayan sözcüklere yer verilmiştir:

Tablo 19. Küçük Bir Kız Tanıyorum Serisindeki Argo İfadeler

Sıra	Argo İfadeler	Sıklık
1	lan	3
2	aptal	2
3	bitirim	2
4	gerizekalı	2
5	parça	2
6	bozum olmak	1
7	çakal	1
8	haspam	1
9	hava basmak	1
Toplam		15

Tablo 19’da argo ifadelerle ilgili sözcükler/sözcük grupları 15 kez tekrar edilmiştir. Tabloda argo ifadeyi karşılayan 9 farklı kelime/kelime grubu bulunmaktadır. Yer verilen sözcüklerin sıklıklarının eşit ya da birbirine yakın olduğu bilgisine ulaşılır. Lan 3, aptal, bitirim, gerizekalı parça 2, parça, bozum olmak, çakal, haspam, hava basmak bir kez tekrar edilmiştir.

Küçük Bir Kız Tanıyorum serisinde argo ifadelerle ilgili kelimelere geniş bir yer ayrılmamıştır. İncelenen kitapların argo ifadeler bakımından yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kitaplardan alınan örnek cümleler aşağıdadır:

KBKTAY:

“... “**Hasbam**” diyor ona” (Meriç, 1995: 8)

KBKTSY:

"Hani **hava basmak** diye bir argo vardır ya, tam bu kıza göre..." (Meriç, 1993: 84)

KBKTDY:

"Ayşe öyle bir **bozum oluyor** ki bu kadar olur." (Meriç, 2005: 35)

KBKTOBY:

"Seninki **bitirim**." (Meriç, 2011: 35)

“İyi **parça** anneanne...” (Meriç, 2011: 4)

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Nezihe Meriç'in *Küçük Bir Tanıyorum* serisindeki çocuk kitapları toplam 687 sayfadan oluşmaktadır. Eserler incelendiğinde ikilemeler ve deyimlerle ilgili dilsel ifadelerin sıklıklarının az olmakla beraber, farklı sözcüklerin kullanımının çok olduğu dikkati çeker. İncelenen kitaplarda ikileme kavramını karşılayan 249 farklı sözcük grubu bulunduğu, sıklığının ise 505 olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kalıp sözlerle ilgili 61 dilsel ifade bulunmaktadır, 192 kez tekrar edilmiştir. Argo ifadeleri karşılayan 9 farklı kelime/ kelime grubu, toplam 15 kez tekrar edilmiştir. Eserlerde atasözü ile ilgili 21 dilsel ifadeye rastlanmıştır. Atasözlerini karşılayan sözcük gruplarının tekrar sıklığı ise 25'tir.

Serideki kitaplar dinî terimler ve müzikle ilgili terimleri ifade eden sözcükler açısından çok zengin bir içeriğe sahip değildir. 13 adet dinî terim ifade eden sözcüğe rastlanmıştır. Dinî terimlerle ilgili sözcüklerin tekrar sıklığı 50'dir. Eserlerde müzik terimi ifade eden 6 farklı sözcüğün tekrar sıklığı 10'dur.

Zaman kavramlarını karşılayan 45 farklı sözcük tespit edilmiştir, tekrar sıklığı 505'tir. Tabiat kavramlarıyla ilgili 32 farklı sözcük vardır, 208 kez tekrar edilmiştir. Bitki kavramlarını ifade eden 32 farklı kelime, 249 sıklıkta bulunmaktadır. Hayvan kavramları ile ilgili 22 farklı sözcük, 127 sıklıkta yer almaktadır. Eserlerde toplam 1312 sözcük, 7145 sıklıkta bulunmaktadır.

Tablo 20. Eserlerde En Çok ve En Az Kullanılan 5 Kavram

Kavram	Sayı	Kavram	Sayı
Deyimler	254	Müzik Terimleri	6
İkilemeler	249	Argo İfadeler	9
Eşya Kavramları	207	Dini Terimler	13
Yiyecek-İçecek Kavramları	156	Atasözleri	21
Mekân Kavramları	107	Hayvan Kavramları	22

Nezihe Meriç'in *Küçük Bir Kız Tanıyorum* serisi; yiyecek-içecek, eşya, mekân kavramları bakımından zengin bir içeriğe sahiptir. En çok deyimler, ikilemeler, eşya kavramları, yiyecek-içecek kavramları ve mekân kavramları ile ilgili kelimeler kullanılmıştır.

Eserlerde eşya kavramları ile ilgili 207 farklı sözcük bulunmaktadır. Yiyecek-içecek kavramlarını karşılayan 156 farklı sözcüğe; 254 deyim, 249 ikileme, 107 mekân ifade eden kelimeye rastlanmıştır. En az kullanılan sözcükler ise müzik terimleri, argo kavramlar, dini terimler, atasözleri ve hayvan kavramları ile ilgili olan kelimelerdir.

İncelenen kitaplarda müzik terimi ifade eden 6 farklı sözcük bulunmaktadır. Eserlerde argo kavramları karşılayan 9 farklı kelime, atasözleri ile ilgili 21 farklı dilsel ifade, hayvan kavramları ile ilgili 22 sözcük ve dini terimleri ifade eden 13 kelime olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 21. Eserlerde Sıklığı En Fazla ve En Az Olan 5 Kavram

Kavram	Sıklık	Kavram	Sıklık
Eşya Kavramları	1509	Müzik Terimleri	10
Mekân Kavramları	1175	Argo Terimler	15
Yiyecek- İçecek Kavramları	870	Atasözleri	25
Duygu Kavramları	573	Dini Terimler	50
Deyimler	515	Hayvan Kavramları	127

Eserlerde en çok eşya, mekân, yiyecek-içecek, duygu kavramları ve deyimler ile ilgili sözcükler tekrarlanmıştır. Eşya kavramları ile ilgili kelimelerin toplam sıklığı 1509'dur. Eserlerin incelenmesi sonucunda yiyecek-içecek kavramlarını karşılayan sözcüklerin tekrar sıklığı ise 870 olarak belirlenmiştir.

Mekân kavramları ile ilgili sözcükler, 1175 kez tekrar edilmiştir. Farklı mekân kavramlarını ifade eden sözcüklerin, tekrar sıklığına göre az olduğu bilgisine ulaşılmaktadır. Duygu bildiren 14 farklı sözcük, 573 kez tekrar edilmiştir. Duygu kavramlarını karşılayan sözcüklerin, sayı olarak az olsa da sıklık bakımından (573) çok olduğu göze çarpmaktadır.

Eserlerde deyim kavramını karşılayan 254 farklı dilsel ifade bulunduğu, tekrar sıklıklarının 515 olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sözcük sıklığı en az olan kavramlardan biri müzik terimidir. Müzik terimi ile ilgili sözcükler 10 kez tekrarlanmıştır. Argo ifade belirten sözcükler, sayı olarak çok fazla bulunmamakla beraber tekrar sıklığı 15'tir. Dini terimler ile ilgili kelimeler 50 kez tekrarlanmıştır. Eserlerde atasözlerini karşılayan 21 dilsel ifadeye rastlanmış, tekrar sıklığının ise 25 olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Hayvan kavramları ifade eden sözcükler de 127 sıklıkla bulunmaktadır.

Tablo 22. Eserlerde En Çok Tekrarlanan Dilsel İfadeler

Kavram	Dilsel İfade	Sıklık
Hayvan Kavramları	kuş	37
Bitki Kavramları	ağaç	76
Sayı Kavramları	iki	58
Mekân Kavramları	ev	275
Renk Kavramları	sarı	62
Oyun Kavramları	evcilik	8
Tabiat Kavramları	güneş	39
Duygu Kavramları	sevgi	134
Zaman Kavramları	sabah	80
Eşya Kavramları	telefon	80

Tablo 22. (Devam) Eserlerde En Çok Tekrarlanan Dilsel İfadeler

Kavram	Dilsel İfade	Sıklık
Yiyecek-İçecek Kavramları	çay	81
Dini Terimler	Allah	11
Müzik Terimleri	koro	3
Deyimler	hoşuna gitmek	28
Atasözleri	varışına gelişim tarhana aşına bulgur aşım	3
İkilemeler	ağır ağır	19
Argo İfadeler	lan	3
Kalıp Sözler	aferin	17

Kitaplarda hayvan kavramlarını karşılayan kelimeler içerisinde en çok kuş sözcüğünün (37) tekrar edildiği belirlenmiştir. Kuş, bazen benzetim yöntemi ile bazen de sesi vasıtasıyla okuyacak çocuklara tanıtılarak dikkat çekilmiştir. En çok tekrar edilen içeceğin çay (81), yiyeceğin ise ekmek (62) olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Eserlerde ev (275) ve ev içerisindeki mekânları ifade eden kelimeler daha fazla tekrar edilmiştir. Duygu kavramları ile ilgili sözcüklerde sevgi sözcüğü (134) en çok tekrar edilen kelimedir.

Zaman kavramlarını karşılayan sözcüklerde sabah (80), eşya kavramları ile ilgili sözcüklerde telefon (80), kalıp söz olarak adlandırılan dilsel ifadelerde ise aferin (17) sıklığı en fazla olan kelimelerdir. Ağır ağır (19) ikilemeler içerisinde, hoşuna gitmek (28) ise deyimler içerisinde en çok tekrar edilen dilsel ifadeler olarak göze çarpar.

Eserlerde en çok tekrarlanan sözcük ev (275) kelimesidir. İkinci olarak sevgi sözcüğü (134) en çok tekrar edilen sözcüklerdendir. Hikâyelerin büyük çoğunluğu evde geçmektedir, Nezihe Meriç *Küçük Bir Kız Tanıyorum* serisindeki hikâyeye kitaplarında ev ve sevgi sözcüğünü çok fazla kullanmıştır. Ev kelimesi dışında hikâyelerde geçen kelimeler daha çok kent hayatını yansıtan sözcüklerden oluşmaktadır. "O, senin doğduğun **apartmanda** yan yana iki **dairede** oturuyorduk onlarla." (Meriç, 1999: 32) "Anne, aşağıdaki **çarşıdaki** bir **dükkândan** alınacakların listesini yapmış." (Meriç, 2011: 39) örneklerinde olduğu gibi çarşı, dükkân gibi mekân kavramlarını ifade eden sözcükler eserlerde bulunmaktadır.

İncelenen kitaplarda hayvan kavramları ile ilgili kelimelere çok rastlanmasa da deve, kurt, kuzgun, maymun, şahin gibi günlük hayatta çok karşılaşılmayan hayvanları ifade eden sözcüklere de metinlerde yer verilerek çocuğun sözcük öğrenimine katkı sağlanmıştır.

Renk kavramları ile ilgili dilsel ifadelerde; "**Bal rengi** gözleri var." (Meriç, 1995: 7), "Bu **esmer**, uzun boylu, biraz asık suratlı, elbiseleri çok güzel, kolunda yağmurluğu

olan bir ağabeydi." (Meriç, 1993: 46) örneklerinde olduğu gibi renkleri karşılayan kelimelerin niteleme amaçlı kullanımı, saçı siyah olan birine esmer denmesi gibi sözcük öğretimine yönelik detaylar eserlerin söz varlığında bulunmaktadır.

Serideki hikâye kitaplarında Türkçenin söz varlığındaki zaman kavramları ile ilgili kelimelerin çeşitliliği de gösterilmiştir. Saatler, günler, aylar, yıllar, günün belirli saatleri, saatlerde buçuk, otuz, çeyrek, çeyrek kala ifadeleri, sonra, demin, şimdi gibi sözcükler; eserlerde rastlanılan zaman kavramlarını karşılayan dilsel ifadelerden bazılarıdır.

Duygu kavramları ilgili sözcükler; "...yanaklarımı solduran bir **heyecan**." (Meriç, 1995: 7), "Bu öyküleri yazarken yüreğim **sevgiyle** kabarıyor." (Meriç, 1995: 8), örneklerindeki gibi hikâye kitaplarında dikkat çekici şekilde ifade edilmiştir.

Eserlerde eşya kavramları ile ilgili kelimeler de çok çeşitlilik göstermektedir. Kıyafetler, mutfak eşyaları, takı, makyaj malzemesi, dikiş malzemeleri, iletişim araçları da eserlerde bulunmaktadır. Okulda giyilen önlük, önlüğe takılan yaka da hikâyelerde rastlanılan kelimelerdendir. "**Önlük, yaka... Yakanın** kenarında incecik, çok ince, yok gibi ince dantel." (Meriç, 1993: 23) cümlesi örnek olarak gösterilebilir.

Yemek kavramları ile ilgili farklı dilsel ifadeler de incelenen hikâyelerin söz varlığında bulunmaktadır. "**Mantı** oluyooooor. **Helva** oluyooooor, **yaprak sarması** oluyooooor..." (Meriç, 1993: 59), "Ayşe **pilavı** da çok sever. **Pırasa** sevmez. **Kabak dolmasını** hiç sevmez." (Meriç, 1993: 22) gibi örnekler Türkçenin yemek kavramlarını karşılayan sözcükleri ile ilgili söz varlığını ortaya koyması açısından önemlidir.

Deyimler ile ilgili dilsel ifadelerin sıklıkları genel olarak 1'dir. "**İçi çok sıkılıyor**. Pastayı da açmıyorlar." (Meriç, 2005: 21), "**Yüreği** öyle **daralıyor** ki, uyku ona çok iyi gelecek." (Meriç, 2005: 53) gibi örneklerde gösterildiği gibi deyim kavramını karşılayan bazı dilsel ifadelerin arasına farklı sözcükler girmiştir. Deyimlerin cümle içerisindeki kullanım şekilleri de böylece hedef kitle olan çocuklara sunulmuştur.

İncelenen eserlerde atasözlerini karşılayan bazı dilsel ifadeler, soru cümlesi haline getirilmiş, bazıları eksik söylenmiş ya da kelimeler değiştirilmiştir. "Olsuuuuun! **Fazla mal göz mü çıkarır!**" (Meriç, 1993: 86), "...Kuzguna yavrusu şahin." (Meriç, 1993: 53) cümleleri bu şekilde olan örneklerdir.

Eserlerin söz varlığında bulunan ikilemelerle ilgili dilsel ifadeler, genel olarak aynı sözcüğün tekrarıyla oluşsa da olsa da sulu mulu, çoluk boncuk, sandık sepet, ekele

kekele, hayal meyal, gelir gelmez, ıhlaya pıflaya, boşluk moşluk, ibrişim mibrişim, hal hatır gibi farklı yollarla oluşturulan dilsel ifadeler de vardır.

İncelenen kitaplarda kalıp sözleri karşılayan dilsel ifadelerin hangi durumlar karşısında söyleneceği "**Başın sağ olsun**, dedi. Bir insanın yakını ölünce, öyle denir.", (Meriç, 1993: 56), "**Hoş geldiniz** dedim, elini sıktım..." (Meriç, 2011: 52) örneklerindeki gibi gösterilmiştir.

Ulaşılan sonuçlar değerlendirildiğinde *Küçük Bir Kız Tanıyorum* serisinde atasözlerini, hayvan kavramları, müzik terimlerini, dini terimleri karşılayan sözcüklerin Türkçe eğitimine katkı sağlayacak yeterlilikte olmadığı ortaya çıkmaktadır. Deyimler, ikilemeler, eşya kavramları, yiyecek-içecek kavramları ve mekân kavramları ile ilgili sözcüklerde ise zengin bir malzeme bulunmaktadır.

Sözcük öğretimi, hedef kitlenin aktif ve pasif söz varlığının gelişmesi bakımından seride bulunan kitaplar; deyimler, ikilemeler, eşya kavramları, yiyecek-içecek kavramları ve mekân kavramlarını karşılayan kelimelerin öğrenilmesinde faydalı olacak kaynaklardır.

Eserlerde sıklıkları en fazla olan sözcükler; eşya, mekân, yiyecek-içecek, duygu kavramları ve deyimlerle ilgili sözcüklerdir. En az sıklıkta olanlar da müzik terimleri, dini terimler, argo ifadeler, atasözleri ve hayvan kavramlarını karşılayan kelimelerdir. Sözcük sayısı ve sıklık açısından serideki kitaplar; müzik terimleri, dini terimler, argo ifadeler, atasözleri ve hayvan kavramlarında eksik kalmıştır. Eşya, mekân, yiyecek- içecek, duygu kavramları ve deyimlerle ilgili sözcükler ise tekrar sıklığı yönünden bolca içeriğe sahiptir.

İncelenen kitaplarda Türkçenin söz varlığını yansıtması açısından iyi düzeyde malzeme bulunmaktadır. Serideki kitaplar öğrencilerin Türkçe kelimeleri öğrenmesi, hafızalarına işleyebilmesi için faydanabileceği kaynaklar arasında gösterilebilir.

Söz varlığı alanında yapılan çalışmalar var olsa da yeterli olmamaktadır. Daha fazla söz varlığı ve sıklık çalışmasına ihtiyaç vardır. Araştırmalarda söz varlığı ve sıklık çalışmalarına ağırlık verilmelidir.

Ayrıca söz varlığı çalışmalarında belirlenen bir kıstas bulunmamaktadır. Söz varlığı çalışmalarında incelenecek söz varlığı unsurları listelenebilir.

KAYNAKÇA

- Akdemir, B. (2019). *H. Salih Zengin'in Çocuk Hikâyelerindeki Söz Varlığının Türkçe Eğitimine Katkısı*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ağrı.
- Aksan, D. (1979). *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim 1*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aksan, D. (1982). *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim 3*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aksan, D. (1999a). *Anlambilim*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Aksan, D. (1999b). *Türkçenin Gücü* (Altıncı Baskı). İstanbul: Bilgi Yayınevi.
- Aksan, Y. (2001). Türkçede Zaman Anlatımı ve Kimi İkileme Yapıları. İçinde; XV. *Dilbilim Kurultayı Bildiriler Kitabı*, 24-25 Mayıs 2001, Yıldız Teknik Üniversitesi, ss. 115-122.
- Aksan, D. (2004a). *Türkçenin Söz Varlığı*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Aksan, D. (2023) Dille Gerçek ya da Anlatım Sorunu. *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Makale Bilgi Sistemi*, (31), 1, <http://www.turkoloji.cu.edu.tr>. (Erişim Tarihi: 11.06.2023)
- Aksoy, Ö. A. (1988a). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü I Atasözleri Sözlüğü*. (Yedinci Baskı). İstanbul: İnkılap Yayınları.
- Aksoy, Ö. A. (1988b). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 2 Deyimler Sözlüğü*. İstanbul: İnkılap Yayınları.
- Aktunç, H. (1998). *Türkçenin Büyük Argo Sözlüğü*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Akyalçın, N. (2011). Türkçe Deyimler Sözlüklerine Alınmış, Deyim Olmayan Kimi Söz Öbeklerine İlişkin Bir Değerlendirme. *Folklor/Edebiyat*, 17(68), 121-142.
- Anaz, Z. (2018). *Mavisel Yener'in Çocuk Edebiyatı Yapıtlarının Dil Özellikleri, Söz Varlığı, Anlatım Teknikleri ve Dış Yapı Özellikleri Bakımından İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Doktora tezi). Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.
- Arslan, N. (2014). *Yabancılara Türkçe Öğretimi Ders Kitaplarında Söz Varlığı Unsurlarının İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Arslan, K. (2023). *İlkokul Türkçe Ders Kitaplarının Söz Varlığı Bakımından İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Aslan, R. (2022). *Muzaffer İzgü'nün "Ökkeş" Adlı Çocuk Romanı Serisinin Söz Varlığı Ve Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki Söz Varlığı Kazanımlarını Uygunluğu*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rize.
- Aydoğan, A. (2023). *Orhan Pamuk'un Veba Geceleri Romanının Söz Varlığı*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mardin Artuklu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Mardin.
- Banguoğlu, T. (1974). *Türkçenin Grameri*. İstanbul: Baha Matbaası.

- Barın, E. (2003). Yabancılara Türkçenin Öğretiminde Temel Söz Varlığının Önemi. *TÜBAR*, (XIII), 311-317.
- Baş, B. (2006). *1985-2005 Yılları Arasında Çocuk Edebiyatı Sahasında Yazılmış Tahkiyeli Metinlerin Söz Varlığı Üzerine Bir Araştırma*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Baş, B. (2011). Söz Varlığı Çalışmalarında Kullanılacak Ölçütler. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (29), 27-61.
- Baş, B. (2016). Çocuk Kitaplarında Ortak Söz Varlığı Unsurları Üzerine Bir Değerlendirme. *Millî Eğitim*, (210), 391-409.
- Becel, A. (2021). *Sabahattin Ali'nin Yapıtlarında Söz Varlığı, Kök Değerler ve Çocuk*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Bezirci, A. (1999). *Nezihe Meriç*. İstanbul: Evrensel Basım Yayın.
- Bilgen Yıldırım, D. (2017). *1970-2015 Yılları Arasında Yayımlanan Çocuk Şiir Kitaplarındaki Söz Varlığı*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bozkurt, F. (2014). Sözlüklerindeki Temel Duygu Kavramlarının Yeniden Tanımlanması: Yöntem Önerisi. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi*, 21(1), 25-34.
- Bulut, S. (2012). Anadolu Ağzlarında Kullanılan Kalıp Sözler ve Bu Kalıp Sözlerin Kullanım Özellikleri. *Turkish Studies*, 7(4), 1117-1155.
- Canöz Yılmaz, M. (2020). *Yabancılar İçin Hazırlanan Türkçe Ders Kitaplarındaki Hedef Söz Varlığının Tematik Bağlamda İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Coşkun, C. (2020). Tümceye Kattığı Anlam Bağlamında İkilemeler. *Homeros*, (3), 113-128.
- Çotuksöken, Y. (2004). *Türkçe Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*. İstanbul: Toroslu Kitaplığı.
- Demir, C. (2016). Türkçe Eğitim Öğretim Programları ve Kişisel Söz Varlığı. *Millî Eğitim*, 45(210), 141-161.
- Demir, E. (2013). Atabetü'l Hakayıkta Geçen Deyimler, Atasözleri ve Özdeyişler. *Türkiyat Mecmuası*, (23), 37-52.
- Demirci, S. ve Baş, B. (2016). İlkokul 3. Sınıflarda Söz Varlığının Geliştirilmesi Üzerine Bir Eylem Araştırması. *Millî Eğitim*, 45(210), 215-235.
- Deniz, K. ve Alkol N. (2016). Mesleki Dilin Söz Varlığı ve Terim. *Millî Eğitim*, 45(210), 201-214.
- Devellioğlu, F. (1980). *Türk Argosu*. Ankara: Aydın Kitabevi.
- Dilek, F. G. (2004). Altay Türkçesinde İkilemeler. *Bilig*, 83-100.
- Dinar, T. (2016). Türkçede Bir Deyimleşme Örneği: Gibime Gelmek. *Türkbilig*, (31), 145-152.
- Durmuş, M. ve Okur, A. (Ed.). (2018). *Yabancılara Türkçe Öğretimi El Kitabı* (İkinci Baskı). Ankara: Grafiker Yayınları.

- Eren, S. (2022). *2019 Programına Göre Hazırlanan 5.6.7 ve 8. Sınıf Türkçe Dersi Kitaplarındaki Metinlerin Söz Varlığı Açısından İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Düzce Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Düzce.
- Ergin, Muharrem. (2019). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Esgin, A. (2016). Yurt Dışında Yapılmış Söz Varlığı Çalışmalarının Yöntemleri Üzerine Bir Değerlendirme. *Millî Eğitim*, 45(210), 55-83.
- Filiz, K. (2022). *Cemal Şakar'ın Hikâyelerinin Eğitsel İletiler ve Türkçe Dersi Öğretim Programı (2019) 8. Sınıf Söz Varlığı Kazanımları Açısından İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.
- Gencan, T. N. (1979). *Dilbilgisi* (Dördüncü Baskı). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi Yayınları.
- Girmen, P. (2013). Türkçe Eğitiminde Atasözleri ve Değerler Eğitimi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(25), 117-142.
- Göçer, A. (2009). Türkçe Eğitiminde Öğrencilerin Söz Varlığını Geliştirme Etkinlikleri ve Sözlük Kullanımı. *Turkish Studies*, 4(4), 1025-1055.
- Göçer, A. (2016). Türkçe Öğretmenleri ve Öğretmen Adaylarının 'Sözlük Bilgisi Ve Sözcük Öğretimi'ne Yönelik Yeterlikleri. *Millî Eğitim*, 45(210), 373-389.
- Gökdayı, H. (2008). Türkçede Kalıp Sözler. *Bilig*, (44), 89-110.
- Göktürk, N. (2023). TDK Türkçe Sözlük'te İçecek Adları ile İlgili Söz Varlığı Üzerine. *Sanal Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 3-6. <http://www.dergipark.org.tr>. (Erişim Tarihi: 15.04.2023).
- Gülsevin, G. (2013). "Türk Dilinin Dünya Dilleri Arasındaki Yeri ve Önemi". *Yeni Türkiye Türkçe Özel Sayısı*, (55), 753-758.
- Gürler, H. (2022). *Türkiye'de Yayımlanan Çocuk Dergilerindeki Söz Varlığının Belirlenmesi: Doğan Kardeş Dergisi Örneği*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Güzel, H. C. Çiçek, K. ve Koca, S. (Ed.). (2022). *Türkler 3*. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- Hatipoğlu, V. (1981). *Türk Dilinde İkileme*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Hengirmen, M. (1999). *Dilbilgisi ve Dilbilim Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Hengirmen, M. (2006). *Türkçe Temel Dilbilgisi* (Beşinci Baskı). Ankara: Engin Yayınevi.
- Hilmioğlu, S. (2004). *Nezihe Meriç'in Hayatı, Sanatı, Eserleri*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Kalenderoğlu, İ. ve Arslan, H. (2017). Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Kullanılan Ders Kitaplarında Duygu Bildiren İfadeler. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, 6(17), 503-519. <http://www.dergipark.org.tr>. (Erişim tarihi: 10.06.2023).
- Karabulut, C. (2019). *Mustafa Ruhi Şirin'in Eserlerinin Söz Varlığı Açısından İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.

- Karaca, K. S. (2022). *Yeşim Saygın Armutak'ın Macera Romanlarının Söz Varlığı Açısından İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Karadağ, Ö. (2013). *Kelime Öğretimi*. İstanbul: Kriter Yayıncılık
- Karahan, L. (2012). *Türkçede Söz Dizimi* (On Sekizinci Baskı). Ankara: Akçay Yayınları.
- Karanfil Şahin, G. (2019). “*Memleket Hikâyeleri ve Gurbet Hikâyeleri*”nin Söz Varlığı. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Nevşehir Hacı Bektaşî Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir.
- Karatay, H. (2007). Kelime Öğretimi. *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27(1), 141- 153.
- Karatay, H. (2016). 6-8. Sınıf Öğrencilerinin Mecazlı Dili Anlama Düzeyleri. *Millî Eğitim*, 45(210), 265-285.
- Kaya, İ. ve Arı, Y. (Ed.). (2014). *Coğrafya Araştırma Yöntemleri*. Balıkesir: Coğrafyacılar Derneği Yayınları.
- Kılıç, A. Ş. (2019). *Emine Işınsu'nun Sancı İsimli Eserinin Söz Varlığı Açısından İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sivas.
- Kılıçoğlu S. Araz, N. ve Devrim, H. (1990). *Meydan Larousse (Büyük Lügat ve Ansiklopedi)*. İstanbul: Meydan Yayıncılık.
- Kılınç, O. (2021). *Sevinç Çokum'un Tarihi Romanlarında Söz Varlığı*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu.
- Korga, M. (2020). Deyimlik Yapılar Hakkında. *Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi*, 24(2), 189-204.
- Kumaş, Z. (2021). *Süleyman Bulut'un Çocuk Romanlarında Söz Varlığı*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Kurnaz, H. ve Çeçen, M. A. (2016). Ortaokul Öğrencilerinin Anlamını Bilmediği Kelimeler Üzerine Bir Araştırma. *Millî Eğitim*, 45(210), 287-301.
- Kurdayıoğlu, M. ve Karadağ, Ö. (2005). Kelime Hazineleri Açısından Kelime Kavramı Üzerine Bir Değerlendirme. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(2), 293- 307.
- Kurdayıoğlu, M. ve Sosyal, T. (2016). Cumhuriyet Dönemi Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programlarının Söz Varlığının Geliştirilmesi Açısından İncelenmesi. *Millî Eğitim*, 45(210), 135-139.
- Kurdayıoğlu, M. ve Temur, N. (2021). 21.Yüzyıl Becerileri Çerçevesinde Türk Atasözlerine Bir Bakış. *Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, (99), 1-24.
- Korkmaz, Z. (1992). *Grammer Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2015). *Türkçe Dersi Öğretim Programı (İlköğretim 1.2.3.4.5.6.7.8. Sınıflar)*. Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2019). *Türkçe Dersi Öğretim Programı (İlköğretim 1,2,3,4,5,6,7,8. Sınıflar)*. Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.

- Millî Eğitim Bakanlığı (2009). *Dini Terimler Sözlüğü*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları
- Meriç, N. (1953). *Bozbulanık*. Ankara: Seçilmiş Hikâyeler Dergisi Kitapları.
- Meriç, N. (1993a). *Küçük Bir Kız Tanıyorum Yedi Yaşında* (İkinci Baskı). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Meriç, N. (1993b). *Küçük Bir Kız Tanıyorum Sekiz Yaşında* (Üçüncü Baskı). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Meriç, N. (1995). *Küçük Bir Kız Tanıyorum Altı Yaşında* (Üçüncü Baskı). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Meriç, N. (1999). *Küçük Bir Kız Tanıyorum On Yaşında* (İkinci Baskı). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Meriç, N. (2005a). *Küçük Bir Kız Tanıyorum Dokuz Yaşında* (İkinci Baskı). İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Meriç, N. (2005b). *Küçük Bir Kız Tanıyorum On İki Yaşında* (İkinci Baskı). İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Meriç, N. (2011). *Küçük Bir Kız Tanıyorum On Bir Yaşında*. İstanbul: Çınar Yayınları.
- Mert, E. (2009). *Türkçenin Söz Varlığı Açısından Eflatun Cem Güney'in Derleyip Yazdığı Masallar*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Metin, M. (2022). *Mustafa Orakçı'nın "Ünlülerle Bir Gün" Kitap Dizisinin Söz Varlığı Açısından İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Öner, M. (2018). Türkçe Söz Varlığında Eşya Adları Üzerine Notlar. İçinde; *XIII. Uluslararası Büyük Türk Dili Kurultayı Bildiriler Kitabı*, 25-28 Eylül 2018, Varşova, ss. 841-848.
- Özbek, E. E. (2015). Türkiye'de "Söz Varlığı" Çalışmaları ve Bunlar Üzerine Genel Bir Değerlendirme. *Akademik Kaynak*, 3(5), 23-38.
- Pilav, S. (2008). Terim Sorunu ve Eğitim Öğretimde Terimlerin Yeri ve Önemi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 16(1), 267-276.
- Püsküllüoğlu, A. (2002). *Öz Türkçe Sözlük* (On Üçüncü Baskı). Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Sağlam, M. Y. (2001). Atasözleri ve Deyimlerde İmgelem. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 18(1), 45-51.
- Sarıçam, İ. (2021). *Nazlı Eray'ın Çocuk Kitaplarında Değerler Eğitimi ve Eserlerin Türkçe Söz Varlığı Açısından İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Kütahya.
- Sebzecioğlu, T. (2017). *Türkçe Dil Bilgisi*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Sinan, A. T. (2008). Deyim Kavramı Üzerine Notlar-I. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(2), 91-98.
- Sinan, A. T. ve Demir, S. (2010). Dil Bilimini Sevdiren Adam: Prof. Dr. Doğan Aksan (1929-2010). *Turkish Studies*, 5(4), 640-662.

- Şahin, H. (2006). Terimlerin Genel Dile Yansımasına Dair Bazı Gözlemler. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(1), 123-129.
- Türk Dil Kurumu (1949). *Dil Bilim Terimleri Sözlüğü* (İkinci Baskı). Ankara: Güney Matbaacılık ve Gazetecilik T.A.O.
- Türk Dil Kurumu (1980). *Dil Bilim ve Dilbilgisi Konuşmaları I*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (2011). *Türkçe Sözlük* (On Birinci Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (2023). “Güncel Türkçe Sözlük”, “Atasözü ve Deyimler Sözlüğü”, “Bilim ve Sanat Terimleri Sözlüğü”. <http://www.tdk.gov.tr>. (Erişim Tarihi: Mart, Nisan, Mayıs, Haziran 2023)
- Uçan, H. (2016a). *Dilbilim, Göstergibilim ve Edebiyat Eğitimi* (İkinci Baskı). İstanbul: İz Yayıncılık.
- Uçan, H. (2016b). *Yazınsal Eleştiri ve Göstergibilim* (İkinci Baskı). İstanbul: İz Yayıncılık.
- Usta, G. (2020). Mekân ve Yer Kavramlarının Anlamsal Açıdan İrdelenmesi. *The Turkish Online Journal Of Design, Art and Communication*, 10(1), 25-30.
- Uzun Subaşı, L. (1991). Deyimleşme ve Türkçede Deyimleşme Dereceleri. *Dilbilim Araştırmaları*, 29-39.
- Vardar, B. (2002). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Yaman, E. (2016). Türkçenin Güncel Söz Varlığı. *Millî Eğitim*, (210), 85-91.
- Yavuzkılıç, S. (2019). *Gülten Dayıoğlu'nun “Ölümsüz Ece” Adlı Romanının Söz Varlığı İncelemesi ve Türkçe Öğretimine Katkısı*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sivas.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (On Birinci Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, C. ve Okur, A. (2007). İlköğretim Okullarındaki Okuma Etkinliklerinde Göz Ardı Edilen Bir Konu: Sözcük Öğretimi. *TÜBAR*, (XXVII), 754-770.
- Zülfikar, H. (1991). *Terim Sorunları ve Terim Yapma Yolları*. Ankara: TDK Yayınları.